

Nr. 2 (19) 2007 m.

ISSN 1822-6221

Prie Nemunelio

ROKIŠKIO KRAŠTO KULTŪROS ŽURNALAS

Rokiškio dailininkų klubui „RODA“ – 10 metų

RAIMONDAS GAILIŪNAS
*Išdidumas, atmintis,
transformacija*

EDMUNDAS PETROVAS
Terra incognita

ARŪNAS AUGUTIS
Mėnesienos šalis

LIGITAS KERAITIS
Sapnų sargai

Prie Nemunėlio

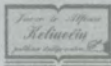
ROKIŠKIO KRAŠTO KULTŪROS ŽURNALAS

Nr. 2 (19) 2007 m.

LEIDĖJAI

Rokiškio rajono savivaldybės
Juozo Keliuočio viešoji biblioteka

Juozo ir Alfonso Keliuočių
palikimo studijų centras

RĖMĖJAS

Rokiškio rajono savivaldybė

REDAKcinė KOLEGIJA

Alicija Matiukienė (ats. redaktorė)

Arūnas Augutis

Andrius Konickis

Nida Lungienė

Violeta Melvydienė

Nijolė Šniokienė

Rita Viskaitienė

Nepriklausomybės a. 16,

LT-42117 Rokiškis

www.rokiskis.rvb.lt

El. paštas bibliogr@rokiskis.rvb.lt

Telefonas 8 458 51502

Faksas 8 458 52106

Pirmajame žurnalo viršelyje –

Rokiškio šv. Mato bažnyčios

šventoriaus fragmentas.

Ketvirtajame žurnalo viršelyje –

Rokiškio šv. Mato bažnyčia

(vaizdas iš Nepriklausomybės aikštės)

Fotografas Albinas Kuliešis

Išleido leidykla „Margi raštai“

Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius.

Spausdino UAB „Petro ofsetas“,

Žalgirio 90, LT-09303 Vilnius.

ISSN 1822-6221

Turinys

3.... MARIJONA MIELIAUSKIENĖ. Liongino Šepkos jubiliejus

6.... PRANAS KOZULIS. Audrų dukra

7.... JANINA KOZULIENĖ-NEDZELSKIENĖ. Prisiminimai apie poetą
Praną Kozulį

10.... ONA MACKEVIČIENĖ. Iš Kazimiero Paunksnio biografijos

11.... KAZIMIERAS PAUNKSNIS. Juozo Tumo-Vaižganto artimieji

14.... Paulius Širvys jį pažinojusiųjų širdyse

14.... ALFAS PAKĖNAS. Rudeninės astros Pauliui Širviui

18.... DANGĖ ŠIRVYTĖ. Iki šiol jo ilgiuosi...

20.... BIRUTĖ ŠIRVIENĖ. Paulius – artimas ir tolstantis

23.... LEONAS ŠIRVYS. Mano brolis Paulius

24.... ALFONSA ŽEGLIŪNAITĖ-LIOLIENĖ. Nutolę jaunystės aidai

26.... VENANTAS MAČIEKUS. Kaip tampama kraštotyrininku

28.... REDA KISELYTĖ. Asmenybių švytėjimas Suvainiškyje

30.... SALVINIJA KALPOKAITĖ. Knygų ir lėlių pasaulyje

33.... STANISLAVA JUŠKIENĖ. Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo
istorijos puslapiai

37.... NERINGA DANIEENĖ. Metai, tapsiantys istorija

41.... NIDA LUNGIENĖ. Folkloro ansamblui „Gastauta“ – 25-eri

44.... ANTANAS RYBELIS. Neprovinciali poezija iš provincijos

47.... RIMANTAS ŠAVELIS. Išdavystė

50.... VALERIJA INČIŪRAITĖ. Prisipažinimas

52.... RIMGAUDAS GRAIBUS. Eilėraščiai

53.... DANUTĖ TUMONYTĖ-MAŽEIKIENĖ. Eilėraščiai

54.... AURIMAS VĖTA. Eilėraščiai

57.... 2007 metais išleistos rokiškėnų knygos

Rokiškio Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos
biografijos informacijos ir
kraštotyros skyrius

Mielas Skaitytojau,

Nedrįstu teigti, ar suskaičiavo Rokiškio muziejininkai, kiek kartų pasakojo lankytojams apie Liongino Šepkos gyvenimą, dalijosi prisiminimais apie pirmuosius išpūdžius ir tą didžiulę nuostabą pamačius Liongino drožinius. Kiek kartų perskaitė jo laiškus, kad juos galėtų publikuoti Liongino Šepkos 100-mečiui atėjus. Plunksnakočiu ir stebėtinai gražia kito medžio drožėjo Kazimiero Paunksnio rašysena išmargintas nuo laiko pageltęs bloknatas, pilnas prisiminimų apie Juozą Tumą-Vaižgantą ir jo artimuosius. Šis rankraštis, saugomas Duokiškio mokyklos muziejuje, publikuojamas minint Kazimiero Paunksnio 100-metį. Dažnai rašančiųjų kūryba analizuojama, vertinama, recenzuojama, kalbama apie autoriaus veiklos reikšmingumą, nuopelnus, o kūrėjo vidinę būseną pajunti skaitydamas draugų, artimųjų prisiminimus. Atsiveria sudėtinga, bet šilta asmenybė. O žinojai tik sausą chrestomatinį apibūdinimą. Atrodo, Paulių Širvį pažįstame visi. Bet atviras pačių jam artimiausių žmonių pasisakymas, manau, sudomins dar kartą. Kažin, ar ramia širdimi iš asmeninio albumo buvo išimtas rožėmis išpuostas atvirukas? Kam jis? Nuo ko? Kraštiečio, išeivijos poeto Prano Kozulio žmonos, gyvenančios taip arti mūsų, pirmą kartą publikuojamuose prisiminimuose – sudėtingas poeto likimas pasaulio istorijos vingiuose. Pirmasis krašto Garbės piliečio Venanto Mačiekaus prisistatymas žurnale atviras, šiltas, supintas iš prisiminimų apie gimtinę, pradžių pradžią... Arba po tiek metų studijų draugo kūryboje bandymas paieškoti svajonių išsipildymo, gyvenimo vertybių. Be prisiminimų? Vargu...

Dokumentine medžiaga, prisiminimais kuriama kaimų, miestelių, kolektyvų istorija. Panevėžio kolegijos Rokiškio filialas jau turi sukaupęs 40-ties metų veiklos patirtį ir palikęs reikšmingą pėdsaką rajono kultūroje. Kolektyvų, pažyminių 25-erių, 10-ties metų veiklos sukaktis, istorijos faktai dar gyvi mūsų atmintyje ir tarsi nereikalauja įvykių fiksavimo. Bet laikas bėga... Rokiškio liaudies teatro, lėlių teatro kolektyvų įsimintinos išvykų akimirkos labai greitai atsiras metraščiuose, taps mielais prisiminimais, o metai – istorija. Šį kartą žurnale nemažai prisiminimų. Bet jie apie mus, apie buvusių su mumis, šalia mūsų. Linkėdama malonaus skaitymo, dėkoju straipsnių autoriams už minčių sklaidą ir pateiktas archyvines nuotraukas. Už geranoriškumą ir paramą rengiant publikacijas dėkoju Alfui Pakėnui, J. Tumo-Vaižganto memorialinio muziejaus vedėjui. Už sutikimą publikuoti rankraščius dėkoju Duokiškio mokyklos muziejininkėms. Literatams dėkoju už žodžio ir jausmo dermę, dailininkams – už spalvos žaismą ir minties gilumą, fotografams – už įamžintos akimirkos šviesą.

Pagarbiai,

Alicija Matiukienė

Rokiškio rajono savivaldybės Juozo
Keliuočio viešosios bibliotekos direktorė,
Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo
studijų centro pirmininkė

Liongino Šepkos jubiliejus

MARIJONA MIELIAUSKIENĖ

Rokiškio krašto muziejaus Dailės skyriaus vedėja

2007 metais minimos Liongino Šepkos 100-osios gimimo metinės. Rokiškio krašto muziejus turi sukaupęs nemažai įvairios medžiagos apie garsųjį žemietį, visus lankytojus žavi vienintelė Lietuvoje ir labai gausi jo kūrinų ekspozicija. Artėjant jubiliejui, norėta surinkti dar daugiau medžiagos, papildyti muziejaus fondus.

2006 metais Rokiškio krašto muziejaus Dailės skyrius vykdė projektą, skirtą medžiagos apie Lionginą Šepką rinkimui. Šį projektą rėmė LR kultūros ministerija. Šios ekspedicijos metu pavyko rasti gana daug nežinomų dalykų apie šį liaudies meistrą. Pasisekė susipažinti su žmonėmis, kurie daug bendravo su L. Šepka, fotografavo jį ir jo kūrinius, globojo meistrą ir juo rūpinosi. Daug vertingų fotografijų gauta iš buvusių žygeivių: Šarūno Borutos, Petro Dūdės, Arvydo Petulio, Laimos Šinkūnaitės. Juos rasti padėjo Julius Beinortas. Šie žmonės lankė L. Šepką keletą metų, iki jam persikeliant į Vilnių. Fotografijose jie užfiksavo meistro gyvenimo kasdienybę, savo atmintyje išsaugojo susitikimų su L. Šepka akimirkas. Muziejaus fondai buvo papildyti daugiau kaip 500 eksponatų, rašytinės medžiagos, įsigytas dokumentinis filmas.

Didžiausia sėkmė muziejininkų laukė 2006 m. rudenį, kai L. Šepkos našlė Danutė padovanojo dau-

giau kaip 300 laiškų, kuriuos 1971–1977 metais jai parašė Lionginas. 1970-ųjų pabaigoje Lionginas parašė vieną laišką, 1971 metais – 34, 1972 m. – 31, 1973 m. – 42, 1974 m. – 37, 1975 m. – 39, 1976 m. – 47, 1977 m. – 78 laiškus. Gaila, kad nežinomas Danutės laiškų, rašytų Lionginui, likimas. Gyvendamas kaime, jis juos saugojo. Laiškuose atsispindi visas Liongino gyvenimas. Juose aprašoma beveik kiekviena diena: kas jį aplankė, ką drožia, ką verda valgyti, koks bausis danties skausmas kamuoja, kaip elgiasi jo šuo Sargis, kokie pokyčiai vyksta gamtoje. Iš laiškų matyti to laikotarpio realijos: jis prašo Danutės atsiųsti arba atvežti degtukų, nes Kupiškyje negauna. Laiškus veždavo į Kupiškį ir ten įmėsdavo į pašto dėžutę. Nuo jo kaimo į Kupiškį – apie 30 km. Šį atstumą įveikdavo dviračiu ir lietui lyjant, ir saulei spiginant, ir pūgai siaučiant. Iš Kupiškio parduotuvių atsiveždavo ir maisto. Į Pandėlį būtų reikėję važiuoti apie 10 km, tačiau šio miestelio jis nekenė ir laiške užsimena, kad geriau mirt, bet į jį kojos nekels.

Laiškuose nėra skambiai ir patetiški išreikštų jausmų Danutei, tačiau kiekviename laiške juntamas jo rūpestis Danute: ar ji nepavargsta, ar nepakliuvo į avariją (per radiją girdėjo apie įvykusią avariją), ar gavo atsisėsti autobuse, ar laimingai grį-

žo iš Liongino namų į Vilnių... Iš Liongino Šepkos laiškų matyti, kad rūpesčiu ir meile jį buvo apgaubusi ir Danutė.

Laiškai rašyti mokyklinio sąsiuvinio lapuose, kai jų pritrūkdavo, rašė ant tapetų. Laiškai ilgi, retas kuris 2–4, dauguma 8–10 puslapių. Juose tilpo visi įvykiai, visos mintys, visi nutikimai, ir kiekviename laiške jaučiamas didžiulis rūpestis Danute. Kiekvieną laišką Lionginas pradeda pasisveikinimu bei padėka už gautą laišką ir siuntinėlį: „Gera diena miela Danute ir Danutės tėveliui, ir Danutės namiškiams, ir Danutės seselėms, ir Danutės Dukrelei, ir Jokūbėliui, kurie gyvena už jūrų, ir Danutės sūnui ir jo žmonai“.

Kiekvienas laiškas užbaigiamas prašymu perduoti linkėjimus pažįstamiems ir Danutės giminėms.

2007 metų laiškai ir trylikos žmonių atsiminimai buvo sudėti į knygą „Pažįstamas ir nepažįstamas Lionginas Šepka“. Joje paskelbta daug niekur nepublikuotų fotografijų. Knygos išleidimą rėmė Kultūros ministerija ir Rokiškio rajono savivaldybė.

Labai svarbus įvykis L. Šepkos atminimo įamžinimui – skulptūrų parko sukūrimas. Šis darbas pradėtas 2000 metais, kai muziejus Kultūros ir sporto rėmimo fondui pateikė projektą „Medžio drožyba: etninės tradicijos XXI a. naujovių

Liongino Šepkos parko skulptūra „Kareivėliai“. Autoriai Rimantas Zinkevičius ir Saulius Lampickas. Albino Kuliešio nuotr.

įtakoje“. Jo tikslas – propaguoti L. Šepkos kūrybos originalumą, įamžinti jo atminimą, skatinti medžio drožėjus drąsiau ieškoti naujų išraiškos priemonių, kartu išsaugant etnines tradicijas. Rokiškio rajono savivaldybė būsimoms skulptūroms skyrė didelį parką, esantį prie gyvenamojo mikrorajono. Parkas buvo labai apleistas: nebuvo nei vieno suolelio, per jį žmonės prabėgdavo trumpindami kelią į senamiestį.

2001 metais buvo organizuotas 1-asis pleneras. Jo metu teko susidurti su nemažais sunkumais: ieškoti medienos, rūpintis medžio drožėjų gyvenimo sąlygomis. Meistrai kėlė svarbiausią sąlygą – gyvenimas, darbas ir maitinimas turi būti vienoje vietoje. Visus septynerius metus jie gyveno muziejaus patalpose be jokių patogumų. 2004 metais trūko pinigų medie-

nai, todėl teko už ją atiduoti tris skulptūras. Nuo 2005 metų plenerus ėmė remti Rokiškio rajono savivaldybė ir Panevėžio apskrities viršininko administracija. Tai bu-

Liongino Šepkos parko skulptūra „Sfinksas – Elzė“. Autorius Ivars Rurans (Latvijos Respublika). Albino Kuliešio nuotr.

vo labai svari paspartis. Didžiulis bendras darbas davė puikius rezultatus. Parkas atgijo. Jame stovi daugiau kaip 60 skulptūrų.

Skulptūrų parkas sulaukė tarptautinio dėmesio. Latvijos Respublikos Jekabpilio rajono ir Rokiškio rajono savivaldybės parengė ir įvykdė bendrą projektą INTERREG III A S II-036 „Medžio paveldo plėtra regioniniame turizmo vystyme Rokiškio ir Jekabpilio rajonuose“. Rokiškio rajono savivaldybei teko 1 mln. 688 tūkst. litų. Dalis šių pinigų panaudota parko infrastruktūrai: takeliai išgrįsti trinkelėmis, įrengtas apšvietimas, pastatyti suoliukai ir šiukšliadėžės. Parką pamėgo ne tik rokiškėnai, po jį žvalgosi ir turistų ekskursijos.

2007 metai – jubiliejiniai Liongino Šepkos metai. Lietuvos medžio drožėjų sukurtas skulptūrų parkas yra puikus jo atminimo

Liongino Šepkos parke. Albino Kuliešio nuotr.

jamžinimas. Ir ne tik jamžinimas. Parkas ir ateities kartoms rodyš XXI a. Lietuvos medžio drožybos padėtį: jos stipriąsias ir silpnąsias puses, medžio meistrų ieškojimus ir klystkeliu.

Rokiškio rajono savivaldybės taryba 2007 metų liepos 27 d. sprendimu nutarė suteikti Rokiškio miesto parkui Liongino Šepkos vardą ir vadinti jį Rokiškio miesto Liongino Šepkos parku.

2007 metų rugsėjo 14 dieną įvyko L. Šepkos atsiminimui skirtas minėjimas. Į Lebedžių kapines pagerbti menininko atvyko didelis jo meno gerbėjų, respublikos medžio drožėjų, Kultūros ministerijos ir Lietuvos liaudies kultūros centro, Etninės kultūros globos tarybos atstovų, giminaičių, buvusių kaimynų. Pandėlyje, kur L. Šepka sukūrė savo išpūdingiausius darbus, atidengtas jam skirtas medinis pamin-

klas. Jo autorius – rokiškėnas Gintaras Varnas.

Tą pačią dieną Rokiškyje skulptūrų parkui iškilmingai suteiktas Liongino Šepkos vardas, pagerbti

Liongino Šepkos parko skulptūra „Apsipykę paukščiai“. Autorius Gintaras Varnas. Albino Kuliešio nuotr.

parko kūrėjai. Rokiškio krašto muziejuje atidarytos dvi parodos. L. Šepkos premijos laureatų kūrybos parodoje eksponuojama 13 laureatų išpūdingiausi ir naujausi darbai. Medžio drožėjai pageidavo, kad parodos vyktų ir ateityje. Didelį susidomėjimą sukėlė fotonuotraukų paroda „Pažįstamas ir nepažįstamas Lionginas Šepka“. Joje eksponuojama daugiau kaip 30 anksčiau neskelbtų fotografijų, atskleidžiančių L. Šepkos gyvenimą. Knygos „Pažįstamas ir nepažįstamas Lionginas Šepka“ pristatyme dalyvavę Panevėžio J. Miltinio dramos teatro aktoriai atliko literatūrinę kompoziciją „Septynios saulės“. Ji sukurta remiantis L. Šepkos laiškais būsimajai žmonai Danutei ir amžininkų prisiminimais.

2007 metų rugsėjo 18 d. L. Šepkos šimtmetis minėtas Kaune, P. ir A. Galaunių namuose.

Pranas Kozulis

Audrų dukra

*Aš vandenynuos nenusėsiu
Audras baisiausias išlaikysiu –
Lai pasileidžia juodos kasos,
Tartum naktis padebesyse.*

*Ateina vakaras ružavas
Drauge su mano mylimuoju,
Tartum žibai susikryžavo
Audringi žvilgsniai sutemoje.*

*Aš nebijau nakties nei vėjo,
Nei berno degančių akių –
Audras ir vėtrą pamylėjau,
Su jom gyvent ir mirt lekiu.*

*Nakties pasiutusioj tamsoje
Širdis galingai ima plakti,
Padūkės viesulas bučiuoja
Mane į lūpas visą naktį.*

*Žvaigždžių lietus ant mūsų krenta
Rudens naktučėje tamsiojoj –
Aš ant bekrastės jūros kranto
Tik jam vienam nusišypsojau.*

Išėivijos poetas PRANAS KOZULIS gimė 1917 metų balandžio 4 dieną Vyžeičiuose, Rokiškio rajone. Baigęs Rokiškio gimnaziją, studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą VDU ir VU. Bemokytodamas Vyžeičių pradžios mokykloje, 1944 metais pasitraukė iš Lietuvos ir apsigyveno Kanadoje. Jau 1936 metais išspausdinti pirmieji P. Kozulio eilėraščiai žurnale „Ateities spinduliai“, o emigracijoje 1950 metais išleistas eilėraščių rinkinys „Dulkės ežere“, kurjame tęsiama prieškarinės lyrikos sklاندaus eiliavimo ir tėvynės poetizacijos tradicija.

Prisiminimai apie poetą Praną Kozulį

JANINA KOZULIENĖ-NEDZELSKIENĖ

1940 metų rugsėjį Vilniaus universitete susipažinau su ketvirtą kurso studentu – lituanistu Pranu Kozuliu.

Pranas buvo įdomus žmogus: jo kalba pilna šmaikščių naujadarų, negirdėtų posakių, originalus jo požiūris į gyvenimą, žmones. Lyrinė prigimtis ir visos paminėtos savybės mus suartino. Laisvalaikiu dažnai vaikščiodavom po puikias Vilniaus apylinkes; karstydavomės po kalnus, klausydavomės lakštingalų, žavėdavomės sraunia Nerimi.

1941 metų birželio 14-ąją, kai prasidėjo žmonių trėmimai, daugelis studentų bijojo nakvoti namie. Taigi birželio 15-osios naktį praleidome Vingio kalneliuose. Tai buvo ir baugi, ir nuostabi vasaros naktis. Norėtusi būtinai prisiminti, kad viskas buvo kuklu, švaru ir idealu. Jokių dviprasmiškų kalbų, jokios „meilės“.

Pranas Kozulis sukūrė man skirtą eilėraštį „Audrų dukra“, kuris buvo išspausdintas žurnale „Raštai“.

Bet štai – karas. Kaip tik „Tauro“ bendrabutyje šventėme vieno studento (pavardės neprisimenu) gimtadienį. Vaišinėjomės jubiliamo lašiniiais iš kaimo, arbata. Vilnių pradėjo bombarduoti vokiečių lėktuvai. Nubėgome slėptis į rūšį, kuris visas drebėjo nuo bombų smūgių. Buvo šiurpu. Pavakary aprimo. Būrelis studentų susitarė trauktis iš Vilniaus. Iki sutemų nuėjome apie 10 kilometrų. O tada vėl užskrido lėktuvų eskadrilė ir ėmė bombarduoti sostinę. Vo-

Poetas Pranas Kozulis Toronte.

Nuotr. iš Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliučio viešosios bibliotekos archyvo

kiečiai apšvietė Vilnių ore pakabinomis šviesomis. Atrodė, kad bombos krenta šalia. Iki ryto pratūnojome dauboje, o paskui traukėme tolyn. Vissi buvome pasiėmę ką nors valgomo, tik neturėjome duonos. Užėjom pas ūkininką nusipirkti, tačiau jis mūsų rublių neėmė, pasijuokė, kad jie jau nebus reikalingi. O duonos gavome.

Toliau virš mūsų būrelio pradėjo ratą sukuti vokiečių lėktuvai. Pranas sušuko: „Gulkimės!“ Paklausėme. Lėktuvai, apsukę kelis ratus ir, matyt, pamatę, kad mes ne kariškiai, nuskrido į rytus. Aš buvau apsirengusi raudona suknele (pirkta už savo stipendiją). Ir štai nau-

jas pavojus: pamatėme, kad į mus bėga bulius. „Bulius, slėpkimės!“ – vėl riktelėjo Pranas, pagriebė mane už rankos, ir abu lėkėme į kalną, kur mus nuo „priešo“ paslėpė krūmai. Bet dar ilgai kopėme aukštytyn bijodami, kad taip negarbingai galime žūti karo metu.

Kitą naktį permiegėjome ūkininko klojime. O iš ryto šeimininkas pasakė, kad Vilniuje jau vokiečiai. Tad pasukome atgal. Tai buvo birželio 24-oji – joninės. Pranas su draugais pasveikino mane su vardinėmis. Su šia gėlių puokšte traukiau namo.

Žvėryne, ant tilto, stovėjo vokiečių tankai. Vienas vokiečių pamanė, kad gėlės jiems, ir paprašė manųjų. Bet aš svetimtaučiams, nors ir išlaisvintojams, nejutau per daug simpatijos, todėl paaiškinau, kad gėlės dovanotos man. Pranas pagyrė mane už principingumą.

Pranas buvo našlaitis. Motina mirė ir paliko jį visai mažą, tėvas vedė pamotę, o paskui ir pats mirė. Pranas labai nekenė pamotės, ją vadino Karalium (jos vardas – Karolina), pasakodavo apie jos ydas ir silpnybes. Kai prašydavau gerbti ją kaip vyresnį žmogų, jis purtydavo galvą. Ne, atleisti jai ir pamilti ją negalys.

Kai tik fronto linija nužė į rytus, jis nusprendė pėsčias eiti iš Vilniaus į Rokiškį, į tėviškę. Atsisveikino, nes nežinia, kada besusitiksimė, ir jis su Baliu Serevičium (taip pat studentu ir poetu) iškeliavo. Po

kurio laiko gavau jo laišką. Ėjęs pėsčias keturias dienas. Ir batai, ir kojines prakiuro becinant. Laiškas buvo ištisa tos kelionės poema.

1941 metų rudenį Kaune vėl buvo atidarytas Filosofijos–teologijos fakultetas, kuris tarybiniais metais buvo uždarytas. Kadangi mano mama ir sesuo gyveno Kaune (tėtis 1940 m. gruodžio 21 d. suimtas ir išvežtas į Gorkio sritį, kur 1942 m. kovo 5 d. mirė), padaviau pareiškimą toliau tęsti studijas Kaune.

Pranas buvo didelis tėvynės patriotas. „Reikia Lietuvą ginti nuo rusų“, – sakė jis ir stojo į armiją. Jis buvo baigęs karo mokyklą ir turėjo atsargos leitenanto laipsnį. Pabuvęs kariškiu, suprato, kad teks ginti ne tik savo kraštą, bet ir visą Vokietiją, tad galvojo, kaip iš armijos išsisukti.

Mudu susituokėme 1941 metų gruodžio 25 d. (per Kalėdas) Rokiškio bažnyčioje. Vestuvės buvo pas jo dėdę Julijų Narbutą.

Jo pamotė tuo laiku gulėjo ligoninėje. Vos prikalbinau jį nueiti pas ją, kad mudu palaimintų. Labai nenorėjo. Susipažinome – tai buvo suvargusi, labai ligota senutė. Po mūsų vestuvių ji neilgai tegyveno, mirė vieniša. Net žinios mes negavome. Pranas neturėjo nei brolių, nei seserų.

Kurį laiką gyvenome Kauno priemiestyje Šančiuose. Kariškių namuose gavome kambarį.

Kai grįžome po vestuvių, jis pasikvietė kelis draugus atšvęsti mūsų santuoką. Gavo karininko daavinį: benediktiną, mėsos. Pranas gerokai įsilinksmينو, kambaryje ėmė šaudyti, vos nuraminau. Taip buvo įsiutęs ant vokiečių.

Paskui pradėjo galvoti, kaip išsisukti iš vokiečių armijos. Ir sugalvojo, kai pamotė mirė: parašė pareiškimą, kad ūkis likęs be šeimininko, reikia važiuoti tvarkyti, juk geras ūkis ne mažiau svarbus už tarnybą kariuomenėje. Pareiškimą patenkino.

Nuvažiavome į Rokiškio apskritį, jo tėviškę Juodraistę, ir įsikūrėme.

Iš pradžių žemę ir gyvulius prižiūrėjo Prano teta su sūnumi (Karolina Kurkietienė ir sūnus Pranas), vėliau atvažiavo mano mama su seserimi. Mes taip pat mokėmės ir dirbome. Nuo rudens pradėjome mokytojauti pradinėse mokyklose: Pranas Vyžeičiuose, aš – Varaščinoje.

Pranas labai mėgo įvairius pasilinksminimus. Mus dažnai visur kviesdavo. Sėdėdamas su ūkininkais prie stalo ir gurkšnodamas alų, Pranas apie kiekvieną ten esantį sukurdavo humoristinių posmelių. Visi kartu dainuodavo, juokdavosi ir buvo patenkinti. Jį mylėjo.

Atrodo, 1943 metais ėmė kurtis lietuvių savisaugos daliniai, kuriems vadovavo generolas Plechavičius. Frontas po truputį artėjo, reikėjo galvoti, kaip ginti savo tėvynę nuo tarybų valdžios. Ir vėl Pranas veržėsi į gynėjų eiles. Paklausė manęs, kaip elgtis. Aš, pilna patriotizmo, sutikau likti viena ir jo, grįžtančio su pergale, laukti. Įstojau. Parašė testamentą, kurį patvirtino štabo komendantas, kad jo žūties atveju žemė ir trobesiai priklausys man. Išlydėjau savo bernelį į karą.

Iš pradžių jo kuopa apsistojo Seredžiuje. Laiškuose išsakydavome vienas kitam savo ilgesį ir meilę. Vėlykoms nuvažiavau aplankyti su pyragais ir margučiais. Buvom bažnyčioje. Meldžiau Dievą, kad kad būtume laisvi, kad nieko Pranui neatsitiktų. Bet vis tiek atgal važiauvau nerimaudama, nes karininkai ir jis papasakojo, jog jie nusivylę, jie priešinsis vokiečiams, kurie norėjo juos paimti į savo kariuomenę, o nepasisėkus siundo rietis su lenkais. Jau būta susišaudymų. Kaip sužinojau vėliau, buvo nemaži mūšiai, paskui daugelis karių metė ginklus arba išsilankstė. Likusius vokiečiai suėmė, išrikiavę kas dešimtą kareivį ar karininką sušaudė, kitus areštavo, suvarė į stovyklas.

Pranas atsidūrė Kaune, VI forte. Gavusi iš ten laišką, nuvažiavau pas jį. Vokiečiai įleido į aukštą, vielų tvo-

ra apraizgytą teritoriją. Ten paskutinį kartą ir mačiausi su savo vyru.

Beje, daug anksčiau, dar prieš stodamas į generolo Plechavičiaus armijos eiles, Pranas sapnavo pranašingą sapną, kad didelis juodas paukštis pro mane praskrido, o ant jo krito ir prislėgė.

Po kiek laiko gavau laišką iš Latvijos kurorto Kemerio, kur nuvežė visus belaisvius. Kartu ir generolą Plechavičių. Rašė, kad generolas sekmadieniais laiką pamaldas, kad labai prastai maitina. Nuo „skala putros“ labai vidurius skauda. Tai buvo paskutinė žinia iš Prano.

1944 metais mane pakvietė į Rokiškio gimnaziją dėstyti anglų kalbos. Norėjo direktoriaus pavaduotoja skirti, tačiau partija ir saugumas susidomėjo, kur mano vyras: miške ar užsienyje. Metus išdirbau ramiai, vėliau dėl intrigų teko išvažiuoti iš Rokiškio.

Kartą dar Rokiškyje prie manęs priėjo nepažįstamas žmogus ir paklausė, ar aš ne Kozulienė. Patvirtinau, tada jis pasakė, jog P. Kozulis Kemeryje mirė nuo vidurių šiltinės. Sutrikau, net nesusipratau paklausti jo pavardės ir iš kur jis tai žino. Verkdamas parbėgau namo. Ir tik atsigavus visur to žmogaus ieškojau, tačiau neradau. Vėliau užpirkau mišias, atgedėjau metus.³¹

Po daugelio metų iš jo giminių sužinojau, kad jis gyvas ir sveikas gyvena Kanadoje. Apie jo mirtį dar net tris kartus teko išgirsti, atseit, pranešė per Amerikos radiją.

Ir tik prieš porą metų jo pusseserė Karolina Krivaitė nuvažiavo į Torontą pas savo brolių Joną Krivą. Ten buvo susitikusi su Pranu. Jai pasirodė, kad jis psichiškai nelabai sveikas. Parašiau jam net du laiškus. Vieną registruotą, kitą paprastą, tačiau atsakymo negavau. Gal negavo, o gal užpyko, kad sukūriau kitą šeimą (1953 m. ištekėjau antrą kartą, susilaukiau dukters ir sūnaus, kurie šiuo metu jau turi savo šeimas). Bet juk tada tikrai tikėjau, kad jis miręs.

Poeto Prano Kozulio tėvų namai Juodraisisio vienkiemyje. Dailininko Eriko Varno pieš.

Iš Kazimiero Paunksnio biografijos

ONA MACKEVIČIENĖ

Rokiškio krašto muziejaus Istorijos skyriaus vedėja

Gimė 1907 metų gegužės 1 d. labai gražioje Duokiškio apylinkėse, Paunksnių kaime.

Pasiturinti valstiečių šeima gabų, bet iš prigimties silpnos sveikatos sūnų nusprendė leisti į mokslus.

1919 metais pradėjo lankyti Rokiškio gimnaziją. Labiausiai mėgo istoriją ir piešimą. Piešimo mokytojas, žinomas Lietuvos dailininkas Justinas Vienožinskis stengėsi talentingam jaunuoliui suteikti tvirtus šio dalyko pagrindus. Už piešimo pamokas Kazimieras mokytojui dėkojo visą gyvenimą.

Didžiuosius mokslus pradėjo Kaune. Čia Kazimieras mokėsi net dviejuose mokyklose: universitete studijavo istoriją, o meno mokykloje dailės disciplinas.

Baigęs mokslus, jaunuolis dirbo M. K. Čiurlionio dailės galerijoje,

Karo muziejuje, organizavo mokslines ekspedicijas, piešė ir fiksavo Lietuvos kultūros paminklus. Kartu rašė mokslinius straipsnius, rinko informacinę medžiagą apie archeologinius paminklus, ją iliustravo savo piešiniais, talkino Lietuvos enciklopedijos redakcijai. Jaunojo muziejininko įžvalga žavėjosi tuometiniai istorikai – prof. E. Volteris, J. Puzinas, A. Šapoka.

1941–1944 metais, dirbdamas kultūros paminklų apsaugoje Vilniuje, K. Paunksnis įvairiausiais būdais juos gynė nuo karo negandų.

1953 metais, pradėjęs vadovauti Rokiškio kraštotyros muziejui, čia išdirbo trejetą metų. Nestandartinių pažiūrų, kūrybiškas žmogus netilpo į tuos rėmus, prie kurių turėjo taisyti tuometiniai įstaigų vadovai.

1956 metais atleistas iš direkto-riaus pareigų, K. Paunksnis pasinėrė į kūrybą. Jis liejo akvareles, drožė skulptūras, piešė medinius ir kalvių kaldintus kryžius, mažosios architektūros detales. Jo darbai su tautodailininkų parodomis apkelia-vo Lietuvą, pabuvojo kaimyninėse valstybėse.

Atsidėjęs krašto tyrinėjimams, K. Paunksnis aplankė visus Duokiškio apylinkių kaimus, užrašė legendas, padavimus, užfiksavo vietovardžius.

Mirė K. Paunksnis 1988 metais sausio 31 d. netoli savo namų, ant kalnelio, grįždamas iš rajono kraštotyrininkų konferencijos.

K. Paunksnio kūrybinis palikimas, biblioteka, saugomi Rokiškio krašto muziejuje, o Duokiškio apylinkėse gyvena šviesi šio Žmogaus atmintis.

*Kazimieras Paunksnis Kauno turguje.
Nuotr. iš Rokiškio krašto muziejaus
fondų*

*Kazimieras Paunksnis prie Šv. Jono
skulptūros Žemaitijoje. 1931 m.
Nuotr. iš Rokiškio krašto muziejaus fondų*

*Kazimieras Paunksnis savo namo
kieme 1978 m. Nuotr. iš Rokiškio
krašto muziejaus fondų*

Juozo Tumo-Vaižganto artimieji

(Rankraštis)

KAZIMIERAS PAUNKSNIS

Tumo-Vaižganto Juozo motina Barbora Baltuškaitė (1824–1889), kilusi iš gretimo Kunigiškių kaimo, buvo labai gyvo ir judraus temperamento moteriškė. Ji gyvenime daug ir dar daugiau visko iškentusi. Atminė bado metus ir baudžiamuos laikus, dešimtį sykių gimdė ir penkius savo vaikus numarino. Nors iškentėti vargai, nuolatiniai rūpesčiai ir skausmai iščiulpė jai kraują, tačiau jos dvasios nepakirto. Stiprybės jį sėmės iš Apvaizdos, su kuria mistiškai bendravo per Jo tvartinius. Jos, kaip ir daugelio mūsų senosios kartos kaimiečių, tikėjimas buvo panteistiškas. Ji pačią gamtą ir jos gaivalus laikė dievybės dalimi, todėl juos garbino. Apie žemę neleido niekam pikto žodžio ištarti, o ugnies lieti kito kiu vandeniui, kaip tik tyru iš paties šulinio pasemtu. Jos pamaldumas reiškėsi gyva, kartais tiesiog improvizuota malda, kuri lydėjo kuone kiekvieną darbą. Ji taip pat buvo neapsakomai šneki. Kalbėjo ir žmonių draugijoje, ir su mažuoju Juozuku, ir pati viena būdama. Ji, pasak Vaižganto, buvo gyva nervų pynė, virpanti styga, šnekutis ligi bekraščio atvirumo, perregimas krištolas ne be gudrybės. Juozo motutė visuomet buvo greita skubinti. Mažas ūgis teikė jai vikrumo, o tamsus veidas ir juodi plaukai rodė jos karštą temperamentą. Daug savo gerosios motutės psichi-

nių ir fizinių savumų yra paveldėjęs Juozas.

Juozo tėvas Anupras Tumas (1817–1902), žemo ūgio, petingas vyras, buvo visai kitokio temperamento. Jis buvo ramaus, tylaus ir be galo taikaus būdo žmogus. Tačiau tylumas ir lėtumas nenusmelkė jo dvasios karštumo. Jis mokėjo giliai pykti ir džiaugtis, nors to audringai ir nereikė. Lėtumas daugiau buvo jo paviršiaus negu vidaus žymė. Dirbo jis viską ramiai, nesku-bėdamas, bet ir netingėdamas. Vasarą daugiausia triūsavo lauke ir sodyboje, o žiemą troboje. Buvo nagingas, todėl ūkio padargus ir namų rakandus pats pasidirbdavo. Jis taip pat kaip ir motutė buvo pamaldus ir savo protėvių papročius gerbiąs.

Juozukas savo tėvelių buvo labai mylimas ir lepinamas, nes jis buvo paskutinysis vaikas, gimęs tuomet, kada senstelėję tėvai kuo mažiausiai besitiki jų sulaukti. Mylavimams ir ūkavimams nebuvo galo. Motutė jam tarškėdavo ką tik beįmanydama. Ji savo mylimam sūneliui labai anksti nupasakojo savo pačios ir tėvelio giminės visokius atsitikimus, džiaugsmus, vargus, nelaimes ir šviesiąsias viltis. Motutės širdį ir jausmus prie mažojo Juozuko siejo ir tai, kad jai penki berniukai buvo mirę. Augo Tumams trys dukterys – Marijona, Ona ir Severija ir du berniukai – Jonas ir Juozas.

– Sesuo Marijona, – pasakojo Vaižgantas, – buvusi gražiausia visoje parapijoje juodukė mergiotė, tiesiog nežemiškai švelnia ir ramia šypsena. Į ją vyriškai labai anksti pradėję žvairuotis, neišskiriant nė jauno grafo Marikonio, savininko iškilmingų rūmų su bokštu ir paslaptingo angliško parko paežerėje, – gyvos pasakos. Motutei krikščionei visa tai buvo tiek baisu, jog ji varu nusikračiusi nuo savo galvos „tą bėdą“ – gražią mergiūkštę.

Ją vos septyniolikos metų tėvai prievarta išleido čia pat į kaimą už ūkininko Kazimiero Nokučio, kuris buvo dvigubai už ją vyresnis. Už nemylimo vyro varoma Marijona patyrė daug širdies skausmo, daug gaudžių ašarų išliejo. Verkė prieš vestuves, verkė ir po vestuvių.

– Vienatinė Marijonos pramoga, – pasakojo Vaižgantas, – buvusi išeiti į Popsutės girelę ir ten, susiėmus galvą, visu balsu išsirekti. Krūvos mylimų vaikų iš nemylimo vyro, kuo padoriausias, kuo taikiausias vis dėlto sugyvenimas su juo, su jo tėvais, su jo broliais ir visais namiškiais; priežodin įėjęs taikumas su kaimynais, – sudarė aplink tą seserį pagarbos, meilės, beveik šventumo aureolę. Ta mažutė martytė savo gražumu, savo moteriškumu žavėto žavėjo. Jai pasirodžius gryčioje, tilo didžiausias avantiūrininkas ir girtuoklis dieveris; žmogus, kurio negalėjo suvaldyti

keli vyrai, tai marčiai, visai nepiktai ir nebaisiai įėjus, miršo savo liežuvį, kvailėjo ir dūlino ten, kur marti jo nebematytų. Visi trys „dėdės“ dėl jos tik liko nevedę; išsižadėjo savo laimės, savo šeimynos, prikentė visokių katastrofų, bet tik nebūtų išdalytas valakas, bet tik marčios vaikai nenuskurstų. Sesuo Marijona buvo už Juozą 19 metų vyresnė, ir jis gimdamas jos neužtikto tėvų gūžtoje. Tačiau paūgtėjęs beveik kasdien su ja, o ypatingai su jos vaikais susitikdavo. Juodu labai mylėjo vienas antrą. Marijona Juozo neskyrė iš savo vaikų, su kuriais jis mėgo bičiuliauti mažas būdamas ir mokydamasis. Marijona ligi pat savo amžiaus galo (mirė 1918 m.) buvo išmintinga, malonaus ir simpatiško būdo moteriškė. Ji puikiai išmanė ūkininkystę bei gyvulių auginimą, žinojo daugybę prietarų, pasakų ir kitokių kaimo gudrybių. Ji savo gražiais pasakojimais ugdė Juozo estetinius jausmus ir literatūrinį talentą.

– O tokios sklandžios ir turtingos lietuvių kalbos, – sakydavo Vaižgantas – aš daugiau nė nebeužtikau. Ko gero mano raštų kalboje rasite, tai bus ne mano, tik iš sesers Marijonos išmokta.

Sesuo Aniotė buvo pirma kaimė audėja, puiki raštų rinkėja ir didelė dainininkė. Ji šventaryčiais name vedė Rožančių ir dainas. Ji, pasak Vaižganto, dainavo su dideliu temperamentu, bet ne dainos turinį, tik jos gaidą. Aniotė devyniolikos metų išteko už Tado Indrelės į Kamajų Mickūnus. Vyras turėjo du valaku žemės, bet buvo alkoholikas, todėl namuose nei ramybės, nei pertekliaus nebuvo. Jausmingai Aniočiai Dievas neskundė ir kitokių skausmų. Abu jos nepilnamečiai sūnūs, Antanas ir Juozas, dalyvavo 1905 metų revoliucijoje, pakliuvo rusams į nagus ir

buvo išsiųsti į katorgą. Antanas žuvo Šliselburgo tvirtovėje, o Juozas, atlikęs katorgą, buvo įkurdintas Rytų Sibire. Pati Aniotė buvo praprusi moteris. Daug skaitė, dar daugiau klausėsi ir visam kam pritarė be jokių abejojimų; pritarė 1905 m. revoliucijai ir ragino kitus joje dalyvauti. Išvežus sūnus į katorgą, Aniotė, pasak Vaižganto, liko tikra moralinių kančių Nio-bė, gyva tema smarkiausiai tragedijai. Dešimtį metų skursdama, laukė sūnaus pargrįžtant, nieko neišleido į vyro ūkį, bet nesulaukus mirė.

Trečioji Juozo Tumo sesuo, skaistaveidė Severija, tą pačią dieną, kaip ir sesuo Aniotė, išteko už Kunigiškių Liudo Mėginio, rimto, darbštaus ir visų gerbiamo dviejų valakų ūkininko. Jaunatvė, meilė ir perteklius jai lėmė laimingą gyvenimą. Bet tos laimės nebuvo: mirė daug vaikų, bevažiujant į bažnyčią pasibaidęs arklys užmušė vyrą, o pačiai teko ūkininkauti. Nors ir bemokslė, tačiau Severija buvo didelės inteligencijos moteris. Viską svarstė giliai ir kritiškai apgalvodama, jausmams nepasiduodama. Ūkio dalykuose buvo pažangi: ji su sūnumi Kaziuku daugiausia padėjo Kunigiškus išskirstyti į vienkiemius. Pati silpnai paskaitydama, vertė savo vaikus balsu skaityti, kad ji viską žinotų. Tad puikiai žinojo visus lietuvių vargus, džiaugsmus, lūkesčius. Ji buvo iš visų seserų jauniausia ir broliui Juozui artimiausia ir mylimiausia.

– Nors aš negyvenau namie, – pasakojo Vaižgantas, – tačiau ši sesuo buvo mano padavas. Ji viena mano rolė kaip reikiant suprato, pritarė, manim didžiavosi ir mylėjo, mylėjo be galo; daugiau kaip savo vaikus. Aš irgi. Vargu bau begalima išsivaizduoti kitu du didesniu draugu ir susimylėjusiu broliu, kaip

muodu su sesele buvova: vis drauge mintimis, nors tolimi vietomis. Ji savo lėšomis mane į kunigus, dėstis, dėjo jų per 5 metus klerikavimo, kada brolis iš namų išėjo egoistiniais sumetimais. Ji ypatingai siejojos dėl mano priepuolių ir nesulaukdama raminančių žinių, siuntinėjo į tolimuosius Žemaičius, į paprūse žmones, kad gyvai patirtų, ar aš tebesu nesuimtas. Laimingas tas, kam teko tokia širdis: tokie meilės ryšiai netrūksta ir vienam numirus. Sesuo Mėginienė ant mano rankų mirė Vilniuje 1910 m. iš pavojingosios anemijos, kaip tai atsitinka moterims, daug vaikų turėjusioms.

– Brolis Jonas irgi tipas visai originalus. Neapsakomo temperamento, sangvinizmo, pagavimo, kuris trykšte trykšta jau iš nosies šnervių; labai gražus juodbruvis – tikra pagunda: nematytos iškalbos, jausmo ir fantazijos, nesuvaldomas jokiuose jausmuose ir palinkimuose, lengvabūdis, – jis buvo pynė gerųjų ir kraštutinumų, – sakė Vaižgantas.

Jonui buvo ankšta tėvų pastogėje: ji viliojo platesnis pasaulis. Tad daug klaidžiojo, padėjo kun. Juozui kontrabandauti iš Prūsų lietuvių draudžiamus raštus. Tačiau kun. Juozas, sakos, niekados su Jonu nesutikęs. Greičiausiai juodu nesutiko todėl, kad abiejų temperamentai buvo panašūs: Juozą Tumą iš pat mažens traukė tokie žmonės, kurie buvo kitokio negu jis temperamento.

Savotiški originalūs buvo ir Juozo dėdės, tėvelio broliai. Į užkurio mis išėjusį Pranciškų esąs atsigimęs brolis Jonas, o į protestantą ir revoliucingą Alijaušą – Juozas. Trečiasis, Karolis, buvęs tipingas dvariškis, šviesuolis bemokslis. Pastaruosius du dėdes ir tėvelį su motute Vaižgantas yra ne sykį panaudojęs savo kūriniams.

– Savo temperamentus, – sakydavo Vaižgantas, – visi mes esame paveldėję iš „svėdasiškių“, sangvinkų, linksmų, neskaudžių juokdarių, dažnai labai sąmoningų, savo padėtimi patenkintų, nuolaidžių, ne per didelių šarpuolių darbe.

Ši Tumų aukštaičių charakteristika teisinga. Visi čia suminėti aukštaičių savumai labai ryškūs J. Tumo-Vaižganto charakteryje. Tik pastarąjį bruožą „ne per didelį šarpumą darbe“ jis perauklėjo: J. Tumas buvo nuostabaus darbštumo žmogus.

J. Tumo-Vaižganto ir iš tėvo, ir iš motinos pusės yra grynakraujai aukštaičiai kilę iš gretimų parapijų ir turi daug bendrų bruožų. Gyvendamas jaunystėje tarp daugeliu atžvilgiu panašių žmonių J. Tumas-Vaižgantas, be galo, dar labiau sustiprino ir pagilino įgimtus aukštaičių būdo savumus. Seserys ir brolis Jonas savo stipriais charakteriais, turiningomis ir kuo įvairiausiais niuansais pasireiškiančiomis sielomis, žiauriu savo gražių svajonių su gyvenimo tikrove prasilenkimu anksti padėjo Juozui susiorientuoti paslaptinguose buities labirintuose, užgrūdė jo sielą, kurios vėliau jokie skausmai nebeįkraipė.

Tėvų bei seserų meilė Juozo kūdikystę gaubė jaukia šeimos šiluma, skaidrino jo pirmuosius gyvenimo žingsnius. Motutės giedamos giesmės, seserų dainuojamos dainos ir tėvelio bei dėdžių sekamos pasakos Juozo vaizduotei padėjo kurti naują pasaulį. Juozo sielai dainų ir pasakų pasaulis buvo daug gražesnis ir labiau viliojantis negu kasdienis, kuriame monotoniškai kartojasi tie patys darbai ir vargai.

Anksti Juozas Tumas pajuto, kad ne kiekvienas žmogus iš kaimo kilęs, gali su kaimo buitimi sutapti. Anksti jo siela išilgo platesnių akiračių, laisvės ir skaidresnių pa-

*1.1 ...
dejo savo laimės, savo šeimynos, prikentė visokių katastrofų, bet tik nebūtų išolalintas valakas, bet tik marčios vaikai nenuskurstu. Sesuo Marijona buvo už Juozą 19 metų vyresnė, ir jis gimdamas jos neužtikto tėvų gūštoje. Tačiau paugterėjęs beveik kasdien su ja, o ypačingai su jos vaikais, susitikdavo. Juodu labai mylėjo vienas antrą. Marijona Juozo neskyrė iš savo vaikų, su kuriais jis mėgo bėgioti ma-*

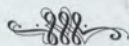
Kazimiero Paunksnio rankraštis

saulių. Su kaimu ir jo varginga buitimi Juozą Tumą daugiausia siejo gamta, kurios jis ilgėjos, su kuria kūnu ir siela norėjo susiliesti. Iš pat mažens jį traukė gamta, jos nepaprastas grožis ir įvairumai. Gamta, burtų karalaitė, jį viliojo savo gražiu svaigimu iki užuomaršos lyg pirmieji mylimosios glamonėjimai. Tad su vištomis per žiemą išnuobodžiavęs gryčioje, Juozas Tumas, pavasariui išaušus, leisdavos su savo amžininkais į pievas ir laukus.

Dažnai gamtos prieglobstyje jis išbūdavo nuo saulėtekio ligi saulėlydžio, tik pavalgyti namo teparbėgdamas.

J. Tumo-Vaižganto gimtinės apylinkės gražios ir įvairios. Malaišiai, pats svėdasiškių pakraštys prie Kamajų parapijos sienos, guli giliai slėnyje. Jų laukai palei Malaišos upelį, kuris įteka į Jerą, žavingos Šventosios intaką. Šventoji jau gana didelė ir tipinga Rytų Lietuvos upė, tekanti pro daugelį miestelių.

Paulius Širvys jį pažinojusių širdyse

Rudeninės astros Pauliui Širviui

Alfas Pakėnas

Paulius Širvys atrodė tarsi poezijos dievaitis, kol nepažinau iš arčiau, nuoširdžiai neišsikalbėjau. Mačiau jį liūdną ir vienišą, blaivų ir apsvaigusį nuo vyno, nuo gyvenimo kartumo ir ilgesio, bet galiu paliudyti, kad visada jis išlikdavo taurus, žmogiškas, teisingas – iš tikrųjų žmogus pagal Dievo paveikslą. Gal ne šventuolis, kartais paklydęs gyvenimo vingiuose, pilkoj buity, bet tikras poetas, neišdavęs savo esmės. Poetas iš Dievo malonės. Jo eilėraščių knygas skaitytojai ir šiandien vadina maldaknygėmis.

Man vis tebesisapnuoja praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio pradžia Vilnius. Dar jaunas, poezijos debesų lieptais žengiantis Marcelijus Martinaitis. Neseniai į sostinę gyventi persikėlęs, antrąją savo eilėraščių knygą „Vėjas rugiuos“ išleidęs Jonas Strielkūnas, dabar jau tapęs pripažintu poezijos klasiku. Universitete mokosi nenorimas pripažinti ir net spausdinti, nesuprastas ir neišgirstas Antanas Kalanavičius. (Pripažinimo dangus virš jo nusileis tik po staigios mirties teviškės vienkiemyje Džūkijoje.) Stiprius, skaudžius eilėraščius rašo jese-niniškai šėldamas Algirdas Verba, tarsi raudodamas dėl pasaulio netobulumo ir negandų. Prie stalinės lempos šviesos naktimis savo „Priešaušrio vieškelius“ tiesia susimąstęs Bronius Radzevičius. Kalėjimo kameroje miršta jaunas, talentingas poetas Rimas Burokas, tikras rudens

ir liūdesio dainius, lietuviškas Žakas Preveras...

Nuolatos literatūrine šlove, poezijos auksu ir intelektualumu švytintis Vilnius... Jo gatvėmis vakarais siaučia ne banditai ir skustagalviai, kaip dabar, o taikūs, kupini meilės gyvenimui ir paskutiniam valkatai „literatūriniai berniukai“, pasiryžę kitam atiduoti paskutinį rublį, paskutinius marškinius ar eilėraščius. Jie sėdi bibliotekose, skaito Nyčę, veržiasi į Respublikinės bibliotekos lituanistinės skaityklos spec. fondus, kur po devyniais užraktais paslėptos lietuvių egzodo literatūros knygos – Radauskas, Brazdžionis, Aistis, Mackus, Nyka-Niliūnas, Bradūnas, Katiliškis ir Šlaitas... Tos knygos svaigino tarsi jaunystėje mėgtas „Izabelos“ vynos. Ypač H. Radausko poezija, jo „Fontanas“, „Strėlė danguje“, „Žiemos daina“.

Tačiau tuo metu Vilniaus gatvėmis visados vienplaukis, pilku švarku su nuzulinta apykakle, tamsiais marškiniais, iš po kurių matėsi jūreiviškų marškinėlių dryžuotas trikampis, vaikščiojo kitas poezijos stebuklas – Paulius Širvys. Tie metai buvo jo tikrojo pripažinimo metai. Jo tylios ir natūralios poetinės šlovės vainiką iškėlė 1969 metais pasirodžiusi nedidelė eilėraščių knyga „Ir nusinešė saulę miškai“. Po trejų metų išėjusi rinktinė „Ilgesys – ta giesmė“ (1972) tik patvirtino tai, kas buvo skirta lemties. P. Širvio poezija kadaise, kai tuometinėje „Pergalėje“ buvo išspausdintas ciklas „Ilgesys – ta giesmė“, žavėjosi net Vincas Mykolaitis-Putinas. O paprasti skaitytojai daugybę jo eilėraščių mokėjo atmintinai. Ir tai yra pats tikriausias poeto pripažinimas.

Būtent ten, Respublikinėje (dabar Martyno Mažvydo) biblioteko-

Paulius Širvys. Juozo Grikenio nuotr.

je, pirmą kartą pamačiau P. Širvį. Vyklo aklo poeto Antano Jonyno, gero Pauliaus bičiulio, 50-mečio minėjimas. Vakaro vedėjas Algimantas Baltakis perskaitė šmaikštų Pauliaus palinkėjimą, skirtą jubiluiui.

Paskui mačiau, kaip poetas rūkė bibliotekos koridoriaus gale, neaukštoje antrojo aukšto nišoje. Ten niekas nerūkėdavo, o Paulius stovėjo ir traukė dūmą. Neaukšto ūgio, plačių pečių, stipraus valstietiško stoto. Trumpai kirpti, atrodo, šurkštūs ruginių šiaudų spalvos plaukai, liūdnokas, nežymios šypsenos nušviestas veidas. Ryškus, gilus randas kairiajame skruoste taurino tą veidą, teikė vyriško grožio ir drąsos įspūdį.

Vakaras baigėsi, visi grupelėmis traukė į jubilato gimtadienio šventę kažkuriame restorane. Paulius išėjo vienas, ir linaplaukė galva dingo vakarinėje Vilniaus minioje.

1972-ųjų rudenį P. Širvys atšventė savo 50-metį. Tada dar buvo manoma, kad poetas gimė 1922-aisiais. Tikroji gimimo data dar nebuvo žinoma. Iš tikrųjų poetas gimė 1920 metų rugsėjo 6-ąją – manoma, kad buvo pasijauninęs prieš stodamas į Vilniaus karo pėstininkų mokyklą. Tą faktą vėliau, jau po poeto mirties, atrado archyvuose ir paskelbė, berods, Antanas Drilinga, tuo metu dirbęs „Literatūros ir meno“ redaktoriumi. Taigi tais metais, poeto tariamo 50-ojo gimtadienio proga, pasirodė jo eilėraščių rinktinė „Ilgesys – ta giesmė“. Nedidelė, kišeninio formato, tačiau storoka knygutė, primenanti maldaknygę, senovišką kantičką. Joje buvo 78 eilėraščiai. Rinktinė buvo žaibiškai išpirkta. Po kelerių metų išleista antrą kartą ir vėl kaipmat dingo iš knygynų.

Tai buvo P. Širvio poetinės šlovės – tylios, gražiai švytinčios žmonių sielose, neafišuojamos, negarsinamos ir labai natūralios – metai.

Vėlyvas tų metų ruduo. Gal lapkritis. Gatvėse teška šaltas lietus, varantis liūdesį, keistą ilgėsį, o žmonės sulyti, susitraukę savy skuba į jaukius namus – kuo greičiau užsitrenkti duris už nugaros. Aktorių namuose, šalia Literatų kavinės, aktorius Arnas Rosenas skaito P. Širvio poeziją. Antroji programos dalis skirta Sergejui Jeseninui pagal Justino Marcinkevičiaus vertimus. Aktorių namų fojė – kažkoks rudeniškas, drėgnas šurmuly, kvepiantis vakaro vėju ir sulytais drabužiais. Visi renkasi į poezijos skaitymus. Iš už kažkurių durų staiga pasirodo P. Širvys. Girtas ir tylus. Girtumas jau ne toks, kai žmogus dar sugeba bendrauti, reaguoti į aplinką. Matyt, ilgai sėdėta prie vyno taurės – tam rudeniškam liūdesiui numalšinti. Gal ir vakar, ir šiandien. Atrodo, jau viskas beviltiška, kvepia skandalu, kai garsus, bet neblaivus žmogus pasirodo viešumoje tarp kultūringų žmonių. Bet čia tvyro visai kitokia atmosfera. Čia – Aktorių namai, dvelkia poezija, menu. Čia P. Širvys visiems savas ir artimas. Atgalia ranka kažkaip širviškai jis perbraukia veidą, nuo rūkymo „suberžėjusiais“ pirštais „sušukuoja“ neklusnius, nežylančius plaukus, akimirka tarsi susikaupia, nusipurto – kaip nusipurto žmogus, norėdamas nusikratyti snaudulį ar netikrumą. Gan greitai prie sėdinčio fotelyje poeto su jo knygomis sustoja eilutė. Poezijos vakaras dar neprasidėjo. P. Širvys ilgokai – ligi pirmųjų pasigirdusių A. Roseno žodžių „Aš – beržas, lietuviškas beržas...“ pasirašinėja autografus. Rašo nebeklausdamas vardo, nežiūrėdamas į akis. Plačiom, didelėm, tarsi pasirengusiom išlėkti tais rudenio paukščiais raidėm, o jo veidas, tas randuotas veidas toks liūdnas, toks kupinas ilgesio, kažkokios negandos, vienišumo. Taip ir magėjo paklausti: kodėl tu toks liūdnas, Pauliau?

Gili, speiguota 1973-ųjų žiema. Sausis, o gal jau vasaris. Speigas – kaip ir vasaros karštis – visados stipriau jaučiamas mieste, tarp aukštų, didelių namų negu, pavyzdžiui, kaime. Dėgina lyg degtinė. P. Širvys tada gyveno Muziejaus (dabar Vokiečių) gatvėje. Jau be šeimos, vienišas, tik tuo metu, nuo 1972-ųjų, laikinai kartu gyveno dukra Dangė. Jo buto antrame aukšte langai buvo į kiemą, priverstą sniego.

Beldėmės ilgai, tačiau niekas neatidarė durų. Laiptinėje buvo šalta ir dvokė kačių šlapimu, virtuvės kvapai. Išėję į lauką dar vis su viltimi žiūrėjome į Pauliaus buto langus – ten auksavo šviesa. Langai be užuolaidų – geltonas kvadratas švietė tamsoje blausiai, bet viliojamai. Vėl beldėmės į duris. Blausiai apšviestoje laiptinėje pasirodė pikta, nieko gera nelinkinti kaimynė, ėmė mus, o kartu ir Paulių plūsti maišyta rusų-lietuvių kalba. Tą vakarą iš Pauliaus sužinojome, kad tai ta pati aršioji „piliētė Minina“, pasak Pauliaus, „šolochoviška boba“, rašiusi įvairiausius skundus į miesto vykdomąjį komitetą, į milicijos skyrių, kad „Paulius Širvys dažnai pažeidžia socialistinio bendro gyvenimo taisykles“. „Pas jį baisu žmogui užėiti, neseniai gaisrą sukėlė, vos mūsų nesudegino“, – pasipiktinusi tarškėjo piliētė Minina, tačiau Raimondas, rašytojo Algimanto Polio sūnus, niekada neieškantis žodžio kišenėje, labai gražiai ją nuramino, bent tam vakarui įtikino, kad didžiulė garbė gyventi tokio žmogaus kaimynystėje, kad jį myli ir žino visa Lietuva, kad P. Širvys – didelis, tikras poetas ir t. t. Nuožmioji Minina, mus apšaukusi bepročiais, užtrenkė savo buto duris. Vėl beldėmės, ir pagaliau mūsų išsvajotas Sezamas atsivėrė. Atsidarė Pauliaus buto durys. Jose stovėjo dailaus, kaip prieblandoje pasirodė, simpatiško veido moteris. Ji tepasakė vienintelį žodį: užeikit.

Paulius sėdėjo ant lovos ir rūkė. Matyt, buvo ką tik pabudęs iš miego, nes kartais ranka vis pasitrindavo akis, delnu perbraukdamas kažkada buvusius šviesius, dabar jau išblukusius plaukus.

Atsainiai tylėjo, kaip tyli vaikas, anksti užmigęs ir pabudintas vakare – nesuprasdamas kas čia dabar: dar vakaras, ar jau rytas. Vėdas kaip visados liūdnas, randas nuo sužeidimo fronte laikų ryškesnis ir pagilijęs. Atrodė prislėgtas tartum negandos ar kokio netikrumo. Tačiau mielas ir paprastas. Sakytum, kaimo žmogus, iš vakaro pašėręs gyvulius ir pamatęs, kad vienas iš jų susirgęs ir nebeėda: dabar galvoja – šauktis daktaro ar palūkėti ligi ryto.

Pasisakėme, kas esame, iš kur ir ko atėjome. Vakaras dar nebuvo vėlyvas, gal kokia aštunta valanda. Kalbėjo Raimondas, jis pristatė mane kaip atvažiavusį iš kaimo su eilėraščiais, kuriuos noriu paskaityti ir parodyti P. Širviui, savo mėgstamam poetui. Iš neturėjimo ką sakyti (tada dar nežinojau, kad su Pauliumi labai gera ir patylėti) ėmiau kalbėti, kad kaimo žmonės mėgsta jo eilėraščius, tiesiog myli jų:

– Kad žinotumėt, kaip apie jus galvoja ten...

Tačiau Paulius visai abejingai drėbtelėjo: „Man visai nesvarbu, kas ir kaip apie mane galvoja...“ Ir rūkė toliau, stipriai užtraukdamas dūmą, o cigaretės žarija žibėjo valiūkiškai ir linksmai tarsi iš vieno jo kareiviško eilėraščio.

Poetas atrodė uždaras, vaikiškai išdidus – kaip tame Radausko eilėraštyje – „neprijaukinamas lyg katės“.

Tačiau žodžiai pamažu atėjo, kurie, matyt, turėjo ateiti, atsirasti. Po nejaukios tylos užsimezgė šneka, mes su Raimondu, sustingę speige, atšilome, pasijutome jaučiau. Ir Paulius kažkaip atgijo, pasimuistė savyje ir tyliai, ramiu bal-

su paprašė sėdėjusios moters: „Irena, paieškok – kažkur dar yra vyno vaikinams. O aš gersiu alaus“. Ir, grįžtelėjęs į mus, taip pat tyliai, ramiai pasakė lyg ir supažindindamas: „Čia Irena, dirba medicinos sesele. Ji mane saugo nuo priepuolių“. Nieko daugiau neaiškino, tik vėliau sužinojome, kad Irena – ta pati medicinos sesuo, kurią Paulius buvo įsimylėjęs, kai gydėsi psichoneurologijos ligoninėje.

Irena iš tikrųjų atnešė vyno, o Pauliui padavė alaus, įpylė visiems į stiklines. Išgėręs Paulius vėl užsirūkė, pasidarė šnekesnis, bet buvo toks pat ramus. Tas nykus žiemos vakaras, nelabai jaukus kambarys, atrodė, nušvito, ėmė spindėti – taip būna džiaugsmo, ilgai laukto džiaugsmo arba dvasinio pakilimo akimirka. Netrukus Paulius paprašė paskaityti eilėraščių. Išklauses juos, su gilia nostalgija pakartojo mano vardą (tik vėliau sužinojau, ką jaunystėje jam reiškė šitas vardas – vienas gražiausių lietuvių meilės lyrikoje Pauliaus Širvio eilėraštis „Topoliai“, skirtas jaunystės draugei Alfonsai Žegliūnaitei).

„Rinktinės jau nebeturiu, bet tau užrašysiu „Ir nusinešė saulę miškai“. Atrodo, dar kelios yra“, – pasakė Paulius ir, kai Irena atnešė gelsvą, ornamentais ataustą knygelę, poetas gražia, lakia savo rašysena parašė: „Alfonsui, poetui nuo Sartų. Linkiu daug tokių eilėraščių, kuriuos girdėjau ir kuriuos dar girdėsiu. Paulius Širvy“.

Sakau, Pauliau, aš ne nuo Sartų, o nuo Ukmergės. „A, tas pats – Lietuva viena“, – Paulius mostelėjo ranka.

Prasėdėjome kone ligi vidurnakčio. Klausinėjau apie Jesenina, nes tada žavėjaisi juo. „Kąkada jaunystėje buvo mano dievukas. Kai mokiausi Maskvoje, bendrabutyje susirinkdavom ir skaitydavom Jesenina“, – prisimenu Pauliaus žodžius.

Pasakojo, kaip nelengva versti Jesenino eilėraščius – o norėjosi tuo džiaugsmu pasidalyti su kitais, prakalbinti šį lyriką lietuviškai. „Jeseninas iš tų poetų, kurie rašė savo krauju“, – sakė Paulius.

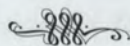
Kalbėjomės apie Michailą Šolochovą, Konstantiną Paustovskį, Aleksandrą Griną, Džeką Londoną – Paulius labai mėgo ir vertino jo apsakymus, ypač autobiografinį romaną „Martinas Idenas“. Vėliau teko skaityti jo laiškus jaunystės meilei Alfonsai Žegliūnaitei: „Martinas Idenas – tai aš, Paulius“. Abu juos gyvenimas mėtė ir vėtė, abiem likimo buvo skirti pavojai ir drąsūs žygiai, vargai ir negandos – rupus kaip kasdienė duona gyvenimas. Anot Stasio Lipskio, viskas buvo labai tikra, gal todėl taip ryškiai švytėjo vizijų, virtusių eilėraščiais, kontūrai? Vynas pasibaigė, bet šnekų šaltinis dar tik pradėjo kunkuliuoti. Nesinorėjo palikti šitų namų. Jautėme, kad ir Paulius nenorėjo, jog išeitume. Jis sutiko, kad dar atneštume vyno. Išbėgome linksmi į vidurnakčio gatvę. „Palangos“ restorane vyno negavome – tik šaltmėtinio likerio. Jau žinojome, kaip pasibelsti į Pauliaus duris, kad būtume greitai įleisti.

Dar daug apie ką kalbėjomės su Pauliumi tą naktį.

Prisiminė nelaisvės dienas Minsko koncentracijos stovykloje, paskui Vokietijoje. Tenykščio ūkininko dukterį Erną, kuri jam padėjo pabėgti iš nelaisvės, parūpino kompasą ir žemėlapi. „Gal ten gyvena mano sūnus“, – prisimenu tokius Pauliaus žodžius.

Išsiskyrėme gal po trečiųjų gaidžių. Paulius palydėjo iki durų, karėviškai apkabino ir pabučiavo. „Tu priminei man jaunystę“, – tepasakė.

Pajutau, kad jo lūpos buvo saldžios. Tikriausiai nuo šaltmėtinio likerio medaus.

Iki šiol jo ilgiuosi...

Keli klausimai poeto dukrai Dangei Širvytei

Kalbino Alfas Pakėnas

Koks pirmasis ryškesnis atsiminimas apie Tėvą?

Buvau gal ketverių metų. Tėvas nusivežė mane į Maskvą – ten lankė literatūros kursų. Susidraugavo su totoriu rašytoju, kurio vardo neprišmenu. Totorius buvo atvykęs su visa šeima, turėjo kelis vaikus. Tėvas ir mama, nežinodami kur mane dėti, palikdavo su totoriukais, kurie turėjo prijaikintą voverę. Taip su jais susidraugavau, kad pradėjau šnekėti totoriškai, ir tėvai negalėjo su manim susikalbėti. Tėvas vėliau tai prisimindamas labai juokdavosi.

Ar vaikystėje vaikščiodavote kartu po Vilnių, ar kur nors išvažiuodavote?

Dažnai vaikščiodavom po Vilnių. Eidavom prie Vilnelės, pakeliui aplankydavom „Palangos“ restoraną, „Literatus“, „Rotondą“. Susipažinau su daug padavėjų, jos būdavo man labai malonios. Tėtis buvo visų šaudyklų siaubas ir mėgdavo mane į jas vesti. Taip taikliai šaudė, kad laimėdavo visus prizus. Eidavom žiūrėti futbolo rungtynių. Buvo kartą mane nusivedęs į bokso rungtynes, bet man nepatiko, nes labai daug triukšmo ir aistrų. Tai nesutikau daugiau ten eiti.

Ar jis buvo griežtas kaip tėvas?

Tėtis nebuvo griežtas, o labai teisingas ir geras. Iki šiol jo ilgiuosi...

Kokį dažniausiai prisimenate – linksmą ar liūdną?

Prisimenu jį dažnai liūdną. Labai liūdėdavo, kai iš namų dingdavo jo mėgiamos knygos. Iš namų išnešdavo viską, tai nelabai ką juose ir laikėm. Pakeleiviai mėgdavo užsibūti, o jis žmonių išvaryti nemėgo ir nenorėjo. Palikdavo užsibūvėlius ir išeidavo klajoti po naktinį Vilnių. Turėjau užduotį visus išprašyti, kartais gražiuoju, kartais piktuoju – kaip pasisekdavo.

Koks įdomiausias, labiausiai įsimintinas įspūdis apie Tėvą per visą gyvenimą?

Gyvenome su tėčiu Muziejaus (dabar Vokiečių) gatvėje. Vieną naktį pakėlė mane giliai įmigusią skųsdamasis baisiu danties skausmu. Sakė, priirš šniūrelio galą prie danties, kitą – prie durų rankenos, o aš turėsiu traukti duris. Sakiau – ne, palauk ryto, nes nežinau, kurį dantį skauda, – galim ištraukti ne tą, bet jis jokių būdu nesutiko. Tai man teko traukti duris ir, žinoma, ištraukėm ne tą, kurį skaudėjo.

Koks pats skaudžiausias atsiminimas?

Skaudu būdavo, kai iš ryto jo rankos drebėdavo ir siųsdavo mane į parduotuvę pirkti degtinės. Kai iš ryto išgerdavo, rankos nustodavo drebėti.

Kada Tėvas rašydavo dieną ar naktį?

Visada rašydavo naktį.

Ar skaitydavo Jums savo eilėraščius?

Buvo parašęs eilėraštį apie Dangę ir Kastytį, tik tą vieną man skaitydavo. Bet dažnai grodavo lūpine armonikėle.

Ar vaikystėje skaitydavo pasakas, kitas knygas, eilėraščius?

Nei pasakų, nei knygų neskaitydavo. Bet mėgdavo man knygas dovanoti. Mikę Pūkuotuką, Robinzoną Kruzą, Guliverio keliones...

Ar turite tėvo eilėraščių knygą?

Turiu visas išleistas jo knygas.

Ar Tėvas pasakodavo apie savo vaikystę, tėviškę, tėvus?

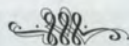
Nepasakodavo nei apie vaikystę, nei apie tėvus. Pasakojo apie brolių, draugus, keliones po jūrą ir ypač daug – apie karą. Gerų draugų nedaug turėjo: Antaną Jonyną (vis vedavosi pas jį į svečius), Rimantą Šavelį, Joną Strielkūną. Daug pasakodavo apie Kostą Kubilinską.

Ką Tėvas pats skaitydavo, kokius mėgo rašytojus?

Mėgo skaityti Jeseniną, Džeką Londoną, Lagerkvistą, Hamsuną.

Paulius Širvys – 1973 m. Poezijos pavasario laureatas. Romualdo Rakausko nuotr.

Paulius – artimas ir tolstantis

*Alfo Pakėno pokalbis su poeto
žmona Birute Širviene*

Birutė Širvienė, simpatiška, gražiai pražilus moteris, jau daugelį metų gyvena Kaune. Vasaras leidžia savo sodybėlėje už miesto – Didžiosiose Lapėse, gražioje, vaizdingoje aplinkoje. Dažnai lanko mieste vykstančius kultūrinius renginius, ypač pamėgusi Juozo Tumo-Vaižganto muziejuje rengiamus literatūrinius vakarus. Kalbamės čia, „pas Vaižgantą“, kurį, pasak Birutės, labai mėgo Paulius Široys.

Kaip Jūs apibūdintumėte Paulių – kaip žmogų?

Paulius buvo žmogus, kuriame susikerta labai daug prieštaravimų. Žmogus su didelės meilės, skausmo ir karo sužeista siela. Vyras, bet kartu ir vaikas. Kaip jam skirtame eilėraštyje rašė buvęs geras Pauliaus bičiulis dar iš Merkinės laikų poetas Vincas Giedra:

*Tarpais bandėm kaip vaiką tave
pavedėt,
Kol išmokys gudrauti ir saugotis
laikas.
Vaikas auga, užauga – jam lengva
padėt.
Tu buvai neužaugantis vaikas.*

Paulius tikrai toks buvo – nemokėjo gudrauti ir saugoti savęs. O pats buvo jautrus ir atlapaširdis. Teisingas. Ypač užjautė paprastus, vargstančius žmones, nes pat nuo mažų dienų patyrė daug vargo.

Ar išliko atmintyje pats pirmasis susitikimas su Paulium?

Pirmą kartą susitikome gegužinėje. Atsimenu kaip šiandien – buvo 1950 metų gegužės 22 diena. Paulius tada dirbo Pandėlio rajono laik-

raščio „Spalio pergalė“ redaktoriumi. Buvo graži, šilta pavakarė, šviesu, žalia. Patys ilgiausi vakarai. Paulius dviračiu atvažiavo į tą gegužinę, kuri vyko Gudelių kaime, gal devyni kilometrai nuo Pandėlio. Prisimenu net kaip buvo apsirengęs – žalsvais kareiviškais marškiniais. Tada mane pašokdino, palydėjo namo. Buvo labai graži vakaro žara. Taip ir susipažinom. Mes su mama ir seserimi Gražina tada gyvenome Abelių kaime, nes buvom palikusios savo namus Suvainiuose. Tėvas jau buvo suimtas ir ištremtas į Sibirą. Jis buvo tvarkingas, darbštus Suvainių kaimo ūkininkas. Kaimynas įskundė už tai, kad pas mus užeidavo miškiniai – daug kur jie užeidavo. Kad ištremtų, tada daug nereikėjo. Aš tuo metu mokiausi Pandėlio vidurinėje mokykloje.

Suvainiai – tai Jūsų tėviškė?

Taip. Tai labai senas, gatvinis aukštaičių kaimas. Daugybė liepų – kai jos žydėdavo, pakvipdavo visa apylinkė. Kelias ėjo per kaimą: vienoj pusėj stovėjo daugiau trobų, kitoj – mažiau. Galukaimėj augo graži liepų alėja, nuokalne keliukas vedė į Suvainių kapinaites. Mūsų sodyba buvo tuoj už kaimo – jau kaip

vienkiemis. Ten teka upelė Pyvesa ir sueina krūvon du kaimai. Todėl ir vadinasi Suvainiais.

Apie savo tėviškę ir tėvus ar pasakodavo Paulius?

Mažai. Prisimenu tik tiek, kad jo tėvas Pranciškus labai mėgo knygas. Susirinkdavo net iš kaimynų ir skaitydavo. Žemės dirbti nelabai mėgo. Jaunystėje buvo labai stiprus, kresno sudėjimo. Tikroji Pauliaus tėviškė – Degučiai. Degučių kapuose palaidoti jo tėvai ir brolis Leonas. Paulius pasakodavo, kad grįžęs iš karo, tėviškę pasodino tris berželius. O nuvažiuodavom ten retai. Labiausiai Paulių traukė Rokiškis – jo jaunystės miestas.

Ar prisimindavo karo laikus, ar pasakodavo apie frontą?

Paulius iš tikrųjų buvo nuoširdus, tačiau uždaroko būdo. Nemėgdavo daug šnekėti, išsipasakoti. Ypač apie karą. Tačiau pasakodavo apie frontą – kaip eidavo į žvalgybą. Sako, aš drąsus, bet būdavo baisu. Prieš žygį duodavo išgerti. Dar sakydavo, kaip galima eiti žmogui prieš žmogų, gal jis buvo kieno nors mylimas, o jį reikia nušauti. Naktimis jį persekiodavo košmariški prisiminimai iš karo, iš ne-

Paulius Širvytis. 1968 m. Romualdo Rakausko nuotr.

laisvės, neduodavo miegoti. Tas karas jį kontūzijo, paliko žymes sieloj ir randą veide. Mūšyje buvo išmušti dantys, o sugrįžus po karo dar ir savi, sakydavo Paulius, muša paskutinius. O pats ir gyveno apkasų gyvenimu: kuprinė po galva, milinė – užsiklot.

Kaip ištekejote už Pauliaus?

Draugavome dvejus metus. Aš tuo metu jau buvau pradėjusi dirbti Skaipiškio pradinėje mokykloje mokytoja. Paulius dažnai pas mane atmindavo dviračiu. Vėliau jis paliko darbą Pandėlio laikraščio redakcijoje, nes susipyko su valdžia. Jis rašydavo ir sakydavo teisybę, todėl dažnai nukentėdavo, nes niekas viešos teisybės nenori. Taip buvo ir Pandėly. O ten dirbo toks rajkomo sekretorius Sobakinas, kuris Pauliaus nemėgo. Tada

Paulius buvo paskirtas į Dūkštą, bet ten jam nepatiko. Be to, jis labai bijojo, kad manęs neištremtų, todėl kvietė važiuoti kartu kur nors toliau. Persikėlėm gyventi net į Merkinę – toli nuo savų kraštų. Ten Paulius leido ir redagavo Merkinės MTS-o laikraštėlį. Susituokėme 1953 metų sausio 8 dieną Druskininkuose. Tą dieną buvo baisi pūga.

Gyvenome labai kukliai, bet buvome laimingi. Tada Paulius dar negėrė, daug dirbo. Rašė straipsnius laikraščiu, rengė savo pirmąją eilėraščių knygą. Labai džiaugdavosi, kai jam pavykdavo parašyti gerą eilėraštį, nors buvo labai reiklus savo kūrybai. Paulius mokėjo džiaugtis gyvenimu, grožėjosi Merkinės krašto gamta. Pavasarį dažnai kopdavom ant Merkinės piliakalnio – atsiver-

davo neišpasakytas grožis: ramiai plaukiantis Nemunas, čia pat Merkys. Paulius nuolat prisimindavo Krėvę, kurio kūrinčius labai mėgo. Sakydavo – čia Krėvės žemė.

Draugų daug neturėjom. Kartais ateidavo tuo metu Merkinėje gyvenęs Vincas Giedra, iš Druskininkų atvažiuodavo Romas Sadauskas.

Koks buvo pats laimingiausias Jūsų bendro gyvenimo laikotarpis?

Nuo pat pradžių buvome tikrai laimingi. Ir kai gyvenome Merkinėje, ir kai vėliau išsikėlėme į Rūdiškes Trakų rajone. Čia gyvenant, 1953 metų spalio 10 dieną gimė dukra Dangė. Paulius labai džiaugėsi. Dangė – jo sugalvotas vardas. Ne išrinktas, o sukurtas. Kai dukrą pavadindavau Danguole, Paulius net

pykdavo: ne Danguolė, o Dangė – sakdavo. Kaip jis švelniai ją mylėjo, kaip rūpinosi, net staliaus amato išmoko: sumeistravo lovelę, kėdutę. Kai įsikūrėme Vilniuje, su dideliu malonumu ją fotografuodavo. Paskui ryškino, matydamos, kaip aiškėja Dangės siluetas. Ir ne vieną eilėraštį paskyrė jai:

*Sniegulėlėm / Apsirengę
Baltos liepos / Kelių dengia.
Į mokyklą / Dangė žengia
Žvelgia Dangė / Į padangę.
Dangės akys – / Lyg padangės.
Nors ir speigas / Gelia, spengia,
Nors ir sniegas / Žemę dengia, –
Myli Dangė / Žemę brangia
Ir gimtų laukų / Padangę.*

Gimė dukra, o po metų Paulius išleido pirmąjį eilėraščių knygą „Žygio draugai“. Labai sunkiai gimė ta knyga. Dar gyvenant Merkinėje, mane išmetė iš komjaunimo. Saugumo dėlei komjaunuole tapau dar Pandėly. Nenorėjo spausdinti tos knygos, nes, Paulius, atseit, vedęs „buožės“ dukrą. Tačiau ji užstojo Zimanas, tik liepė parašyti eilėraštį apie partiją. Ir ji išspausdino „Tiesoje“. Tada Pauliui atsivėrė visi keliai. Persikėlėm gyventi į Vilnių. Rašytojų sąjungos palėpėje gavom kambarėlį. Auginome Dangę, Paulius dirbo „Literatūros ir meno“ redakcijoje. Ir buvome laimingi. Atrodė, kad taip bus visada...

Kada Paulius išvyko mokytis į Maskvą?

Kaip tik tuo metu, 1956 metais, Pauliui pasiūlė važiuoti į aukštuosius literatūros kursus Maskvoje, Gorkio literatūriniam institute. Į Maskvą važiuojom visi trys. Pirmus metus gyvenome pamaskvėje, Peredelkino miestelyje. Paulius anksti keldavosi ir kas ryt elektriniu traukiniu važiuodavo į paskaitas. Visai kita aplinka, kiti žmonės – viskas buvo įdomu. Kitais metais persikėlėme į Maskvą, nes atsirado

vieta instituto bendrabutyje. Buvo smagu gyventi, nors trūko pinigų, vertėmės gana kukliai, taupydami kiekvieną rublį. Tačiau kiek turėjom, tiek užteko. Paulius susidraugavo su daugeliu poetų iš kitų respublikų, ypač su Semionu Danilovu iš Jakutsko. Jie dar ilgokai susirašinėdavo. Paulius tuo metu dar negėrė, daug skaitė, stropiai konspektuodavo paskaitas. Vakarais rašė eilėraščius, ciklas „Ilgesys – ta giesmė“ visas ten ir parašytas.

Kokius rašytojus Paulius mėgo skaityti?

Knygas labai mėgo. Patys mylimiausi rašytojai buvo Džekas Londonas, Remarkas, Tagorė, Bulgakovas, Robertas Bernsas. Sergejų Jeseniną laikė savo dievuku, vertė jo eilėraščius. Iš lietuvių rašytojų labai mėgo Vaižgantą, Maironį, Krėvę. O iš jaunėnių – Joną Strielkūną ir Marcelijų Martinaitį. Paulius gerai kalbėjo rusiškai, vokiškai, kažkiek latviškai. Labai norėdavo pirkti, kaupti knygas. Turėjo biblioteką, kol jos neišvogė ir neišnešiojo „draugeliai“. Kai gyvenome kartu, turėjo ir rašomąjį stalą. Rašydavo daugiausia naktį – prabusdavo apie antrą valandą ir rašydavo. Fronte buvo kontūzytas, todėl ji nuolat kankino nemiga ir tamsos baimė.

Kaip klostėsi tolesnis jūsų šeimyninis gyvenimas?

Kai baigėsi mokslai Maskvoje, Rašytojų sąjunga paskyrė butą Komjaunimo gatvėje (dabar Pylimo). Ten buvo trys kambariai, vieną išnuomodavom studentėms. Paulius jau garbėjo kaip poetas, rengė trečią eilėraščių knygą. Išėjo jo eilėraščių rinkinys ir rusų kalba. Pradėjo važinėti į literatūrinius vakarus, įvairius susitikimus, atsirado daugybė draugų. Tada ir prasidėjo išgėrinėjimai... Artimų bičiulių, kuriais jis pasitikėjo, buvo labai mažai. Daugiausia jį buvo apspitę prisitaikėliai, padlaižūnai, o Paulius buvo jautrus ir atlapaširdis,

stengėsi juos suprasti. Nemokėjo atsisakyti tų tariamų draugysčių, o kartu ir taurelės. Kuo toliau, tuo labiau gėrė. Dirbo „Genio“ redakcijoje, o ten vėl girtuoklystės. Ieškodavau jo su vaiku ant rankų net naktimis.

Koks Paulius būdavo šeimoje, kai išgerdavo?

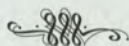
Pasikeisdavo neatpažįstamai. Išgėręs kartais net būdavo agresyvus. Nemiegodavo naktimis, galėdavo iškalbėti iki ketvirtos ryto. Tada nebūdavo ramybės. Buvo labai pavydus. Jaunystėje auginau ilgas kasas. Ateidavo Antanas Jonynas, juokais paglostydavo mano kasą, Paulius iškart pasiusdavo. Labai sunkiai gyvenome, nuolat trūko pinigų, o man dirbti neleido. Netgi pykdavo, kai užeidavo mano draugės, o jo draugų būdavo daugybė. Tačiau aš buvau užsispyrusi – labai norėjau įsigyti specialybę, norėjau dirbti. Buvau sumaniusi išmokyti vairuoti mašiną, bet Paulius buvo prieš. Ir taip pamažu pradėjome vienas nuo kito tolti. Kol nutariau skirtis.

Kiek metų išgyvenote kartu?

Devynierius metus. Išsiskyrėme 1962-aisiais. Oficialiai santuoka buvo nutraukta 1965 metų rugpjūčio 18 dieną. Buvo labai sunku – atrodė, kad stoviu ant bedugnės krašto. Tačiau reikėjo auginti Dangę. Nutariau pakeisti gyvenimą iš pagrindų, išsikėliau į Kauną.

Kada paskutinį kartą matėte Paulių?

1978 metų rudenį. Bet tik iš tolo. Tada jis gyveno Antakalnyje. Aš buvau nuvažiavusi pas buvusią mūsų gyventoją, kuri dirbo Antakalnyje vienoje parduotuvėje. Grįžau troleibusu į stotį, rengiausi važiuoti į Kauną. Pro troleibuso langą prie maisto parduotuvės pamačiau Paulių. Jis stovėjo, kaip visada, vienplaukis. Bet aš neišlipau ir nepriečiau. 1979 metais aš jo nebemačiau. O kovo 24-ąją Paulius mirė.

Mano brolis Paulius

Leonas Široys

Mūsų tėvų amžiaus skirtumas buvo didžiulis – tėvas vyresnis už motiną apie 20 metų. Motina buvo šiek tiek išsilavinusi, dirbusi kaimo mokytoja, todėl nenorėjo dirbti žemės. Nemėgo ūkio ir, palikusi šeimą, išėjo tarnauti į Rokiškį. Mus augino tėvas, bet buvo senas, todėl jam buvo nelengva. Dažnai būdavo piktas ir irzlus. Vienąkart išviręs bulves, nešė puodą ant stalo. Puodas iškritęs iš rankų, o mes, vaikai (buvo tik du broliai), ėmėme juoktis. Tėvas supyko. Puolė mus mušti, aš net pro langą su visais rėmais išlėkiau ir bijojau pareiti namo. Paulius ėjo ieškoti manęs su karštom bulvėmis. Buvo geraširdis.

Motinos beveik neprisimenu. Prisimenu tik tiek, kad ir tėvas, ir motina labiau mylėjo Paulių, o ne mane. Motina vis kartodavo: „Čia užaugs mano poetas“, o Paulius visą gyvenimą mėgo „zbitkas daryti“. Gyvas ir išdykęs buvo.

Po tėvų mirties namai liko tušti. Paulius, kaip vyresnis, juos išnuomojo. Iš tų pinigų ir Salų žemės ūkio mokykloje mokėsi. Vasarą parvažiavęs gyvendavo vienas savo troboje, čia ir merginų atsiavedavo. Jaunystėje Paulius beveik negėrė – kaip ir tėvas. Gerti pradėjo po karo. Prieš karą dvejus metus draugavo su Onute Girčyte.

Buvo nutarę tuoktis, jos tėvas buvo žemės paskyręs, bet prasidėjo karas.

Paulius vedė, kai Pandėly redaktoriavo. Žmona Birutė buvo pradinukų mokytoja. Visą gyvenimą Paulius buvo nepraktiškas. Atvažiuodavo pas mane į Kauną, tai aprengrėdavau, šiaip duodavau drabužių. O kai aš nuvažiuodavau į Vilnių, išbūdavau net savaitę. Paulius jau daug gėrė, dėl to ir su žmona išsiskyrė. Paskutiniu metu sirgo netgi nuomariu. Išgėręs sakydavo: „Nėra teisybės pasaulyje“. Gyveno labai skurdžiai, bute jokių baldų nebuvo, po sofos kampu pakišta plyta. Tačiau dėl to jis visiškai nesijaudino. Materialinė gerovė Pauliaus nedomino. Jis mėgdavo sakyti: „Jūs numirsta ir viskas numirs, o aš numirsiu – viskas liks“. Ir pridėdavo: „Aš – ne ponas“.

Kai dirbo Kaune besikuriančiame žurnale „Nemunas“, labai draugavo su poetu Mykolu Karčiausku ir Marija Macijauskiene. Nakvoti pas mane atėdavo retai, dažniausiai pas bičiulius arba pačioje redakcijoje būdavo.

Paulius buvo geras žmogus kitiems, bet blogas sau. Kitam galėjo viską atiduoti – net paskutinius marškinius. Kitus jis mylėjo, bet savęs nemokėjo valdyti.

Garbės netroško, nors mėgo būti kviečiamas į poezijos vakarus, dalyti žmonėms autografus. Kai išleisdavo knygą, Rašytojų sąjunga pinigų jam neduodavo iš karto, o po truputį, nes įvairūs draugai jį išnaudodavo, praūždavo tuos pinigus. Apie savo palikimą negalvojo, sakė: „Kai numirsiu, mano vardas liks, o pinigai tegu būna Dangei“ (dukteriai).

Kai išsiskyrė su Birute, daugiau nevedė. Sakydavo: „Po velnių, kam man šito reikia“. Nieko nenorėjo klausyti ir nuo ko nors priklausyti. Buvo įpratęs vienas laisvai gyventi. Ir pirmą kartą, kaip jis teigė, vedė todėl, kad mergina laukėsi kūdikio. Žento nemėgo žmonos tėvas, kaip komjaunuolį jį vadino „raudonu šuniu“.

Kai gyveno jau vienas Vilniuje, svečių netrukėdavo kiekvieną dieną. Pas Paulių lankydavosi rašytojai Vladas Dautartas, Pranas Raščius, Martynas Vainilaitis, Antanas Jonynas. Su juo Paulius Široys itin artimai bendravo, kartu važiuodavo į „Poezijos pavasarių“ šventes.

Kai aš pasiskųsdavau, kad sunku dirbti prekyboje, Paulius atrėždavo: „Ne velnias laiko prekyboj“. Vieną kartą ilgokai negrįžau į Kauną, bijojau, kad neatleistų už pravaikštas. Tada paprašiau, kad Paulius mano viršininkui užrašytų ant savo knygos autografą. Taip ir išsisukau.

Alfonsa
Žegliūnaitė-Liolienė

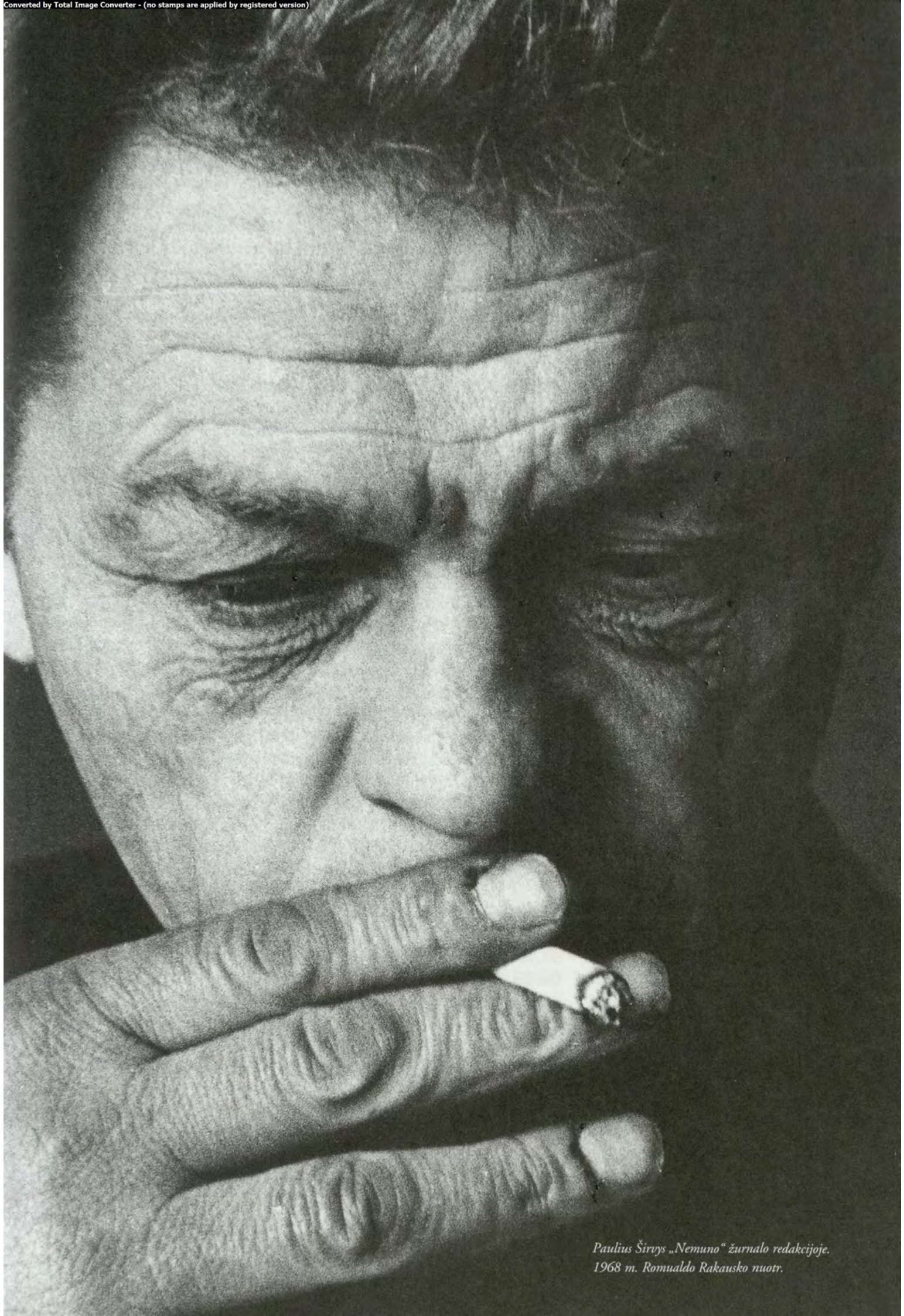
Nutolę jaunystės aidai

*Nutolo metai bēgdami pro šali
Žaismingas laikas nieko negrāžins
Jaunystē nužydejus jau negali
Išvengti dulkiu užmaršties.*

*Šviesūs sapnai prabėgusios jaunystės
Mirazais žydėjusių dienų
Laiko labirintuose paklysta
Ir išblunka viskas pamažu.*

Džonsa,
 Melai mei i laime
 Jave. pažinau ...
 Tu tuta i sviesi
 Kaitei pomsio
 Gaudis polonezas
 Tu pabūt,
 Dap pabūt, atiesu
 Polonezas, pabūt
 Nenabūtis
 Su moteris ir vynu
 negi žtamu jaunystę
 pava satic. Soante!
 Paulius Široys
 1977. III-8.

Nežinau, kaip
dabar pagal vyžą ve-
diniesi. Tai, toliau
žegliūnaitis. In tokia
man ir likus viam lai-
kui. Nežinau ar gėvū
mano knygelė ir laiškas
siais metais ^{sieks} pasiekti
paskutotinsio ~~meilės~~ manjos
laiška. Pasakyk dukte-
liu vardus - padovano-
siu ir žoms. Kaip gi-
veną Tiveliui? Ten
netoli Vilkolig buvau
Rimo Šavelio vestu-
vise. Labai norėjau
užėiti, bet... visa
naktį prašinėjau
on ~~man~~ ³

*Paulius Širvys „Nemuno“ žurnalo redakcijoje.
1968 m. Romualdo Rakausko nuotr.*

Kaip tampama kraštotyrininku

VENANTAS MAČIEKUS

*Valstybinės J. Basanavičiaus premijos laureatas,
Rokiškio krašto garbės pilietis*

Kas lemia vienokį ar kitokį žmogaus pasirinkimą? Nuo ko priklauso vienoks ar kitoks jo gyvenimo kelias? Atsitiktinumai ar dėsniumai? O gal, kaip dabar madinga sakyti, viską lemia aplinka? Tokie ir panašūs klausimai kirba galvoje pradedant rašyti šias eilutes. Norėdamas atsakyti į savo paties klausimą, atkreipsiu dėmesį į kai kuriuos autobiografinius faktus.

1941 metų vasaros pradžia. Nėdelis, 6 kiemų Mačiekų kaimelis, saugiai įsitaisęs už Rūčkaičio ir plataus pelkėto slėnio, 1,5 km piečiau Žiobiškio bažnytkaimio. Į pietus nuo kaimo erdves uždaro beržų, drebulių ir eglių mišrus kaimo miškas, vakaruose tarp senų klevų ir liepų pasislėpęs turtingas Natkuškio vienkiemis, į šiaurės vakarus matyti Lietuvos savanorių Vilkų kaimo sodybos, pietryčiuose – trijų brolių Bajoriūnų gyvenimai. Už pustrėčio kilometro rytuose, prie vieškelio į Rokiškį esantį, irgi šešių kiemų Buteikių kaimelį užstoja šio kaimo miškeliai. Užtat iš kaimo atsiveria viso Žiobiškio panorama. Iš saugaus atstumo gali stebėti vieškelį nuo Rokiškio link Žiobiškio dulkančias mašinas. Tai buvo svarbu praėjusio karo ir pokario metais, kada tokiu transportu naudojosi tik svetimųjų kariuomenė, negeistina, o kartais kaimo žmogui ir pavojinga.

Mačiekų kaimas jau išdalytas, bet neišsiskirstęs. Du kiemai lieka vietoje, kiti, tarp jų ir mūsų, statosi vienkiemius. Mūsų šalis – už puskilometro nuo kaimo, į vakarus link Masiulių dar

baudžios laikais įkurto Natkuškio vienkiemio. Man ketveri metukai. Su bendraamžė Genute Žukauskaite žaidžiam ant keliuko. Neįprastai anksti su kastuvais ant pečių grįžta mano tėvelis su kaimynu Alfonsu Rapu. Jau kelinta diena jie kasa kažkokias duobes prie Rokiškio ir grįžta pavakary. Rokiškyje nuo gimimo ligoninėje nebuvau, bet žinau, kad ten gyvena daug žmonių. Namuose mamai tėvelis sako, kad šiandien nesulaukė kažkokio viršininko ir išsivaikščioję. Kitos dienos rytą per kaimą rytų link pravažiuoja nedidelis sunkvežimis su trimis rusų kareiviais kėbule. Atėjęs Pranas Rapas, augalotas, galingas, pilnas visokios iniciatyvos vyras, vėliau politinis kalyns, sako, kad bolševikai jau išbėgo ir dar kažką sako, ko aš nesuprantu. Tai vos ne pirmieji mano gyvenimo išpūdžiai, kuriuos prisimenu. Bet jie palieka pėdsakus, verčia domėtis. Kada 1948 metų liepą pas mus atėjusi tėvelio sesuo Akvilė Rapienė pasako: „Šiandien rytą paėmė mūsų Praną“, imu klausinėti: „Už ką?“. Po truputį iš tėvelio, bet daugiau iš mamos, nes tėvelis buvo atsargesnis ir vengdavo vaikams pasakoti ką nors, kas sietųsi su politika, sužinau, kad su manimi mėgdavęs pabendrauti, didžiausias mano autoritetas kaimynas Pranas Rapas buvo „baltaraištis“, 1941 m. išbėgęs bolševikams, kartu su kitais perėmė valdžią ir palaikė tvarką Žiobiškyje ir už tai dabar yra baudžiamas. Su pasigėrėjimu klausausi pasakojimų, kad jo ir suimto, be-

ginklio bijo skrebai, nes tardyti į Nepriklausomybės aikštės kampe stovintį raudonų plytų namą, KGB būstinę, iš kalėjimu paverstų sandėlių varo net trise. 1956 metais grįžęs iš kalėjimo Pranas daug pasakojo apie lagerius, bet aš dar tuomet nebuvau kraštotyrininkas, nesupratau, kad negalima pasikliauti vien tik atmintimi, o reikia viską, kas turi kokios nors išliekamosios vertės, užrašyti.

O tos 1941 metais tėvelio ir kitų kaimynų kastos duobės vis rūpi. 1951 metais man, 14 metų „vyrui“, su kitais Žiobiškio kolūkiečiais pasitaikė žvyrai iš Jakiškių kaimo ant Rokiškio – Biržų vieškelio vežti. Tuomet nugirdau tokį senesnių vyrų pokalbį: „Atsimeni, kaip bolševikams bėgant, kasėme čia duobes ir žemes metėm šlaitu į viršų. Sakė, kad prieš tankus“. Antras: „Patsai kaip tankas būtų gulėjęs duobėj. Gerai, kad nesulaukė tą rytą valdžios, išsivaikščiojom“. Pirmasis: „Kažin, gal ir ne?“ Vėl antrasis: „Tai sakyk, kodėl po valandžiukės, kai išsiskirstėm, su kulkosvaidžiais ginkluotais rusų kareiviais atvažiavęs partorgas Trivkinas taip putojo: „Kas leido vyrams išsivaikščiot?“ Jakiškių žmonės pasakojo“. Pirmasis nenusileido: „Kad taip be jokios kaltės imtų ir šaudytų? Tegul ir bolševikai. Gal norėjo surinkę vyrus vienoj vietoj laikyti, kad nesiorganizuotų prieš bolševikus?“ Iš tų vyrų pokalbio man taip ir nepaaiškėjo tikroji duobių paskirtis. Neaiški ir dabar. Pasirodo, kad į duobes panašius „apkasus“ pirmosio-

mis karo dienomis Nemunėlio dešiniajame krante kasė Panemunio valsčiaus vyrai. Iš to kasimo prisiminimų išliko iškaltą detalė: tarp kasėjų buvo vietinis rusas, kuris pasišnekėdavo su kasėjus prižiūrinčiais rusų kareiviais. Be trečios dienos vakare tam vietiniam rusui kareivių viršila pašnabždėjo: „Rytoj tu neateik!“ Tačiau „rytoj“ nebuvo, nes užėjo vokiečių kariuomenė.

O kiek neaiškumų pokario metais! Tik atsivėrus KGB archyvams, paaiškėjo, kokia buvo KGB agentūra, kad jau 1947 m. užverbuotų agentų, gal ir ne visiškai patikimų, Rokiškio apskrityje buvo daugiau negu partizanų.

Besimokydamas Rokiškio pirmojoje vidurinėje mokykloje (dabar J. Tumo-Vaižganto vidurinė mokykla) buvau uždarokas, nedalyvaudavau kasmetiniuose, mokytojo Pijaus Ambrozaičio vadovaujamuose turistiniuose žygiuose į Zarasus. Vasaras praleisdavau dirbdamas kolūkyje. Tačiau noras keliauti, pamatyti, sužinoti, kas slepiasi už matomo horizonto, buvo stiprus. Sekmadieniais su pusbroliais dviračiais smagiai pakeliaudavome: dažniausios kelionės saulėtomis dienomis būdavo link ežerų – Kurkliečių ir Skaistės. Vos ne kasmet pėsčiomis ar žiemą slidėmis aplankydavome už kokių 4 km nuo Mačiekų kaimo stūkstantį Moškėnų kalną. Ėjimas į Moškėnus mums buvo lyg šventas dalykas. Gaila, kad šventišką nuotaiką kartais aptemdydavo vietiniai paaugliai, nenorėję pripažinti „svetimšalių“.

1954 metų vasarą, baigęs dešimt klasių iš tuomet vidurinėje mokykloje buvusių vienuolikos, įsiprašiau į melioratorių (zimagorų) brigadą dar prieškarinio metais reguliuotų upelių valyti. Mūsų uždavinys buvo iškirsti krūmus ir medžius upelių šlaituose, sutvarkyti šlaitų profilį, pagilinti vagą. Dirbome tik su kirviais ir kastuvais. Upeliais nukeliavome nuo Ignatiškio ežero iki Lukštų, nuo Šetekšnos upės, pro didžiulį Nevierių kaimą, beveik iki Kamajų. Vakaraus su

dviračiu dar pavažinėdavau po apylinkes: pirmąsyk pamačiau Panemunio miestelį, Lukštus, Juodupe. Akiratis plėtėsi. Žavėjauosi bažnyčių architektūra, dvarų rūmais, medžiuose paskendusiais kaimais. Kartu radosi vis daugiau klausimų: kas statė tas didingas bažnyčias, kas praeityje gyveno tuose puošniuose dvaro rūmuose, koks jų vaidmuo Rokiškio krašto, o gal ir visos Lietuvos istorijai.

Baigęs vidurinę mokyklą, dėl įvairių priežasčių iš karto nevažiavau studijuoti, likau gimtuosiuose Mačiekuose, dirbau kolūkyje, o paskutiniams buvimo tėviškėje metais – Žiobiškio apylinkės pirmininku. Tą laikotarpį prisimenu kaip vieną šviesiausių savo gyvenime: pirma, ilgais rudens ir žiemos vakarais turėjau daug laiko skaitymui, svetimų kalbų mokymuisi, ir antra, gerokai prasiplėtė mano geografiniai horizontai. Prisimenu nuostabias rudens keliones dvikinkiu, bulvių maišų prikrautu vežimu į Latviją, į už 33 km esančių Neretų turgus, kur man tekdavo pagelbėti tėveliui susikalbėti su latviais ir rusais. Išvažiuodavome apie 6 val. ryto, patamsyje. Prašvisdavau už Skaistės ežero. Panemunio nesiekdavome, pro Janikūnus, Kalpokiškio palivarką išvažiuodavome tiesiog į Naujasodę, ir pro Vilkolius, Taručius, Suvainiškį pasiekdavome Neretą. Pardavus bulves, rasdavau kokią valandžiukę Neretų senovinei bažnyčiai ir visam miesteliui apžiūrėti. Rudens kelionių paakintas ėmiau dviračiu nuvažinėti į Latvijos miestelius vasaros sekmadieniais. Vieškeliu palei Susėjos upę esu iš Neretų važiuojęs į Aknystą, pasiekęs net šiauriau Neretų esančią Viesytę, iš Subatės keliavęs į Aknystą ir pan. Nuvažiuoti per dieną dviračiu 100 km tada neatrodė daug. Skaitydamas Janio Jaunsudrabinio „Baltąją knygą“, „Žaliąją knygą“, „Aiją“, kai kurias tose kelionėse matytas vietas atpažinau.

Dirbdamas apylinkės pirmininku, stengiausi sužmoginti valdžios ir paprasto žmogaus santykius. Galbūt

ne viskas pasisėkė. Tačiau ir šiandien džiaugiuosi, kad pavyko priregistruoti visus iš tremties ir kalėjimų grįžusius tremtinius bei politinius kalinčius. Būdamas „vietinė valdžia“, aplankiau vos ne kiekvieną sodybą, o kai kuriuos kaimus ir vienkiemius ir ne po vieną kartą. Jau tada kilo mintis, kad kaip nors reikėtų sodybas, jų žmones aprašyti, kad ateities kartos žinotų, kas čia gyveno ir dirbo. Tai jau buvo rimtas žingsnis į kraštotyrą, tik, deja, nerealizuotas.

Studijuodamas dirbau, gilinausi į ekonomikos problemas, ir krašto pažinimas pasitraukė į antrąjį planą. Tai atsinaujino po 1968 m. sovietinės invazijos į Čekoslovakiją, kada paaiškėjo, kad „atšilimo“ komandiniame valdyme nebus. O aš buvau tvirtai įsitikinęs, kad be rinkos mechanizmo ekonomika efektyviai veikti negali. Tuo metu perėjau dėstyti į Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetą. Universitete kilo kraštotyros sąjūdis, kūrėsi „Ramuva“. Suorganizavau kraštotyrininkų būrelį savajame fakultete, su juo 1971 m. dalyvavau antrojoje „Ramuvos“ ekspedicijoje Tverėčiuje (Ignalinos raj.). Tų pačių metų rudenį ėmiausi vadovauti Vilniaus universiteto kraštotyrininkų „Ramuvai“, vasaromis organizuoti kompleksines ekspedicijas. Ir taip iki paskutinės „Ramuvos“ ekspedicijos 1997 m. Žiobiškyje. Po paskutinės ekspedicijos pagal Mokslų akademijos Lietuvių literatūros ir tautosakos, Lietuvių kalbos ir Istorijos institutams perduotos mūsų surinktos medžiagos aktus suskaičiavome, kad mūsų klubo visuomeniniais pagrindais surinkta tautosaka, kalbos ir etnografijos medžiaga sudaro apie 3 proc. šių institutų rankraštynuose saugomos tokios medžiagos.

Siekimas skelbti „Ramuvos“ ekspedicijose surinktą medžiagą atvedė prie „Vermės“ leidyklos įsteigimo ir „Lietuvos valsčių“ monografijų serijos. Mano indėlis į šią seriją: 7 išleistos, viena parengta ir 8 rengiamos knygos.

Asmenybių švytėjimas Suvainiškyje

REDA KISELYTĖ

Rokiškio „Romuvos“ gimnazijos bibliotekos vedėja

Žaliaskarių miškų glėbyje rymo tolimasis Suvainiškis. Rašytiniai šaltiniai liudija, kad šiame krašte švietišką idėją skleidė net vyskupas, rašytojas, istorikas, kultūrininkas, lietuvių tautos ugdytojas ir blaivybės puoselėtojas Motiejus Valančius.

Toliau sklaidau dokumentus, knygas, kurios išleistos Lietuvoje ir užsienyje, gilinuosi į praeitį, ieškau unikalios informacijos apie Suvainiškio kraštą. Pavyksta...

1863 metų sukilime dalyvavę net trys kunigai Mackevičiai, du Antanai ir Adomas. Suvainiškio filialistas kunigas Antanas Mackevičius gimė apie 1835 metus. Jį vyskupas Motiejus Valančius atkėlė į Suvainiškį 1861 metais, įpareigojo organizuoti parapijiečius naujos bažnyčios pastatymui. 1861 metų vasario 18 d. laiške Suvainiškio parapijiečiams vyskupas Motiejus Valančius išgyrė kunigą Antaną Mackevičių. Laiške rašė: „Bet ką jis būtų padaręs be prisidėjimo jūsų? Už tikrą nieką. Jūs tai sudėjęt pinigų, su prakaitu savo uždirbtus, jūs akmenis vežėt, jūs plytas deginot, jūs darbavotės, todėl esate naujais fundatoriais. Vaikai jūsų ir anūkai teirasis, kokie tai jo melynės, kokie didžiūnai išgalėjo bažnyčią pastatyti? O senoliai atsakys: Mūsų geri ponai apsukui Suvainiškės gyvenantys ir mes patys tą bažnytelę ant garbės Dievo pastatėm...“

Nuo 1898 metų švietišką idėją Suvainiškio krašte skleidė ir ku-

nigas, slaptųjų mokyklų organizatorius, knygnešys Karolis Perekšlis. Kaip teigia istoriniai šaltiniai, jis visada padėdavo klebonui Jonui Kateleui mokant vaikus lietuviško rašto.

Laikas nestovėjo vietoje, o švietišką idėją skverbėsi vis giliau ir giliau... 1907 metais Suvainiškyje įkurta pirmoji pradinė mokykla, o pirmasis mokytojas buvo iš Suvalkijos kilęs Kazimieras Stebulis. Jis nelengvu Lietuvai laikmečiu vaikus mokė lietuvių kalbos.

Tai tik keli akcentai apie asmenybes iš senų, senų istorijos puslapių... Apie žmones ir jų veiklą Suvainiškio krašte, kurie puoselėjo lietuviybę, tikėjimą, krašto kultūrą, istoriją, būtų galima rašyti labai daug, bet beprotiškai greitai sukasi laiko karuselė, tad iš praeities sugrįžtame į dabartį... Ir praityje, ir šiandien prasmingus darbus, gyvenimus kuria asmenybės...

Atverčiu Suvainiškio pagrindinės mokyklos istorijos puslapius... 2007 metų pavasarį ši mokykla šventė 100 metų jubiliejų sukaktį. Gal entuziastingasis, jau trečią dešimtmetį čia dirbantis direktorius Valdis Vaičėnas, sunkiai besuskaičiuotų, kiek čia organizuota viktorinų, dalykinių popiečių, menų dienų ir kitų priemonių. Jau tradicinės tapo Kalėdų, Motinos dienos šventės, Kaziuko mugė, kurių su didžiausiu nekantrumu laukia viso miestelio bendruomenė. O kas besuskaičiuos, kiek keliauta po Lietuvą... Džiugu, kad apie Suvainiškio pagrindinę

mokyklą tik geru žodžiu prisimena buvę auklėtiniai, o buvę mokytojai didžiuojasi jų veiklos tąsa šiandien ir pačius gražiausius linkėjimus skiria dirbantiesiems. Sklaidau Suvainiškio pagrindinės mokyklos „Svečių knygos“ puslapius... Kaip įdomu! Čia įrašai buvusių moksleivių ir jau garbaus amžiaus sulaukusių pedagogų.

Prieš pusę šimtmečio senojoje mokykloje dirbusi mokytoja Danutė Gaškaitė rašo: „Važiavau ieškoti jaunystės prisiminimų, o radau nuostabią mokyklą...“ Kitas 1975–1985 metais dirbusios mokytoja ir direktore Vandos Leščiovos įrašas liudija: „Ko palinkėti šios šventės proga? Jau pats gyvenimas yra linkėjimas...“ Gerbiama mokytoja Vitalija Jakučionienė džiaugiasi, kad sutiko daug nuostabių žmonių, kurių niekada nepamiršianti... Buvusi mano auklėtoja Regina Baltušienė nestokoja humoro jausmo ir norėtų atvykti į 200 metų jubiliejų... Genovaitė Samulėnienė, dirbusi Suvainiškio septynmetėje mokykloje 1952–1957 metais rašo: „Žaviuosi kolektyvo kūrybiškumu, sumanumu. Laimingi mokiniai, kurie mokosi šioje mokykloje, tik gaila, kad jų tiek nedaug beliko...“ Šilti žodžiai ir yra pats nuoširdžiausias įvertinimas dirbantiesiems. Tai tik keletas įrašų iš minėtosios „Svečių knygos“. Visų išsakytos mintys brangios, brandžios ir labai šiltos...

Toliau sklaidau istorinius šaltinius apie Suvainiškio šv. apaštalo Jokūbo bažnyčią. Gyva dabartis...

Džiaugiasi suvainiškėnai, kad atgimė bažnyčia. Džiugu, kad vyresniosios kartos giedotojų gretas papildė gražus atžalynas, kurių subūrė buvusi bibliotekininkė Bronė Šapranaušienė, o giedotojams vadovauja Rokiškio muzikos mokyklos mokytoja Virginija Paurienė. Veiklaus parapijos klebono Virginijaus Šimukėno dėka į tolimiausią rajono kampelį šv. Mišių aukoti atvyksta dvasininkai iš įvairių Lietuvos kampelių. Suvainiškio šv. apaštalo Jokūbo bažnyčioje lankėsi: kun. Algimantas Keina (Uliūnų, Kristaus žengimo į dangų parapija), kun. Virginijus Rutkūnas (Eržvilko, šv. Jurgio parapija), kun. Povilas Stankevičius (Kiauklių, šv. Mergelės Marijos apsilankymo parapija), kun. Mindaugas Kučinskas (buvęs Panevėžio Kristaus Karaliaus katedra, parapijos vikaras), kun. Lionginas Virbalas SJ (Lietuvos Vyskupų Konferencijos sekretoriatas, Generalinio sekretoriaus padėjėjas), kun. Saulius Keras (Juodupės, šv. Aušros Vartų Dievo Motinos parapija), rekt. Kęstutis Brilius MIC (Panevėžio, šv. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo rektoratas) ir kt.

2007-ųjų metų vasarą suvainiškėnai sulaukė neeilinio įvykio. Čia lankėsi J. E. vyskupas Jonas Kauneckas. Apie vyskupo Motiejaus Valančiaus sąryšį su Suvainiškio kraštu liudija ir J. E. vyskupo Jono Kaunecko įrašas Suvainiškio šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios „Svečių knygoje“. Jis rašo: „Suvainiškio parapiją taip išgyrė Didysis Valančius, meldžiu Dievą, kad atgimtų Jūsų protėvių gyvas tikėjimas“. Neeiliniu reiškiniu Suvainiškyje tapo ir kartu su J. E. vyskupu Jonu Kaunecku svečio iš JAV apsilankymas. Čia viešėjo gerbiamas klebonas Vitas Memėnas iš Dželjeito miesto šv. Antano bažnyčios. Jis rūpinasi labdaringa veikla.

Toliau sklaidau minėtosios knygos puslapius. Šiluma ir nuoširdumu dvelkia ir kiti įrašai. Mokyklos ben-

Tikintieji prie Suvainiškio šv. Apaštalo Jokūbo bažnyčios pasitinka J. E. vyskupą Joną Kaunecką. Valdžio Vaičėno nuotr.

druomenės vardu direktorius Valdis Vaičėnas bažnyčios „Svečių knygoje“ išreiškė vilties kupinas mintis mokyklos bendruomenės vardu: „...šis mūsų kampelis niekada nebus užmirštas, kol jame gyvens ir švies žmonės, kol bus gyvas tikėjimas, viešpataus pagarba ir susiklausymas, svetingumas ir dėmesys čia atvykstantiems ir čia gyvenantiems...“ Darbščiais ir paprasčiausiais Suvainiškio krašto žmonėmis džiaugiasi ir bendruomenės narys Raimundas Nagelė, o atgimstančią bažnyčią įvardija kaip „vartus į plačiąją Europą...“ Juodupės šv. Aušros Vartų Dievo Motinos bažnyčios kunigas Saulius Keras, atvykęs į Suvainiškį aukoti šv. Mišių per šv. Jokūbo atlaidus, pastebėjo, kad sutiko žmonių, kurių akyse spindėjo „evangelinė dvasios vargdienių dvasia“, kuri kasdienės tikrovės eigoje įžvelgė ir begalinį Dievo rūpestį. Kai tuo spindi žmogus šiandien, tai man stebuklas.“

Minėtais įrašais mokyklos ir bažnyčios svečių knygos nesibaigia. Tolimiausiame rajono kampelyje gyvenimas alsuoja, čia atvyksta vis kiti svečiai, o svečių knygos papildomos vis naujais įrašais.

2007-ųjų vasaros pabaigoje žmonės rinkosi į paminklinių žymenų Suvainiškio apylinkėse 1944–1947 metais žuvusiems partizanams atidengimo ceremoniją. Pažymint šį skaudų įvykį, jautėsi bendras ir brandus bažnyčios ir mokyklos veiklos derinys. Po šv. Mišių vyko paminklinių žymenų šventinimas, liejosi moksleivių eilės, svečiai ir vietos gyventojai dalijosi prisiminimais, aidėjo Rokiškio tremtinių choro atliekamos dainos, vėliau kultūros namuose vyko minėjimas.

Tai tik keletas šviesių, įdomių ir skaudžių akcentų iš Suvainiškio krašto praeities ir dabarties gyvenimo. Šviesą ne tik Suvainiškio krašto žmonėms skleidžia dviejų parapijų jungtinis leidinys „Liepsnelė“. Jos spinduliai pasiekia Ameriką, Angliją, Airiją.

Vakarėja... Tamsos spinduliai apgaubia Suvainiškio krašto žemę, bet čia netamsu. Šviesos spindulius skleidžia apšviesta Suvainiškio šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia. Sparčiai sukasi laikrodžio rodyklė... Aušta... Ankstų rytą į jaukią ir erdvią mokyklą skuba moksleiviai... Nepaprastas asmenybių švytėjimas Suvainiškyje...

Knygų ir lėlių pasaulyje

SALVINIJA KALPOKAITĖ

*Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos
Vaikų ir jaunimo literatūros skyriaus vedėja*

Biblioteka – ne tik informacijos, švietimo, kultūros, bet ir ypatingas laisvalaikio leidimo židinėlis. Tai vaikų ir moksleivių traukos centras. Vietą, kur galima pažaisti, pailsėti, paskaityti. Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos Vaikų ir jaunimo literatūros skyriaus bibliotekininkės kaip įmanydamos tą židinėlį kursto, uždega vaikų norą kurti, improvizuoti, ugdo jų meninę raišką. Kiekvienas susitikimas su mažuoju skaitytoju reikalauja ne tik meilės, atjautos, žinių, bet ir kūrybinės išmonės bei fantazijos. Vaidyba – tai priemonė, padedanti siekti auklėjamųjų, lavinamųjų tikslų. Lėlės – galingas įrankis, kuris moko vaikus pamilti knygą. Teatro lėlės supažindina

juos su aplinka, tautos tradicijomis, pasakomis, knygos veikėjais.

Vaikai labai mėgsta pasakas. Kad nereikėtų jų sekti kiekvienam atskirai, iš žaidimų, lėlių ir vaikystės svajonių prieš 12 metų Rokiškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyriuje gimė lėlių teatras „Padaužiukai“. Skyriaus bibliotekininkių, ypač vyresniosios bibliotekininkės Nadieždos Ivanovos kūrybinis aktyvumas atsiskleidė kuriant spektaklius ir dekoracijas, siuvant lėles. Didžiausias džiaugsmas vaikams, kai iš kailio ar medžiagos gabalėlio karpant, siuvant, modeliuojant padaromas pelėdžiukas, lapė ar vilkas. Vėliau su jais žaidžia-

ma, vaidinama. Vaidinama, kad vaikams būtų linksma. Žaidžiamas teatras, kad visiems būtų gera, įdomu ir smagu.

1995 metais, minint Tarptautinę vaikų knygos dieną, bibliotekoje pirmą kartą renginio pagrindiniai veikėjai buvo lazdelinės lėlės: pelėda Morta ir šventės metu iš kiaušinio išsiritęs pelėdžiukas. Vėliau vaikai jam išrinko Mikio vardą. Nuo to laiko pelėdžiukas Mikis tapo bibliotekos talismanu, renginių vedėju bei lėlių teatre „Padaužiukai“ aktoriumi. O šio teatro režisierė ir scenarijų autore – bibliotekininkė Nadiežda Ivanova.

Teatrinės lėlės labai patiko bibliotekos lankytojams, kurie bibliote-

*Rokiškio rajono savivaldybės
Juozo Keliuočio viešosios
bibliotekos lėlių teatro
„Padaužiukai“ teatrinės lėlės.
Albino Kuliešio nuotr.*

kininkes paskatino ieškoti naujų darbo formų ir galimybių pajvairinat renginių tematiką. Todėl jos sėkmingai pradėjo naudoti lėles ugdant vaikų skaitymo kultūrą ir informacijos paieškos gebėjimą, žadinant jų smalsumą, domėjimąsi knyga, telkiant skaitytojus. Nuo to laiko bibliotekinių padedamos teatrinės lėlės pasirodo inscenizacijose, pagyvina bibliotekos organizuojamus renginius: Tarptautinę vaikų knygos dieną, pasakų popietes, pažintines bei edukacines valandėles, ekskursijas, akcijas, knygų pristatymus. Tam tikslui įkurtas ir stalo lėlių teatriukas.

Jau nuo pirmojo lėlių teatro „Padaužiukai“ spektaklio pagal Almos Karosaitės eiliuotą pasaką „Kaip lapė vilkui vištieną virė“ premjeros skyrius vadovaujasi nuostata – padaryti biblioteką patrauklesnę lankytojams, populiarinti vaikų literatūrą, dirbti su vaikais ir kurti vaikams.

Šios netradicinės darbo formos tikslas – atskleisti knygų ir lėlių teatro paslaptis, parodyti vaikams tą stebuklingąjį pasaulį, kuris slypi knygų puslapiuose ir už teatro širmos, suteikti galimybę patiems vaidinti su lėle. Per 12 teatro gyvavimo metų pastatyti 27 spektakliai ir inscenizacijos pagal lietuvių, užsienio autorių kūrinius bei įvairių tautų pasakas. Be bibliotekinių, teatro veikloje dalyvavo 41 įvairaus amžiaus dalyvis. Daug buvusių teatro aktorių jau užaugo. Į jį ateina nauji. Buvusi artistė, dabar jau studentė Laura Vaštakaitė savo kurse įkūrė lėlių teatriuką. Su spektakliais lankosi pas onkologinėmis ligomis sergančius vaikus. Malvina Majauskaitė svajoja apie teatrinės studijas.

„Dirbdami kartu, einame ieškoti mūsų, eksperimentų, gėrio ir grožio kūrime keliu, – džiaugėsi lėlių teatro „Padaužiukai“ siela Nadiežda Ivanova. – Didelį dėmesį skiriame pasakų personažų drabužiams, medžiagai ar dekoracijoms. Juk žiūrėdami spektak-

lį, vaidindami vaikai mokosi klausytis ir tylėti, įsiklausyti ir įsigilinti, susikaupti, persikūnyti į kitą asmenį ar vaidmenį. Taip pat mokosi draugiškumo, pakantumo, darbštumo, įgyja drąsos, išmoksta raiškiai kalbėti, pamilsta grožį.“ Ji 2005 metų Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje seminario „Vaikų meninio ugdymo galimybės bibliotekoje“ metu skaitė pranešimą tema „Lėlių teatro „Padaužiukai“ 10 metų veiklos patirtis“.

Jau per pačią pirmąją repeticiją vaikai klausinėja apie išvyką. Jiems labai patinka gastrolės. Lėlių teatras „Padaužiukai“ yra žinomas ne tik rajone, bet ir respublikoje. Dalyvauta įvairiuose kultūros ir švietimo įstaigų renginiuose, lėlių teatrų šventėse: „Rudnosiu-kas“ – Molėtuose, „Debesų avytė“ – Ukmergėje, „Vėl ataidi pasakaitė“ – Ignalinoje, „Gurgutis“ – Ukmergės „Šilo“ vidurinėje mokykloje. 2007 metais teatras septintą kartą dalyvavo regioninėje lėlių teatro šventėje „Skudurinė Onutė“. 2005 metais šis teatras buvo pripažintas geriausiu rajono lėlių teatru. Tris kartus su spektakliais dalyvauta respublikinėse „Molinuko teatras“ šventėse (J. Biržiškio pasaka „Kiškio trobelė“, lietuvių liaudies pasakų motyvais „Vilko bajorystė“ ir H. K. Anderseno pasaka „Kiauliagalis“). Lėlių teatro spektaklis pagal A. A. Milno pasaką „Mikė Pūkuotukas“ 2008 metais varžysis dėl geriausio lėlių teatro vardo rajone bei galimybės dalyvauti respublikinėje „Molinuko teatro“ šventėje.

Lėlių teatro „Padaužiukai“ dėka skyrius sėkmingai dalyvauja projektuose – programose, tai: filantropijos akcija „Juodos avytės baltoji išsipildymo pievoj“, Vaikų vasaros poilsio stovykla „Pelėdžiukas“, Šiaurės šalių bibliotekų savaitė, „Neįgaliųjų vaikų integravimas į VB Vaikų literatūros skyriaus veiklą“, vaikų ir jaunimo kultūrinė edukacinė programa „Džiugėnų šalyje“, edukacinė programa „Lėlė – raktas į vaiko širdį“ ir kt.

Šiuo metu bibliotekos lėlių teatro „Padaužiukai“ lėlės eksponuojamos Lietuvos liaudies kultūros centre respublikinėje lėlių parodoje „Molinuko teatro lėlės“.

Kovo 19–23 d. bibliotekoje vyko rajono lėlininkų savaitė „Lėlė – raktas į vaiko širdį“. Jos metu buvo surengta rajoninė teatrinė lėlių paroda, vyko edukaciniai užsiėmimai „Pasaką kuriame patys“, susitikimas su profesionaliais lėlininkais Nijole ir Vitaliju Mozūrais. Kovo 21 d. pasaulinės lėlininkų dienos proga susitikę lėlininkai aptarė rūpimus klausimus bei pasidalijo patirtimi. Šventinę dieną vainikavo vaikštytės su lėlėmis po Rokiškio miestą. Ši savaitė buvo organizuojama kartu su lėlių teatru „ČIZ“ ir Rokiškio pradinė mokykla.

Labiausiai vaikų mėgiama ir laukiama Aukštaitijos regiono bibliotekų lėlių teatrų šventė „Kai atgyja lėlės“, kurią remia LR kultūros ministerija. Ši šventė jau tradicinė. Pirmaisiais metais jos pavadinimas vis keisdavosi. Šventė vadinosi: „Lėlės, aš ir tu“, „Šypsos lėlės ir vaikai“, „Šypsenėlė, nepabėk“. Tik nuo ketvirtosios šventės atsirado pastovus pavadinimas „Kai atgyja lėlės“. Pirmojoje šventėje dalyvavo mūsų rajono bibliotekų lėlių teatrai. Nuo antrosios šventės sumanyta pasiūlyti bendraminčių iš kaimyninių rajonų bibliotekų. Skyriaus moterys labai džiaugėsi, kad šventėse dalyvavo lėlių teatrai iš Panevėžio miesto, Zarasų, Ignalinos, Biržų rajonų viešųjų bibliotekų Vaikų literatūros skyrių, Anykščių rajono Svėdasų, Daujočių, Surdegio, Ažuotėrių filialų, Traupio pagrindinės mokyklos, Šiaulių rajono viešosios bibliotekos Grūdžių filialo ir kt. Smagu, kai į svečius atvyksta bendraminčiai su spektakliukais ir iš mūsų rajono bibliotekų, kultūros namų, mokyklų, darželių. Juk tik tokiu būdu galima pasižiūrėti į kitus ir save parodyti, pabendrauti.

Lėlių teatro šventės „Kai atgyja lėlės – 2007“ akimirkos. Nadieždos Ivanovos nuotr.

2006 metais jubiliejinė šventė prasidėjo fanfaramis, didžiuoju lėlių paradu bei šventės daina „Šypsėnėlė“ (žodžių autorė Nijolė Čirūnienė, muzika – Dalios Ziemelienės). Renginį vedė ir kolektyvus pristatinėjo bibliotekos ir šventės simboliu tapęs pelėdžiukas Mikis kartu su Rokiškio pradinės mokyklos teatro trupe (mokytoja Dalia Ziemelienė), pertraukėlių metu dainavo šios mokyklos III klasės moksleiviai (mokytoja Jūratė Deksnienė). Kaip ir kasmet buvo renkama gražiausia lėlė, skatinami nugalėtojai. Jubiliejaus proga buvo išleistas lėlių teatro „Padaužiukai“ lankstinukas.

Šiais metais pirmą kartą šventė tęsėsi dvi dienas. 2007 metų birželio 7–8 dienomis bibliotekoje šurmuliavo vaikai ir suaugusieji. Vyko XI-oji Aukštaitijos regiono bibliotekų lėlių teatrų šventė – kūrybinė laboratorija „Kai atgyja lėlės“. Į renginį atvyko nemažai svečių, dalyvavo net 9 lėlių teatrų kolektyvai, lėlininkai profesionalai – Aurelija Čeredaitė ir Vida Narščiuvienė iš Vilniaus.

Pirmąją dieną šventė vyko bibliotekos kieme. Iš toli buvo matyti balionų kalnas ir skambėjo muzika. Laiptai, kurie atstojo sceną, buvo pa-

puošti šventės emblema (dailininkas A. Augutis). Lėlių teatrų šventės „eismą“ reguliavo pelytė Micė (bibliotekininkė N. Ivanova) ir pelytė Kicė (D. Ziemelienė). Pirmąją dieną Zarasų rajono savivaldybės viešosios bibliotekos lėlių teatras „Zuikis Nulėpaušis“ parodė spektaklį Šiaurės šalių pasakų motyvais „Saulė surado“ (rež. V. Alubeckaitė), Anykščių rajono Traupio pagrindinės mokyklos lėlių teatro studija nustebino lėlių grožiu. Jie parodė Elenos Barauskienės spektaklį „Pelenė atvirkščiai“ (rež. E. Barauskienė), Ignalinos rajono VB Vaikų literatūros skyriaus teatriukas „Mįsliukas“ parodė spektaklį lietuvių liaudies pasakų motyvais „Smalinis veršelis“ (rež. A. Meškauskienė), Anykščių VB Ažuožerių filialo lėlių teatras „Skrudėlytės“ rokiškėnams padovanojo spektaklį „Petriukas vabalų šalyje“ pagal D. Dubinienės pasaką (rež. D. Agafanovienė). Pertraukėlių metu vaikai dalyvavo kūrybinėse dirbtuvėlėse. Jie turėjo nupiešti gražiausią lėlę. O koks buvo sujudimas, kiek išpūdžių! Juk ne taip lengva staiga, per keletą minučių nupiešti patikusią lėlę. Sočiai papietavę ir pailsėję, kiek aptingę nuo saulės kait-

ros visi persikėlė į bibliotekos fojė. Čia jaunieji žiūrovai ir dalyviai žiūrėjo Vilniaus lėlių teatro „Žalia varna“ Aurelijos Čeredaitės spektaklį „Peliukas Antanas“ (rež. Aurelija Čeredaitė, kompozitorius Arnoldas Gurinavičius). Po to bibliotekininkėms ir kolektyvų vadovams vyko kūrybinė laboratorija – seminaras tema „Teatrinio metodo įvairovė vaiko asmenybei ugdyti“.

Antrąją šventės dieną pasirodė mūsų rajono kolektyvai. Pirmasis, kaip ir dera šeimnininkams, žiūrovus pasveikino rokiškėnų pamėgtas Juozo Keliučio viešosios bibliotekos Vaikų ir jaunimo literatūros skyriaus lėlių teatras „Padaužiukai“, parodęs Eleonoros Matulaitės pasaką „Pupt pupt negaliu“ (rež. N. Ivanova). Įdomu buvo stebėti Kavoliškio pagrindinės mokyklos lėlių teatro „Lėlės atgyja“ spektakliuką „Coliuke“ pagal H. K. Anderseno pasaką (rež. S. Stankevičienė). Rokiškio VB Kavoliškio filialo lėlių teatras „Vėjo botagėlis“ šventėje dalyvavo jau devintą kartą. Mažieji žiūrovai šį kartą matė spektaklį pagal S. Siudika pasaką „Trys paršiukai“ (rež. V. Jankauskienė). Šventėje taip pat dalyvavo mūsų draugai – Rokiškio lopšelio-darželio „Pumpurėlis“ teatras „Seku seku pasaką“. Darželio auklėtojos parodė Jolitos Vadluginės spektaklį „Katino ir peliukų draugystė“ (rež. J. Vadluginė ir J. Butėnienė). Visi dalyvavę kolektyvai buvo apdovanoti Juozo Keliučio viešosios bibliotekos direktorės Alicijos Matiukienės padėkomis, suvenyrais apie Rokiškį, šventės medaliais (dailininkas A. Augutis).

Šventėje dalyvavo per 80 aktorių, režisierių, kolektyvų vadovų. Šurmuliavo didelis žiūrovų būrys – spektaklius pamatė per 300 vaikų.

Biblioteka ir lėlių teatras – neatskiriami. Teatras neleidžia nykti vaiko kūrybos polėkiui, skatina jo kūrybinius sugebėjimus. Lėlė atveria duris į vaikų folklorinį, mitologinį, žaidybinių pasaulį.

Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo istorijos puslapiai

Doc. STANISLAVA JUŠKIENĖ

Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo vadovė

Pirmajame mokyklos metraštyje rašoma, kad 1967 metų rugpjūčio 30 d. Rokiškio mieste, Liudo Giros g. Nr. 13 (dabar Laisvės g.13), Lietuvos TSR kultūros ministerijos (dabar LR kultūros ministerija) įsakymu įsteigiama Rokiškio kultūros mokykla. Tai buvo trečioji tokio profilio mokykla respublikoje. Pirmuoju Rokiškio kultūros mokyklos direktoriumi buvo paskirtas Alfonsas Nakas. Jis dirbo iki 1972 metų. Po metų, 1968-aisiais, direktoriaus pavaduotoja buvo paskirta Ernestina Šinkevičienė. Pagrindinėje darbvietėje pradėjo dirbti 3 dėstytojai: Aušra Nesterova, Janina Kareniauskaitė (dabar Mikalajūnienė), Kęstutis Mikeliūnas. Neetatiniais buvo priimti dirbti 23 dėstytojai. Iki šiol mokykloje tebedirba Janina Ragelytė (dabar Vaičionienė), Nijolė Dranevičienė. 1967 metų rugsėjo 1 d., susirinkę iš visos respublikos, o daugiausia iš kaimyninių Utenos, Anykščių, Zarasų, Kupiškio, Panevėžio rajonų, pradėjo mokytis pirmieji mokyklos auklėtiniai. Ką tik įsikūrusioje mokykloje buvo du skyriai: Kultūros darbo ir Bibliotekininkystės. Bibliotekininkystės skyrius rengė bibliotekininkus, o Kultūros darbo skyriuje buvo dvi specialybės: režisūra ir chorvedyba. Didžiausias dėmesys buvo skiriamas mokslui, kūrėsi pirmieji meno saviveiklos kolektyvai: šokių raitelis, choras, statomi spektakliai. 1970 metais buvo išleista pirmoji bibliotekininkų laida – 30 merginų,

1971 m. pirmoji režisierių laida – 7 moksleiviai, choro dirigentų laida – 5 moksleiviai.

Mirus Alfonsui Nakui, nuo 1973 metų direktoriumi pradėjo dirbti Algimantas Sirvydis, pavaduotoja – Ernestina Šinkevičienė. Šių abiejų darbuotojų vadovavimo laikotarpis pats ilgiausias. Skyriaus vedėja dirbo Aleksandra Kondratienė. Mokykla gyvavo jau septintus mokslo metus. Mokėsi 152 moksleiviai. Toliau buvo rengiami choro dirigentai, režisieriai, bibliotekininkai. Mokyklos gyvenimas intensyvėjo. Plėtėsi popamokinė veikla. Daug koncertavo agitbrigada (vadovė Aušra Nesterova), mišrus choras (vadovė Birutė Dauginytė, akompaniatorė Vanda Kochankaitė-Gražienė), merginų ansamblis (vadovė Nijolė Dranevičienė), popamokinėje veikloje aktyviai dalyvavo režisūros specialybės moksleiviai (dėstytojos Rūta Žumbakienė, Aušra Nesterova, vėliau Zelma Gelžinienė ir kt.), prizines vietas laimėjo mokyklos sportininkai (vadovė Norberta Savickienė). Moksleiviai aktyviai dalyvavo rengiant įvairius renginius – senųjų metų palydas, paskutiniojo skambučio, išleistuvių šventes. Tai labai produktyvus ir intensyvus mokyklos veiklos etapas.

Direktoriui Algimantui Sirvydžiui perėjus į kitą darbą, mokyklai pradėjo vadovauti Karolina Naprienė, pavaduotoja – Ernestina Šinkevičienė. Jai vadovaujant, Lietuvos ki-

no mėgėjų draugijos siūlymu buvo įvesta kultūros švietimo darbo kino-foto kolektyvų vadovų specialybė. Studijų programą rengė ir dėstytojais dirbo Jonas Bulovas, Justinas Gelžinis, Dalia Byčkovskaja (dabar Zibolienė) ir kiti. Nesant specialistų poreikio, greitai į šią specialybę priėmimas buvo nutrauktas.

Nuo 1986-ųjų direktoriumi paskirtas Algis Bagdonas. Pavaduotojomis dirbo Janina Vaičionienė ir Dalia Panavienė. Algio Bagdono vadovavimo laikotarpiu buvo parengta nauja folklorinių kolektyvų vadovų studijų programa. Rengiant šią studijų programą, daugiausia dirbo dėstytojai Algis Svidinskas, Nida Visockaitė (dabar Lungienė), Danutė Bulovienė, Rimantas Sliužinskas ir kiti.

1989 metai. Mokyklos direktoriumi pradeda dirbti Zigmas Mackevičius, pavaduotoju – Juozas Zabulis, vėliau – Irena Zabulienė. 1993 metais pakeistas mokyklos pavadinimas: iš Rokiškio kultūros mokyklos – į Rokiškio kolegiją, pasikeitė mokyklos statusas. Studijų programoms buvo suteikta pedagoginė kryptis. Programos buvo derinamos su Vilniaus pedagoginiu universitetu. Lietuvos kultūros ir švietimo ministerijoms bei Panevėžio vyskupijai pritarus, buvo parengta nauja muzikos pedagogų – bažnyčios vargonininkų studijų programa. Rengiant šią studijų programą, nuoširdžiai dirbo kunigas kanauninkas Juozas Janulis, dėstytoja Janina Mikalajūnienė,

Nijolė Dranevičienė, Aldona Krikštonienė ir kt. Buvo pradėti rengti platesnio profilio muzikos pedagogai – etnokultūros renginių vadovai. Vėliau, vykstant pokyčiams bendrojo lavinimo mokyklose, atsirado didelis užsienio kalbų specialistų poreikis. Buvo parengtos dvi užsienio kalbų programos: anglų kalbos pedagogika ir vokiečių kalbos pedagogika.

2000 metais Rokiškio kolegijai pradėjo vadovauti Stanislava Juškienė, pavaduotoja – Janina Vaičionienė. Teigiamai įvertinus kelias respublikos aukštesniąsias mokyklas ir suteikus joms aukštosios neuniversitetinės mokyklos statusą, teko keisti mokyklos pavadinimą iš Rokiškio kolegijos į Rokiškio aukštesniąją pedagogikos mokyklą. Bendruomenei prasidėjo įtempto darbo metai – rengtis išoriniam mokyklos vertinimui siekiant tapti aukštąja neuniversitetine mokykla – kolegija. Pagal naujus reikalavimus buvo rengiamos studijų pro-

gramos: muzikos pedagogika su specializacijomis vargonavimas, vadovavimas liaudies muzikos kolektyvams, anglų kalbos pedagogika ir vokiečių kalbos pedagogika. Ekspertų komisija pasiūlė anglų kalbos pedagogikos bei vokiečių kalbos pedagogikos programas sujungti į vieną – anglų ir vokiečių kalbų pedagogikos studijų programą. Per skirtas 10 dienų programa buvo parengta. Šios studijų programos pradėtos įgyvendinti nuo 2002 metų. Vėliau pirmą kartą mokyklos istorijoje buvo parengtos neakivaizdinių studijų programos. Mokyklos bendruomenei daug jėgų ir įtampos pareikalavo pasirengimas išoriniam mokyklos vertinimui. Turint ne per didžiausius finansinius išteklius, teko parengti materialinę bazę, ją atnaujinti, parengti savianalizę bei kitus reikalingus dokumentus. Išorinio vertinimo komisija, vadovaujama profesorės Vilijos Targamadžės, mokyklą įvertino teigiamai. Buvo atvers-

tas dar vienas svarbus mokyklos istorijos puslapis. Prasidėjo vėl naujas etapas – baigė veiklą Rokiškio aukštesnioji pedagogikos mokykla.

2002 metų rugpjūčio 30 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu sujungimo būdu nuo 2002 metų rugsėjo 1 d. Panevėžio A. Domaševičiaus aukštesnioji medicinos mokykla, Panevėžio aukštesnioji technikos mokykla ir Rokiškio aukštesnioji pedagogikos mokykla buvo reorganizuotos į Panevėžio kolegiją. Laikinuoju direktoriumi buvo paskirtas Petras Miniukas, pavaduotoja akademinei veiklai – Birutė Dalmantienė. Vėliau kolegijai pradeda vadovauti doc. dr. Kęstutis Gudas, kuris vadovauja iki šiol. Pagal laikinajame Panevėžio kolegijos statute numatytą struktūrą Rokiškyje atsirado Panevėžio kolegijos Rokiškio filialas, filialo vadove buvo paskirta Stanislava Juškienė, katedrų vedėjomis – Zita Malcienė ir Ramunė Cegelskaitė-Spaičienė.

*Rokiškio kultūros mokyklos pastatas.
Nuotr. iš mokyklos archyvo*

Pirmasis Rokiškio kultūros mokyklos direktorius Alfonsas Nakas su dėstytojais ir studentais. Nuotr. iš mokyklos archyvo

Mokyklos dėstytojai ir studentai. Pirmoji iš dešinės – filialo vadovė Stanislava Juškienė. Dainiaus Baltakio nuotr.

Prasidėjo vėl naujas mokyklos istorijos puslapis – aukštosios neuniversitetinės mokyklos padalinio veikla Rokiškyje. Peraugus į aukštesnį lygmenį, keitėsi filialo veiklos tikslai ir uždaviniai, keitėsi mokymo formos ir metodai, atsirado nauji dėstytojų kvalifikacijos reikalavimai. Po pirmųjų „gero apšilimo“ metų prasidėjo rengimasis kolegijos akreditacijai. Per šį laikotarpį padaryta daug: praplėsta bei atnaujinta materialinė bazė, atlikta dalinė bendrabučio renovacija, dėstytojai aktyviai kėlė kvalifikaciją, rengė pranešimus konferencijoms, rašė metodinius leidinius, ištraukė į mokslo taisyklų veiklą. Buvo parengta nauja studijų programa „Kultūrinės veiklos vadyba“. Vyko aktyvus išorinis bendradarbiavimas su užsienio partneriais, aukštosiomis universitetinėmis mokyklomis, kolegijomis, rajono savivaldybe, bendrojo lavinimo mokyklomis, įstaigomis. Studentai aktyviai dalyvavo studentų konferencijose, festivaliuose, konkursuose, respublikinėse bei studentų dainų šventėse. Ir studentai, ir dėstytojai aktyviai dalyvavo projektinėje veikloje: vyko stažuotės į užsienį, vykdė projektą „NETDAYS“, inicijuotą Europos komisijos, „Jaunųjų

talentų sąskrydis“, rengė tarptautinius vargonų muzikos festivalius. Mokyklos gyvenimą pagyvino būsimieji kultūrinės veiklos vadybininkai. Įsitraukus į aktyvios veiklos verpetą, kartu su visa kolegijos bendruomene buvo parengta savianalizė, po to vyko kolegijos išorinis tikrinimas ir vertinimas. Po trijų įtampos dienų buvo paskelbta išvada – kolegijos pasirengimas vertinamas teigiamai. Vadinasi, Panevėžio kolegija akredituojama – jai suteikiamas kolegijos statusas. Vėl naujas mokyklos gyvenimo etapas. Ypač reikšmingas visai kolegijai, o kartu ir filialui LR švietimo ir mokslo ministrės 2007 metų balandžio 16 d. įsakymas, kuriuo leidžiama Panevėžio kolegijai teisės aktų nustatyta tvarka teikti profesinio bakalauro laipsnį.

Per visą mokyklos gyvavimo laikotarpį mokyklą baigė daug gerų studentų. Ypač mokyklos bendruomenė didžiuojasi tais, kurie dirba pagal pasirinktą profesiją, yra žinomi rajone, respublikoje ir užsienyje. Tai bibliotekininkės Salvinija Kalpokaitė, Snieguolė Galvelienė, Rima Giržadienė, Valė Balčiūnienė, Vilija Sinicėnė, Vida Kontrimavičienė, Violeta Gliaudelienė, Vidmina Alubeckaitė,

Aldona Balčiūnienė, Birutė Kišūnienė, Irena Ragauskienė, aktoriai Mindaugas Capas, Aušra Keliuotytė, Mykolas Dorofėjus, vargonininkai Mindaugas Gudžiūnas, Gražvydas Gasparavičius, Kristina Kuzminskaitė, solistai Andrejus Kalinovas, Diana Tiškovaitė, užsienio kalbų pedagogai Ramunė Cegelskaitė-Spaicėnė, Dalia Kvedaraitė, Darius ir Danguolė Petruliai, Jurgita ir Tomas Samoškos, Julija Arulytė, Irena Laužadienė, Jolanta Stalėmekaitė, Airina Narbuntienė, Jūratė Varkalytė, Rita Lisevičiūtė, Virginija Mikulėnienė, Vidutė Repšienė, Žaneta Motuzienė, Vilma Mečiukonienė, Sandra Mikšytė, Skaidrė Masiulienė, režisieriai Jonas Buziliauskas, Antanas Markuckis, folklorinių kolektyvų vadovai Jūratė Garnelienė, Daiva Adamkavičienė, Jonas ir Aušra Kavaliauskai, Dalia Deksnienė, kultūros darbuotojai Nijolė Čirūnienė, Birutė Bagdonienė ir daugelis kitų. Mokykloje per visą laikotarpį dirbo daug gerų pedagogų bei darbuotojų. Ilgiausiai mokykloje išdirbo dėstytoja Janina Mikalajūnienė, Nijolė Dranevičienė, Janina Vaičionienė, pavaduotoja Ernestina Šinkevičienė, bibliotekininkė Gailutė Skuturnienė,

Mokyklos jubiliejinė šventė. 2007 m. Dainiaus Baltakio nuotr.

darbuotojai Antanas Dranevičius, Gintautas Vaičionis ir kiti.

Šiuo metu Panevėžio kolegijos Rokiškio filialas dirba pagal tris studijų programas: anglų ir vokiečių kalbų pedagogika, muzikos pedagogika – specializacijos: vargonavimas, vadovavimas liaudies muzikos kolektyvams, akompanavimas bei kultūrinės veiklos vadybos specializacijos: pramoginės veiklos organizavimas, etninės veiklos organizavimas. Yra dieninės ir neakivaizdinės studijos. Rengiamos dar trys naujos studijų programos ir bus teikiamos vertinimui. Užsienio kalbų katedra parengė anglų ir vokiečių kalbų pedagogikos studijų programos savianalizę ir laukia tarptautinio ekspertų vertinimo.

Sustoti nė akimirksnio nėra laiko. Filialas šiais metais spalį surengė respublikinę mokslinę-praktinę konferenciją: „Menų sintezė: mada, būtinybė, iššūkis“, dabar rengiasi respublikinei mokslinei-praktinei konferencijai „Studentų dvasinės vertybės ir jų ugdymas aukštojoje mokykloje“, kuri vyks kovo mėnesį, respublikinei studentų konferencijai „Studijos ir asistentūra už-

sienyje: geroji patirtis“, kuri vyks gegužės mėnesį.

Studentai jau skaito dėstytojų išleistas knygas: Zitos Malcienės „Koncertmeisterio darbo problemos ir aktualijos“, Ramunės Cegelskaitės-Spaičienės ir Irenos Ambrazevičienės „Europäische Union“, Janinos Mikalajūnienės „Praktiniai patarimai jaunajam vargonininkui“, Nijolės Dranevičienės „Vienbalsių dainų harmonizacija bei aranžuotė“, Juozo Zabulio harmonizuotos lietuvių liaudies dainos „Dainų skrynia“, „Paragaukime ilgesio“, Rasos Pletaitės-Junokienės ir Stanislavos Juškienės „Pedagogų profesinės veiklos praktikos“, Birutės Dalmantienės ir Stanislavos Juškienės „Studijų rašto darbai“, Stanislavos Juškienės „Žodynėlis studentams, būsimiesiems pedagogams“, Janinos Vaičionienės „Fachdeutsch themenbezogene Texte mit Wortschatz und Übungen“, o nauji rankraščiai jau laukia leidybos komisijos patvirtinimo.

Ką tik baigėsi VIII tarptautinis vargonų muzikos festivalis, skirtas čekų muzikui, pedagogui, vargonininkui Rudolfui Lymanui, dėstytojai tęsia da-

lyvavimą MOKOM projekte, jau parašyti nauji projektai. Pagal mainų programą neseniai filiale lankėsi dėstytoja iš Turkijos Burcu Basak, iš stažuotės Suomijoje grįžo dėstytoja Irena Matelienė, Danijoje – Ramunė Cegelskaitė-Spaičienė, Lenkijoje – Zita Malcienė, Rasa Pletaitė-Junokienė, iš studijų Danijoje studentės Lina Kersulytė ir Ingrida Ivanauskaitė. Šiuo metu užsienyje asistentūrą atlieka 3 studentai: Suomijoje – Aušra Vaičytė, Islandijoje – Arūnas Slapšys, Švedijoje – Ieva Estafejeva.

Rokiškio filialo darbuotojų iniciatyva Rokiškyje buvo įsteigtas Trečiojo amžiaus universiteto Rokiškio filialas, kuris sėkmingai dirba jau beveik metai.

Tai tik Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo istorijos dalelė. Gyvenimas nestovi vietoje – labai greitai lekia pirmyn: filialo plėtros, nuolatinio darbo kokybės, materialinės bazės, studentų darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo ir kitų darbų link.

Gal po metų, kitų vėl atversime naują, reikšmingą Rokiškiui Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo istorijos puslapį.

Metai, tapsiantys istorija

NERINGA DANIEŅĖ

Rokiškio kultūros centro režisieriaus padėjėja

2007-ieji Rokiškio liaudies teatrui – ryškūs ir išskirtiniai metai. Jie visiems laikams įeis į šio teatro istoriją ir bus minimi ne tik kaip tolimiausių kelionių ir prestižiškiausių festivalių, bet ir kaip didžiausių pasiekimų metai.

Dideli pasiekimai dažniausiai neateina per vieną dieną. Tai logiška ilgo, kryptingo darbo baigtis. Rokiškio liaudies teatras tokiu keliu eina jau beveik 50 metų, trupė laikoma viena stipriausių Lietuvoje. Tad ir link didžiosios sėkmės kopta labai tvirtais žingsniais:

- 2003 m. spektaklis – A. Griciaus „Palanga“ (rež. J. Buziliauskas) – Lietuvos mėgėjų teatrų šventės „Atspindžiai“ laureatas;
- 2004 m. spektaklis – R. Granausko „Rožės pražydėjimas tamsoj“ (rež. J. Buziliauskas) – Lietuvos mėgėjų teatrų šventės „Atspindžiai“ laureatas;
- 2005 m. spektaklis – J. Marcinkevičiaus „Erelnyčia“ (rež. J. Buziliauskas) – geriausias metų spektaklis, Lietuvos mėgėjų teatrų šventės „Atspindžiai“ laureatas;
- 2006 m. Rokiškio liaudies teatrui įteiktas Lietuvos liaudies kultūros centro apdovanojimas „Aukso paukštė“ kaip geriausiam šalies mėgėjų teatrui; spektaklis J. Marcinkevičiaus „Erelnyčia“ (rež. J. Buziliauskas) – NEATA (Šiaurės Europos mėgėjų teatro aljansas) festivalio Farerų salose dalyvis;

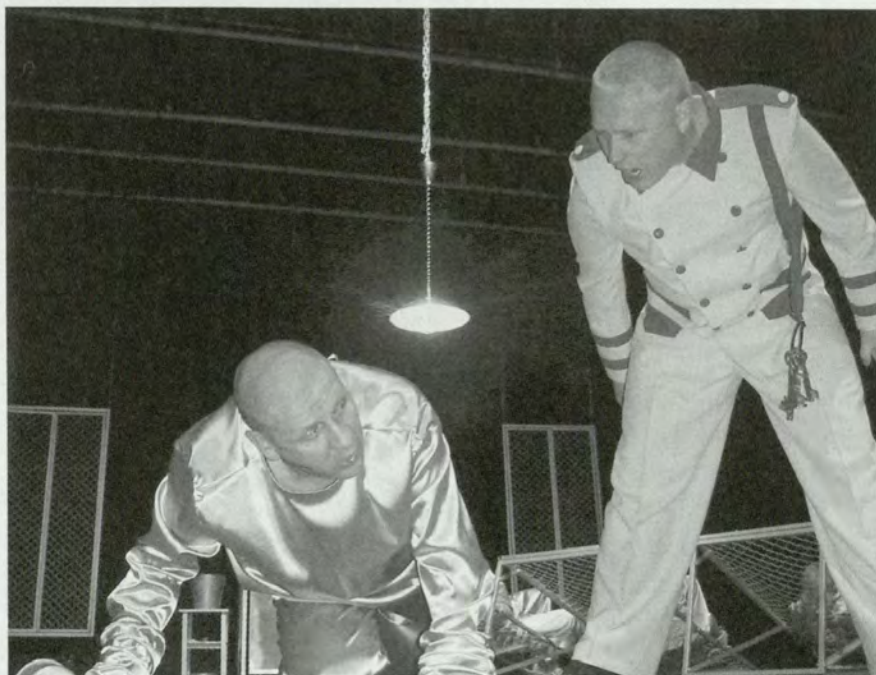
spektaklis – Ž. P. Sartre'o „Užsklęstos durys“ (rež. J. Kriščiūnas) – Lietuvos mėgėjų teatrų šventės „Atspindžiai“ laureatas;

- 2007 m. spektaklis – J. Marcinkevičiaus „Erelnyčia“ (rež. J. Buziliauskas) – pasaulinio AITA-IATA (Tarptautinė mėgėjų teatro asociacija) festivalio Pietų Korėjoje dalyvis; spektaklis I. Ignatavičiaus „Triušų sala“ (rež. J. Buziliauskas) – tarptautinio teatrų festivalio Kanadoje dalyvis; spektaklis R. Abukevičiaus „Sarmatų palikuonys“ (rež. J. Buziliauskas) – tarptautinio mėgėjų teatrų festivalio Rusijoje dalyvis.

Tai tik pagrindiniai, svarbiausi pastarųjų metų Rokiškio liaudies te-

atro gyvenimo įvykiai. Žinoma, reikia paminėti ir kasmet suvaidinamų apie 40–50 spektaklių gastrolėse ar festivaliuose Lietuvoje ir kaimyninėje Latvijoje, kasmet pastatomų 2–3 naujų spektaklių, organizuojamų festivalių „Interrampa“, „Tvoros“, „Nikodemo“ statulėlių įteikimo ceremonijų, pirmosios respublikinės teatro šventės „Tegyvuoja teatras“ inicijavimo ir organizavimo ir t. t. Visi šie įvykiai ir skaičiai rodo, kad į 2007-ųjų viršukalnę Rokiškio teatralai kopė ilgai ir kantriai.

Neabejotinai didžiausias šių metų ir visos Rokiškio teatro istorijos įvykis – liaudies teatro dalyvavimas pasauliniame AITA-IATA festivalyje

Scena iš Juozo Marcinkevičiaus „Erelnyčia“ (rež. J. Buziliauskas)

Pietų Korėjoje. Pasaulinė mėgėjų teatro asociacija vienija 97 nacionalinius centrus iš 60 pasaulio šalių. Ją sudaro 8 regionai, kurių vienam – NEATA – priklauso ir Lietuva. Pasauliniai AITA-IATA kongresai ir teatrų festivaliai kas dveji metai vyksta vis kitoje pasaulio šalyje, o kas ketveri metai – Monake. Atranka į pasaulinį renginį pakankamai reglamentuota. Pasaulinė mėgėjų teatro asociacija savo kongrese yra patvirtinusi dalyvavimo nuostatus, pagal kuriuos kiekvienos šalies (sąjungos narės) numatyto teatro kandidatūra yra aptariama namuose, vėliau regiono meno taryboje, po to dar kandidatą atsirenka šalis – festivalio organizatorė. Ši procedūra trunka gana ilgai. Patekti į šį festivalį – didžiausias galimas pasiekimas bet kurios pasaulio šalies mėgėjų teatrui. Daugeliui valstybių toks dalyvavimas – didžiulė garbė.

Visą šį kelią praėjo ir rokiškėnų „Erelnyčia“. 2005-aisias ji Lietuvos teatrų šventės „Atspindžiai“ komisijos buvo išrinkta geriausiu metų spektakliu. Lietuvos mėgėjų teatro sąjungos taryba nusprendė siųsti šį spektaklį atstovauti Lietuvai į 2006-aisiais vykusį NEATA festivalį Farerų salose. „Erelnyčios“ sėkmė Fareruose paskatino LMTS rekomenduoti „Erelnyčią“ dalyvauti pasauliniame AITA-IATA mėgėjų teatrų festivalyje Pietų Korėjoje. Spektaklis organizatorių buvo atrinktas į oficialią festivalio programą ir 2007 m. rugpjūčio mėn. atstovavo Lietuvai didžiausiame pasaulyje teatriniam renginyje.

Šių metų festivalio programoje buvo 28 spektakliai iš 26 šalių: Lietuvos, Rusijos, Indonezijos, Švedijos, Vokietijos, Makedonijos, Italijos, Kinijos, Danijos, Ganos, Pakistano, Čekijos, Kolumbijos, Latvijos,

Slovakijos, Norvegijos, Bangladešo, Islandijos, Ispanijos, Suomijos, Anglijos, Mongolijos, Tuniso, Singapūro ir net trys Japonijos. Žinoma, tokios daugybės pasirodymų į savaitę nesudėlios, todėl dažniausiai vienu metu vyko po tris spektaklius skirtingose vietose. Taigi, kaip bebūtų gaila, teko rinktis.

Devynių dienų viešnagė karštosios Korėjos Masano ir Changvono miestuose paliko daugybę įvairiausių įspūdžių. Dviem sakiniiais apie Pietų Korėją nepasakysi nieko. Tai didžiulių kontrastų šalis. Čia pat, greta, egzistuoja prabanga ir skur-

Lietuvių delegacija prie įėjimo į šventyklą Pietų Korėjoje

das, milžiniškos erdvės ir didžiulės grūstys, nepaprasti kultūros lobynai ir beveik amerikietiškas gyvenimo stilius. Maistas – arba toks aštrus, kad neįmanoma jo įsidėti į burną, arba saldus ar net prėskas. Žmonės, bent jau mūsų sutiktieji, atrodytų – paslaugumo ir svetingumo įsikūnijimas, o iš kitos pusės – nelabai organizuoti ir nesuprantantys tavo, rodos, elementarių europietiško poreikių. Net nežinai, pykt ant jų ar ne... Ir dar – daugybė malonių ir ne visai malonių išbandymų. Trisdešimties valandų kelionė ir pasitikęs alinantis keturiasdešimties laipsnių karštis. Septynių laiko juostų skirtumas. Korėjiečių anglų kalba (net mūsų vertėjai kartais būdavo nelengva). Saujos dešimttūks-

tantinių kupiūrų (1000 vonų atitinka maždaug vieną dolerį, t. y. apie 2,5 Lt). Įspūdinga festivalio atidarymo programa – aukščiausio lygio ir kiekvieno skoniui, nuo seniausiųjų kultūros klodų iki šiuolaikinio muzikinio spektaklio jaunimui. Ceremonijoje visus sveikino AITA-IATA prezidentas Leonardas Trompas (Aruba), pagrindinis festivalio organizatorius AITA-IATA Korėjos centro prezidentas Sang Young Lee ir kiti svarbūs asmenys. Geriausi pasaulyje spektakliai, kurių norėjome pamatyti daug daugiau, bet dėl minėtų priežasčių pamatėme tik dalį.

Daugybės kultūrų susilieji-mas, iš to kylantys dažnai juokingi bendravimo niuansai ir suvokimas, koks gi spalvingas tas pasaulis. Mūsų naktiniai „party“ bendrabučių kieme – galvos skausmas organizatoriams, nesuprantantiems, kad mums, europiečiams, vidurnaktį vidinis laikrodis aiškiai rodė 6–7 val. laiko juostų skirtumą ir apie miegą nebuvo nė kalbų, juolab, kad oro temperatūra naktį siekė apie 25

laipsnius. Nauji draugai iš viso pasaulio, besimezgantys kūrybinio bendradarbiavimo planai, krūvos naujų adresų. Pagrindiniai aplankyti objektai – žymusis žuvų turgus su nenusakomais kvapais ir vaizdais (korėjiečiai valgo viską, ką jiems palieka per atoslūgį atsitraukusi jūra), Busano paplūdimys (nenusakoma grūstis, šilta Geltonoji jūra, nuolatinės bangos, dėl kurių maudynės su didžiulėmis padangomis primena atrakcionų parką), o kur dar didžioji visos dienos ekskursija po Gyeongju miesto apylinkes ir istorines vietas (600 metų senumo kaimas, budistų šventyklos, Cheonmachong karalių dinastijos kapai) – kiekviena iš šių vietų paliko savitus neišdildomus įspūdžius.

O ir mes patys ten buvom egzotika. Visi į mus gręžiosios gatvėje, sveikinosi, klausinėjo, iš kur mes (kažin, kiek iš jų ištis žinojo, kur ta Lietuva), fotografavosi su mumis. Mūsų aukštų, stambių vyrų kompanija gatvė tarp smulkių tamsiaplaukių praeivių ištis traukė akį, mūsų merginos jiems atrodė labai gražios, šviesūs plaukai – vos ne stebuklas. Netgi mūsų spektaklis, pasak festivalio kongreso dalyvių rytiečių, jiems parodė visiškai kitokį teatrą, apie kurį jie norėjo su mumis pasikalbėti. Beje, mūsų spektaklis neliuko nepastebėtas ir kongrese buvo ne kartą paminėtas. Tai, žinoma, kėlė mūsų „kovinę dvasį“.

Kelionė į tokią tolimą šalį – tikrai brangus malonumas. Rokiškio liaudies teatro aktoriai dėkingi LR vyriausybei ir Rokiškio rajono savivaldybės administracijai už lėšas, skirtas šiai išvykai.

Prabėgus lygiai mėnesiui po to, kai teatro trupė grįžo iš Pietų Korė-

jos, lagaminai buvo sukrauti kitai kelionei. Lėktuvas aktorius išskraidino priešinga kryptimi – į Kanadą. Jono Buziliausko režisuotas spektaklis „Triušų sala“ buvo įtrauktas į kito prestižinio tarptautinio teatrų festivalio Mont-Laurier mieste (Kvebeko provincija) repertuarą. Šis teatrinis renginys – vienas didžiausių pasaulyje. 2007-ųjų festivaliui paraiškas ir filmuotą medžiagą buvo atsiuntusios 99 trupės iš viso pasaulio, atrinktos ir pakviestos buvo 23. Šie skaičiai byloja apie festivalio prestižą ir aukštą meninį lygį. Mont-Laurier festivalis išskirtinis ir tuo, kad jame lygiomis teisėmis dalyvauja mėgėjų ir profesionalūs teatrai. Mums tai gana neįprasta, bet pasaulyje riba tarp mėgėjų ir profesionalų meno sparčiai tirpsta. Įdomu ir tai, kad visi šie teatrai varžosi tarpusavyje dėl aštuonių 500 dolerių vertės premijų. Vertinimo komisija jas skiria už geriausią spektaklį, vaidmenį, scenografiją ir pan., žiūrovai irgi reiškia savo simpatijas.

Kvebeko provincija – prancūzų kalbė. Mont-Laurier – tipiškas kanadietiškas miestelis, kuriame daugiau kaip 13 000 gyventojų. Mont-Laurier apylinkės vadinamos 3000 ežerų ir upelių vietoje, tad suprantama, kad čia plėtojamas turizmas ir laisvalaikio industrija. Mūsų viešbutis – puikus, oras puikus, festivalio organizavimas irgi. Festivalio atidarymo ceremonijoje lietuvičiai sublizgėjo, kai pristatydami savo šalį surengė trumpą energingą šou su šokiais pagal „Inculto“ ir „LT United“ muziką, lietuviškais saldumynais, kostiumais, įspūdingo dydžio vėliava ir pan. Šis „miksas“ taip sužavėjo publiką, kad merginos su tautiniais kostiumais iškart buvo pakviestos papasakoti apie Lietuvą pradinių klasių moksleiviams (tą po kelių dienų jos ir padarė), daugybė žmonių norėjo kartu nusifotografuoti, o rytojaus rytą festivalio prezidentė per radiją kalbėjo, jog po šitokio lietuvių pasirodymo ji panorą aplankyti jų šalį. Žinoma, trupė laimėjo ir išankstinį žiūrovų palankumą, tad kitą

Po festivalio atidarymo Kanadoje

dieną vykusiame spektaklyje salė buvo beveik pilnutėlė. Beje, publika buvo puiki, reagavo net į tokius niuansus, į kuriuos kartais lietuviai, suprantantys kalbą, neatkreipdavo dėmesio.

Vykdami į Kanadą, tiesą sakant, ypatingų įspūdžių nesitikėjom – juk tai mums gerai pažįstamos civilizacijos kraštas. Vis dėlto sužavėjo gamtos, nepalietų miškų, krioklių, kalnų, milžiniškų ežerų didybė, begalinė ramybė. Nepamirškim ir indėnų kultūros, kuri vis dar egzistuoja kažkur šalia amerikoniško gyvenimo būdo. Vos valanda kelio nuo Mont-Laurier – ir mes jau sėdime vėgve, matuojamės lokio kailio pirštines ir šermuonėlio kepurės. Daugybė indėnų rankų darbo suvenyrų šiandien puošia rokiškėnų namus. Žinoma, tiek pat juose ir smulkmenėlių iš Monrealio, milžiniško miesto (gyventojų daugiau negu visoje Lietuvoje) su įstabiu senamiesčiu, kuriame filmuojami Holivudo filmai...

Festivalio nugalėtojais tapo teatro trupė iš Kubos. Jų spektaklis apie priešmirtinę agoniją sukrėtė ir sužavėjo visus festivalio dalyvius. Apdovanojimų ceremonijoje visi skandavo: „Kuba, Kuba“, – pavydai ir konkurencijai čia vietos neliko. O mums liko didžiulis noras parodyti šį meno kūrinį Rokiškio žiūrovui.

O Rokiškio žiūrovai šias metais irgi nebuvo nuskriaustas. Tryliktais mėgėjų teatrų festivalis „Interrampa“ sukvietė dešimt puikių teatro trupių, kurios parodė dešimt tikrai gerų ir labai gerų spektaklių. Renginio organizatoriai dar prieš metus iškėlė uždavinį, kad festivalio meninis lygis turi būti aukštas ir nežinomų, atsiritikinių kolektyvų į jį kviesiti negalima. Kelionės į geriausius pa-

saulinius festivalius ir ten užmegzti ryšiai jau davė vaisius – į renginį atvyko trupės, kurių spektaklius patys rokiškėnai jau buvo matę kituose festivaliuose arba kurias rekomendavo įvairių šalių mėgėjų teatro sąjungos. Be to, pirmą kartą „Interrampoje“ dalyvavo ir mėgėjų, ir profesionalų trupės. Lietuvių aktorius ir režisierius Ramūnas Abukevičius parodė savo monospektaklį, o Rygos teatro „Vinnijs“ spektaklyje vaidino dvi profesionalios režisierės, viena kurių – Latvijos mėgėjų teatro sąjungos prezidentė Inguna Gremze. Žiūrovus sužavėjo svečių iš Olandijos teatro „Spot’70“ žaismingas, ironiškas pasakojimas apie vyro ir moters santykių vingrybes. Linksmą komediją apie meilę pristatė Talino Taamsarės teatras. Net keturios trupės skirtingai gvildeno mirties temą: Telšių Žemaitės dramos teatro aktoriai aiškinosi, kodėl žmonės žudo; šeimininkų Rokiškio liaudies teatro istorinė drama pasakojo apie visos didikų dinastijos galą; Pasvalio krašto muziejaus teatras kalbėjo apie žiaurias fašizmo pasekmes, o Rusijos Pochvistnevo miesto teatras „Sad“ – apie beprasmes mirtis karo metu. Selfoso teatras iš Islandijos per dvi valandas papasakojo net septynis A. Čechovo apsakymus. Festivalį baigė dar vienas kolektyvas iš Estijos – Narvos miesto teatro aktoriai, pasitelkę šokį ir plastiką kalbėjo apie gražias žmogaus iliuzijas.

Pirmą sykį festivalio „Interrampa“ metu vyko kūrybinės laboratorijos, kuriose Estijos, Rusijos, Olandijos ir Islandijos trupių režisieriai bei aktoriai pasakojo apie savo darbo metodus, dalijosi patirtimi, mokė laboratorijų dalyvius aktorinio meistriškumo paslapčių. Taip pat vyko matytų spektaklių vieši aptari-

mai, kuriems vadovavo Lietuvos mėgėjų teatro sąjungos prezidentė, Pasaulinės mėgėjų teatrų asociacijos AITA-IATA Meno tarybos narė, Klaipėdos universiteto Režisūros katedros vedėja, docentė daktarė Danutė Vaigauskaitė. Festivalio stebėtojai ir ekspertai taip pat buvo Olandijos nacionalinio mėgėjų teatro atstovė ryšiams Joke Elbers, Islandijos mėgėjų teatro sąjungos generalinė sekretorė Vilborg Árný Valgardsdóttir, jau minėta Latvijos mėgėjų teatro sąjungos prezidentė Inguna Gremze, Lietuvos liaudies kultūros centro Teatro poskyrio vadovė Irena Maciulevičienė bei vyriausiasis specialistas Ramūnas Abukevičius, lietuvių režisierė Inesa Kurklietytė.

Žiūrovai džiaugėsi gerais spektakliais, galimybe pamatyti „teatro virtuvę“ laboratorijose, o svečiai dėkojo rokiškėnams už šiltą priėmimą, ekskursijas po visą Lietuvą ir... žavėjosi valdžios vyrų dėmesiu teatrui. Jiems buvo itin malonu matyti rajono merą, Seimo narį, kitus valdžios atstovus ne tik oficialiame priėmime pas merą, bet ir spektakliuose bei vakarėliuose.

Šių metų pabaigoje teatro dar laukia kelionė į Samaros apskritį Rusijoje. Jau kuriami planai ir projektai kitų metų „Interrampai“ – festivalis žada dar plėstis ir laiko, ir geografinę prasme (galbūt netgi pavyks pasikviesti įspūdingąją trupę iš Kubos), planuojama ir įvairesnė socialinė kultūrinių mainų programa (pvz., svečių šalių pristatymai moksleiviams). Gaunami nauji kvietimai į festivalius ir kūrybines stovyklas užsienyje. Pradedama ruošti ir po dvejų metų vyksiančiam Rokiškio liaudies teatro 50-mečiui. Taigi, šou turi tęstis...

Folkloro ansambliui „Gastauta“ – 25-eri

NIDA LUNGIENĖ

Folkloro ansamblio „Gastauta“ vadovė

Praėjusiais metais, lapkričio 25 dieną, nuskambėjo Rokiškio kultūros rūmų folkloro ansamblio „Gastauta“ jubiliejinės programos garsai.

Specialiai šiai progai sukurtame ir jubiliejinio vakaro metu rodomame DVD filme skambėjo ansamblio įkūrėjo, Rokiškio krašto folkloro judėjimo organizatoriaus Algirdo Svidinsko atliekamos dainos. Atsispindėjo ir vadovės Nidos Lungienės 1991–1997 m. kartu su Giedriumi Viduo-

liu, o nuo 1997 m. – su Egidijumi Kundrotu veikla, praturtinusi repertuarą sutartinėmis.

Filmas priminė jaunųjų ansamblių etnoekspedicijas ir užrašytą folklorą, parengtas programas (teatralizuotą koncertą „Atais rudenėlis“ (1983 m); liaudies kolektyvo „Gastautai“ vardo suteikimo (1989 m.) bei šios progos 10-mečio (1999 m.); jubiliejinių 5, 10, 15 ir 20-mečio, Vėlinių, Kalėdų, sutartinių ir kt.). Pakėlė iš at-

minties minėjimo organizuotus renginius: „Unt tevelia dvara“ (1989–1991 m.), amatų, folkloro ir teatrų „Tevučia pakluonej“ šventes (1992–1997 m.), rajono armonikierių konkursus (1992–1995 m.), kalendorines šventes – Rasas (1990–1996 m), Jorę (1985–1992 m.), Užgavėnes (nuo 1990 m.), vėlinių vakarus „Vėlinių ugnelės šviesa“, Lietuvos regionų bei Lietuvos ir Latvijos Sėlijos šventes „Kur aisiu aisiu“ (2004 ir 2005 m.),

Folkloro ansamblis „Gastauta“. Vadovai – Nida Lungienė (pirmoji iš dešinės) ir Egidijus Kundrotas (antrasis iš kairės). Nuotr. iš Kultūros centro archyvo

Trečiojoje (2007 m.) Baltijos šalių folkloro šventėje „Aušta aušrela“ Aukštaitijos valgių ir keptinio alaus pristatyme. Iš kairės: Nijolė Marcinkevičienė, Veronika ir Vidmantas Povilioniai, projekto autorė Nida Lungienė, leidinio sudarytojas Gintas Pučinskas. Nuotr. iš Kultūros centro archyvo

„Keptinio alaus tradicijos gaivinimo“ projektą (2005 m.) ir kt.

Iš praeities pakėlė džiugius kolektyvo dalyvavimo įspūdžius respublikinėse šventėse bei tarptautiniuose folkloro festivaliuose Lietuvoje: „Ant marių krantelio“ Rumšiškėse (1984, 1986 m.), „Skamba skamba kankliai“ Vilniuje (1985, 1994, 1999 m.), „Atataria lamzdžiai“ Kaune (1986–1988 m.), „Baltica“ Vilniuje (1988, 1993, 1996 m.), Pasaulio lietuvių dainų šventėje (1994, 1998, 2003), „Ant kalno klevelis“ Ukmergėje (1999 m.), „Lingaudala“ Kupiškėje (1999, 2001, 2005 m.), „Atvažiuoja žolynai“ Šiauliuose (2001, 2005, 2007 m.), „Parbėg laivelis“ Klaipėdoje (2002 m.), „Tek saulužė ant maračių“ Nidoje (2002–2004 m.) ir kt.

Priminė ansamblio koncertų akimirkas užsienio šalyse: Latvijoje (1985, 2003–2006 m.), Baltarusijoje (1991 m.), Ukrainoje (1992 m.), Vokietijoje (1994, 1995, 1996 m.), Anglijoje (1996 m.), Prancūzijoje (1997 m.), Lenkijoje (1987, 2006, 2007 m.), Bulgarijoje (2006 m.).

Buvo pakelti archyviniai kadrai iš LRT specialių laidų apie „Gastautą“

(1989 ir 2002 m.), iš laidos „Etno-kultūros ratas“ filmo „Viena diena su „Gastauta“ bei laidų „Duokim garo“ ir „Gero ūpo“. Paminėtos „Gastautos“ garsajuostė ir kompaktinis diskas.

Smagu buvo matyti buvusių ansamblių veidus, o dar smagiau – tebedainuojančius iki šiol. Jie ir yra tikrieji tradicijų tęsėjai. Tai: Renata Sesickienė, Petras Drevilkauskas, Danguolė Lungytė ir Rimas Antanavičius. Jau dvidešimt metų kolektyve ne tik dainuoja, šoka, groja, bet ir kuria ansamblio atributiką (medalius, ekslibrius ir kt.) dailininkas Arūnas Augutis. Daug šiltų žodžių nusipelnė šešiolika metų net iš Kamajų važinėjanti Regina Juodakienė. Daugiau kaip dvylika metų uoliai ansamblių lanko Rita Mekšėnienė. Laimė, kad kolektyvo veikloje dalyvauja nepaprastai spalvinga dainų užvedėja, puiki tartinių giedotoja, kankliuotoja Virginija Skeirienė. Be to, dar grojanti gitara, kurianti dainas, kurias atlieka kartu su savo suburta grupe „Pievos“.

O koks ansamblis būtų be instrumentinės grupės vadovo, armonikininko Egidijaus Kundroto bei šau-nios smuikininkės Jūratės Budrienės?!

Jie, beje, dar yra ir puikūs dainų užvedėjai. Džiugu, kad į kolektyvo gretas įsilieja vis naujų narių, kurie atėję „tik pasižiūrėti“, dabar jau taip pat skaičiuoja ne vienerių metų „stažą“.

Filmas jubiliejinio vakaro metu priminė 2006 metų kovo 12 d. Vilniaus rotušėje folkloro ansambliai „Gastauta“ bei vadovams Nida Lungienei ir Egidijui Kundrotui įteiktą LR kultūros ministerijos, Liaudies kultūros centro ir Dainų švenčių fondo nominaciją Geriausiam suaugusiųjų folkloro kolektyvui ir vadovams „Aukso paukštė – 2005“.

Po filmo „Gastauta“ suskambėjo gyvai. Savo 25-erių metų jubiliejui skirta programa kolektyvas užbaigė Rokiškio kultūros rūmuose vykusį Baltijos jūros regiono INTERREG III B kaimynystės programos III Pietų prioriteto (Latvija–Lietuva–Baltarusija) projekto „Baltai“ pirmąjį renginį – trijų Baltijos šalių folkloro šventę „Aušta aušrela“. Jos metu parodyti trys folkloro spektakliai: Pandėlio kultūros namų vaikų ir jaunimo ansamblio „Varpelis“ ir pagyvenusių žmonių folkloro kolektyvo (vadovė J. Bagužienė) senovinių pandėliečių vestuvių 1-oji dalis „Žilvitvakaris“ (rež. V. Burakovienė); Klaipėdos verslo ir technologijų kolegijos folkloro teatro „Aitvaras“ spektaklis „Kario daina“ pagal P. Širvį ir lietuvių liaudies tautosaką (rež. J. Kavaliauskas); Rokiškio kultūros rūmų liaudies teatro ir folkloro ansamblio „Gastauta“ spektaklis J. Kavoliūno „Rugio giesmė“ (rež. J. Buziliauskas).

Po spektaklių buvo pristatytas projektas „Keptinio alaus tradicijos gaivinimas – 2“: vyko pažintuvės su keptinio alaus aludariu Petru Deksnium, šio alaus ir aukštaitiškų bei latviškų etnografinių patiekalų ragavimas, muziejininko G. Pučinsko sudaryto lankstinuko „Keptinio alaus tradicija Rokiškio rajone“ bei P. Blaževičiaus knygos „Rokiškio krašto tautodailės istorija“ pristatymai, tautodailininko

V. Jackūno (Pasvalys) medžio drožinių parodos uždarymas ir staltiesių bei rankšluosčių parodos iš Rokiškio krašto muziejaus fondų atidarymas.

Pasišokimų ir liaudies žaidimų dalyje dalyvavo: Rokiškio kultūros rūmų etnografinis ansamblis „Saulalė“ (vad. A. Krasauskienė), Zarasų kultūros rūmų folkloro ansamblis „Seluona“ (vad. R. Vitaitė) ir liaudies muzikantai Petras Bagdonas bei Rimantas Aleksejus.

Trijų Baltijos šalių folkloro šventėje koncertavo: Latvijos r., Daugpilio rajono, Naujienos seniūnijos folkloro grupė „Rūžena“ (vad. I. Zeile); Latvijos r., Rezeknės rajono kamerinis ansamblis „Austrenis“ (vad. E. Čiudaras); Ukmergės kultūros centro folkloro ansamblis „Dagilėlis“ (vad. J. Martinkutė); Visagino tautinių kultūrų centro ukrainiečių dainų ir šokių kolektyvas „Kalyna“ (vad. M. Betina, choreografė G. Chutarskich); Zarasų kultūros rūmų folkloro ansamblis „Seluona“ (vad. R. Vitaitė). Koncertą vedė Veronika Povilionienė.

Šventės metu veikė Rokiškio rajono tautodailininkų, moksleivių darbo ir kūrybos centro mokytojų ir moksleivių, R. Kriaučiūno IJ „Metrolis“, Žmonių su psichine negalia klubo „Lingas“ bei užimtumo ir reabilitacijos centro ir klubo „Kraitė“ narių mugė.

Folkloro ansamblis „Gastauta“ buvo pagrindinis kolektyvas ir kituose projekto „Baltai“ renginiuose: 2007 metais gegužės 21–22 d. dainavo seminaro dailininkams-scenaristams „Namų ir buities daiktų puošybos ypatumai“ atidaryme, vedė vakaronę svečiams – folkloro grupei „Cullivoe fiddlers“ iš Didžiosios Britanijos, iš Šetlando salos.

2007 m. birželio 18–22 d. vykusio „Namų ir buities daiktų puošybos plenero – 3“ idėjos autorius – Moksleivių kūrybos ir darbo centro Dailės skyriaus vedėjas, dailininkas, gastautietis Arūnas Augutis, o pro-

*Trečiojo (2007 m.) namų ir buities daiktų puošybos plenero dalyviai.
Nuotr. iš Kultūros centro archyvo*

jekto autorė ir koordinatore – vadovė Nida Lungienė.

2005–2006 metais vykusių plenerų metu dalyvavę 26 dalyviai ištapė daugiau nei 50 langinių, pagamino vėjalentes ir lėkius. Šiais plenero darbais pasipuošė Respublikos, Kęstučio, Ažuolų gatvių namai. Iš tiesų šie namai tarsi „atmerkė akis“ ir suteikė miestui gyvumo. Šeimnininkai taip pat liko patenkinti atnaujintomis ir remiantis liaudies tradicijomis nutapytomis savo namų langinėmis.

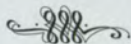
3-iajame „Namų ir buities daiktų puošybos plenere dalyvavo 11 dalyvių iš Latvijos ir Lietuvos (Šakių, Zarasų, Šiaulių ir Rokiškio). Jie ištapė 17 langinių ir kraičių skrynią. Šių darbų paroda vyko birželio 22 d., Lietuvos ir Latvijos tradicinio ir šiuolaikinio folkloro šventės „Kur aisiu aisiu“ metu. Daina „Kur aisiu aisiu, vis Lietuvos neužmiršiu...“ ją pradėjo folkloro ansamblis „Gastauta“. Vėliau koncertavo svečiai – projekto partnerių kolektyvai: Zarasų rajono Salako kultūros namų tradicinė kapela (vad. Osvaldas Macijauskas), Visagino jaunimo kultūros centro „Orbita“ modernaus folkloro kolektyvas „Prazdnik“ (vad. Ilja Čurakov) ir Latvijos Respublikos Daugpilio ra-

jono folkloro ansamblis „Viški“ (vad. Antonija Stirane) bei Rezeknės rajono folkloro ansamblis „Raznavinia“ (vad. Sandra Visa).

Su šiuolaikinio folkloro dainomis įsiliejo ir Rokiškio jaunimo grupės „Pievos“ (vad. V. Skeirienė) ir „Paradox“ (vad. Dainius Gudonis). Folkloro ansamblis „Salduvė“ (vad. Violeta ir Darius Dakniai) iš Šiaulių pristatė tradicinio folkloro ir romansų programą. Pirmą kartą Rokiškyje bendrą koncertinį projektą pristatė Dainiaus Pulausko grupė (D. P. G) ir tautiška kapelija „Sutaras“ (vad. A. Fokas). Šventė baigėsi šokių su ugnimi studijos „Ugnies ratas“ parengtu „Ugnies ir pirotechnikos šou“ ir naktišokiais, skirtais Jonams ir Janinoms.

Smagu, kad patyręs ir folklorines tradicijas tęsiantis ansamblis „Gastauta“ šauniai įsiliejo ir į pirmojo iš Europos Sąjungos fondų finansuojamo Rokiškio kultūros rūmų projekto (autorė ir koordinatore N. Lungienė) organizavimą. Ir ateityje kolektyvas įvairiomis formomis vykdys savo pagrindinį tikslą – propaguoti aukštaičių folklorą (ypač sutartines), stengiantis išlaikyti autentiškumą bei aiškiai išskiriant ir aiškinant šiuolaikinius folkloro atlikimo būdus.

Neprovinciali poezija iš provincijos

Dano Kairio egzistencinė gamtos lyrika

ANTANAS RYBELIS

Leidyklos „Margi raštai“ vyriausiasis redaktorius

Šiais laikais kasmet išleidžiama nemaža poezijos rinkinių, kurių autoriai platesniam skaitytojų ratui visai negirdėti. Ypač daug įvairių eilėraščių knygelių išleidžiama privačiai respublikos rajonuose. Jos ir platinamos daugiausia rajonuose arba patys autoriai tiesiog išdalija jas savo giminėms ir pažįstamiems. Daugelį jų tik su didelėmis išlygom galėtum pavadinti poezija. Daugiausia tai tik eilėraščių forma surašyti banaloki tekstai. Tačiau kartais tarp provincijoje išleistų eilėraščių knygelių pasitaiko ir gana gražių išimčių – neprovincialios poezijos. Tokia gražia ir malonia išimtimi aš drąsiai pavadinčiau Rokiškyje gyvenančio mokytojo lituanisto Dano Kairio dvi neplonas poezijos knygas, kuriose per 300 eilėraščių. Pirmoji „Žvaigždė sulos ąsotyje“ išleista 1997 metais, kai autoriui jau buvo beveik šešiasdešimt metų, o dar po devynerių metų (2006 m.) pasirodė antrasis D. Kairio eilėraščių rinkinys „Vėjas alėjoj“. Tai toli gražu neįreikia, kad D. Kairio poetinis talentas išryškėjo sulaukus solidaus amžiaus. Pradėjo rašyti jis nuo pat jaunų dienų. Vilniaus universitete, kur studijavo lietuvių kalbą, jis kartu

Danas Kairys jaunystės metais

su bendrakursiais Marcelijumi Martinaičiu, Algimantu Zurbu pasižymėjo kaip perspektyvus literatas. Jau tuomet jis rašė gana brandžius lyrinius eilėraščius, nė kiek nenusileisdamas M. Martinaičiui. Tik iš nepaprasto kuklumo ar iš nedrąsos jis visai nesiūpino jų publikavimu. Kurso draugai jį prisimena kaip užsigimusį lyriką, vaikščiojantį visada užsisvajojusį, truputį nuleista galva su vešlių plaukų sruogomis užkritisia kakta, lyg nedirbantį pakelti savo melsvų akių. Vienu metu jis tiesiog kliedėjo pakeretas Jono Aisčio ir Sergejaus Jesenino

poezijos. Ir iš išorės jis buvo šiek tiek panašus į S. Jeseniną. Nešiojosi nuolat su savimi J. Aisčio „Lyrikos“ tomelę ir apėmus tam tikrai nuotaikai kartais pradėdavo deklamuoti:

*Jaunystę žaliąją užnuodijo
Ne smakras, akys, ne plaukai,
O šilas mėlynom anodijom,
Malonia šypsena laukai.*

Balsas jo taip pat buvo tobulai lyriškas, švelnus, tylus, šiek tiek prislopęs. Kai deklamuodavo savo eiles, žodžiai plaukdavo tarsi iš tyros veršmės, natūraliai. Jis buvo giliai poetinė natūra, „šilo mėlynom anodijom“ užnuodyta.

Tai buvo beveik prieš pusę amžiaus... Beveik pusę amžiaus tylos ir nežinios. Beveik pusę amžiaus kantraus, ramaus, rutiniško lietuvių kalbos mokytojo darbo gimtosios Rytų Aukštaitijos mokyklose. Ir visą gyvenimą – draugystė su mylimiausią poezijos mūza. Ilgai ir daug rašyta. Rašyta sau, „į stalčių“, nes negalėjo nerašyti – toks buvo pašaukimas. Tačiau tik perkopęs savo viduramžį, D. Kairys įveikė kuklumą ir ryžosi prisistatyti kaip poetas.

Kitoks – ne poetinis – santykis su aplinka, žmonėmis, o pirmiausia su gamta, gimtąja žeme D. Kairiui visai nepažįstamas. Jam viskas aplinkui byloja ritmine, išradingai surimuota, harmoninga klasikinių poetinių posmų kalba. Dauguma eilėraščių ir parašyta gamtoje, prie melsvų gimtinės ežerų, pavasarį, rudenį, vasarą ar žiemą, dieną šviečiant saulei, žydint gėlėms, vėjyje ar naktį melsvoj mėnesienos šviesoje, blyksint žalsviems žaibams, mirgant „žvaigždžių žvyru“. Gamtoje apmąstoma viskas – būties prasmingumas ir trapumas, prabėgusi jaunystė, meilė ir vienatvės jausmas...

*Ant marmuro staly, kur dužo
mūsų taurės,
Oranžinius lapus nešios rudenis
vėjas.
Jaunystė mūsų – tartum juodas
mauras
Atliko savo darbą... ir išėjo.*

Arba kitas eilėraštis:

*Ieškodami klaidų, jų dar daugiau
pridarom.
Gal mūs visa būtis – fatališka
klaida?
Gal mirsime rytoj nuo kulkos ar
nuo maro,
Gal mirsim senatve? Teliks tuščia
vieta...*

Poetas tarsi įkalintas gamtoje, netgi geografiškai ribotoje teritorijoje – savo gimtojoje Aukštaitijoje su gerai pažįstamu ežerų ir šilų kraštovaizdžiu ir kaimais. Iš čia visos konkrečios eilėraščiuose minimos realijos, iš čia semiamasi įkvėpimo apibendrintai visos gamtos poetizacijai. Tam tikra prasme D. Kairys sukūrė lyrinį savo gimtojo krašto gamtos epą. Toks gamtinis hermetizmas, ribotumas nulemia ir atitinkamą poeto egzistencinį santykį su pasauliu, su kosmosu, su pačiu savim. Jis nėra

per daug dramatizuojamas. Egzistencinės žmogaus gyvenimo išeitys priimamos ramiai, natūraliai, kaip savaime suprantama būtinybė. Švelnus gamtinis lyrizmas prigesina egzistencinį žmogaus tragizmą. Net ir baladiniai eilėraščiai, kurių turinį dažniausiai sudaro gamtos realijos, nepasižymi baladėms būdingu dramatismu. D. Kairys – lyrikas iki kaulo smegenų. Jo lyrizmas nugali dramatismą. Gal todėl į savo poetinį lauką jis vangiai įsileidžia buitinės kasdienybės realijas, šiuolaikinę modernizmo dvasią, urbanistinius ir politinius motyvus. Pirmajame rinkinyje jų beveik visai nėra, o antrajame jau mėginta įveikti savo gamtinį hermetizmą. Čia yra keletas siužetinių eilėraščių miesto gyvenimo motyvais bei pluoštelis eilių apie Italiją. Tačiau savo turiniu ir meninėm išraiškos priemonėm jie vis dėlto glaudžiai susiję su bendra D. Kairio poezijos stilistika.

Tačiau įtaigiau, organiškai būdingiau D. Kairio kūrybai eilėraščiai gamtos motyvais. Kiek juose gražios, įtaigios metaforikos, išradingų palyginimų („Vėl glostysim lyg šiltą avinėlių / židinio liepsnas aksominės“), netikėtų rimų, harmoningo posmų melodingumo! Į akis krinta dažnai besikartojantys saulėlydžio, vakaro, žvaigždėtos nakties, mėnesienos, o labiausiai žalia ir melsva spalva ir ypač vėjas, tas „gyvenimo amžinas vėjas“, nešantis poetą „virš plyštančios laiko bedugnės... į patį gyvenimo dugną, į patį gyvenimo aukštį“, kur „laukia, dar laukia kritimas“. Stebina neišsenkantis autoriaus išradingumas kuriant įvairiausias šių įvaizdžių variacijas, kurias sutinkame vos ne kiekviename eilėraštyje: „Mus mėlynas vakaro burlaivis neša / į šaltus vienatvės krantus“, „Numėldamas ilgesiu lubinas / žmogaus ir sodybų vėl šaukia“, „Nakties žiede puotauja vėjas, / apgirtęs šlūmšteli tarp lapų“, „Tai

Danas Kairys

ŽVAIGŽDĖ SULOS ĄSOTYJE

Pirmasis eilėraščių rinkinys. 1997 m.

Antrasis eilėraščių rinkinys. 2006 m.

laisto, tai pilsto palaukėj / rugiagėlių mėlyną vyną“, „Gal mėlynos vakaro ugnys / vėl šaukia sugrįžti namo?“, „Kur vėjai su medžiais susibara, / naktis juodus marškinius velkas“, „Vėjas kumščiais ėmė tvatinti / sulačiusį beržyną“, „Beržynas, sula apsisąkęs, / pro mėlyną rūką šypsojos“,

„Žilagalve šilų pakalnute, / šaukė vėjas žieduotomis lūpomis“, „O miežiai banguoja plačiai lyg Atlantas / ir mėlynos tolumos ūkia...“, „Ruduo nudildo vėjo dildėm / žalumą vasaros kalvų“, „Sniego miltų prikimšta burna / vėjas dūksta, pusnyse voliojas“, „Ražienoj pasiduria kijas / voliodamies vėjai basi“ ir t. t., ir t. t. Tokių vėjo ir mėlynos spalvos įvaizdžių variacijų galima cituoti be galo, „kol žemė vėjų vėjuos supas, / kol erdvės svaiddos žvaigždžių saujom...“. Gamtos stichijų, metų laikų ir su jais susijusių gamtos apraiškų poetizacija – vienas iš būdingiausių D. Kairio lyrikos bruožų.

Vis dėlto visa, ką čia pasakiau apie D. Kairio poeziją, – tai tik išorinio įspūdžio apraška. Iš tikrųjų jo poezijos minties intencijos ir tematinės diapazonas kur kas gilesnis ir platesnis, negu tik gamtos poetizacija. Poetas visa savo esybe susiliejęs su gamta, o gamta neatskiriama susijusi su tėvyne, su gimtąja Aukštaitija ir su visa Lietuva, ta „paukšte iš balto beržyno“. Poeto santykis su Tėvyne – archajiškas, etnografiškas, tradicinis:

*Aukštaitiją ant mėlyno tako
padėsiu
Su svirtim sena, su ataususiu
kaminu.
Ir vėl jaunyste šviesios naktys
žvaigždėsis,
Ir klaidžios arkliai, pasišviesdami
kamanom.
Nėra čia senatvės – tik tamsūs ir
lygūs
Laukai ir miškai, atsispindintys
sielų,
Ir meilė pirmoji, ant žiedo
užmigus,
Ir gieda choralus po ažuolu sėliai.*

Gamta ir jos reiškiniai tėra tik fonas, tik terpė, kurioje vyksta vidinė poeto gyvenimo drama ir gimsta egzistencinis santykis su būtiškaisiais išgyvenimais. Jo lyrikos esmė – vidinės jausenos gamtos stichijų akivaizdoje nusakymas: „Ir aš toks vienišas laukų tyloj likau, / toks vienišas lyg senas lauko kryžius“, kurį ant pečių užkrauna saulėlydis, o „vakaras man deda ant galvos / erškėčių kruviną vainiką“. Ši „vienatvės ledą“ poetas norėtų užgesint nuodėguliui, tuo „širdies žibuokliu“, kuris širdy kūrenas ir kurį norėtų išraut lyg pašinę, bet

*Kam tada parodyt širdį paišinę,
Kam parodyt paišinas rankas?*

Poeto egzistenciniai išgyvenimai nėra egocentriški. Jis lygiai taip pat jautrus ir tų, kurie yra šalia jo, išgyvenimams ir daliai (Plg. eilėraščio „Senmergė“, „Žuvusios avarijose“, „Sergančiai draugei“ ir kt.)

Savo turiniu ir savo klasikine forma D. Kairio poezija stovi atokiai nuo šiuolaikinio intelektualaus modernizmo, kuris visiškai svetimas šio poeto lyrinei prigimčiai. Per abu rinkinius – tik vienas eilėraštis, parašytas baltosiomis eilėmis. Taisyklingos ritmikos melodija, švelnus dainingumas – būdingiausios D. Kairio poezijos formos savybės. Skaitant rinkinį iš eilės vieną po kito eilėraščio kartais pajunti ritmikos monotoniškumą. Tačiau poetas nesileidžia į jokių eksperimentus su eilėraščio forma, išskyrus vienintelį atvejį antrajame rinkinyje. Turiu galvoje eilėraštį, pavadintą raide „V“, kurio visi žodžiai prasideda šia raide. Tačiau jis taip tobulai įvilktas į klasikinę formą, jog iš pirmo žvilgsnio nepastebėsi, kad čia koks nors eksperimentas:

*Vėl varpas vakaro varinis
Vėjuotoj varpinėj vaitos.
Vėl vešlūs vasaros vėdrynai
Vos vos virpėdami vasnos,*

*Vakariui vaikstant vasarojuos,
Vėsa verpetais verpetuos...
Vienatvės valtis vienišoji
Vaikiuos vaidensis vakaruos.*

D. Kairys ištikimas klasikinei lietuvių poezijos tradicijai, kuriai priklauso Maironis, Salomėja Nėris, Jonas Aistis, Bernardas Brazdžionis bei jo kraštiečiai Antanas Miškinis, Alfonsas Keliuotis, Paulius Širvytis, Jonas Strielkūnas. Kai kurie šių poetų motyvai ar ritmo melodija tiesiogiai atsikartoja ir D. Kairio poezijoje. Pvz., „Paukščiai skrido, skrido, skrido / iš rytų ir vakarų“ (plg. Salomėjos Nėries „Anksti rytą“) arba „Kris vakarė rasa“ (plg. P. Širvio „Užmirštoji taurė“), arba „Kaip sninga, kaip dieviškai sninga!“ (plg. A. Miškinio „Elegantiškai sninga“). Tokių jau girdėtų motyvų yra nemaža. Tai visiškai suprantama – juk D. Kairys išmaitintas geriausios klasikinės lietuvių poezijos syvais. Tačiau savo talentu jis vis dėlto sugėbėjo praturtinti klasikinę lietuvių poezijos tradiciją tokia išradinga metaforika, netikėtom personifikacijom tokiom įtaigiom palyginimų variacijom, kokių iki šiol dar niekas nebuvo sukūręs. Kai kurie jo eilėraščiai, drįstu sakyti, prilygsta geriausiems mūsų poezijos klasikų eilėraščiams. Todėl norėtusi paskatinti poetą, kad jis savo solidaus jubiliejaus proga (šių metų pabaigoj jam sukanka septyniasdešimt) išdrįstų parengti geriausių savo eilėraščių rinktinę platesniam skaitytojų ratui. Šiuolaikinis lietuvių skaitytojas jau pasiilgo ramios, dainingos poezijos.

Rimantas Šavelis

Išdavystė

(Ištrauka iš rašomo romano)

Temsta. Vakaro juoduma, baugi, slėpininga, iš visų šonų apsupusi upės slėnį, tirštėja, leidžiasi vis žemyn ir artyn.

Žingsnis po žingsnio Gediminas ropščiasi į kalną, tempdamas paskui save rogeles. Po veltinių kaliošais gurgžda sausas, į plutą susilydęs sniegas, rogelių virvė rėžia delną, mirkstantį šiltoje šlapioje pirštinėje, nuovargio prakaitas muša iš po ausinės kepurės, graužia kaktą, o įkalnė nesibaigia – ilgas ir aukštas yra Verpetos skardis, prasidedantis nuo sukaustytų į ledą upės meldynų ir pasibaigiantis Verkiūnų kaimo dobiliuose.

Pagaliau!

Gediminas atsitiesia visu dešimtmečio vaiko ūgiu ir, sunkiai atgaudamas kvapą, žiūri į žemai, anapus upės pasilikusį savo kaimą, į toluomoje spingsantį žiburį gimtosios sodybės lange. Štai toks pat žiburys įsižiebė Stankūno troboje, turbūt dėdė Viktoras grįžo iš dirbtuvių, kur remontuoja savo „detėką“*. Dėdės Viktoro rankos amžinai daužytomis krumpliais ir pirštais; vaikšto jis dideliais piktais žingsniais, tarytum niršdamas, kad kelias po jo sunkiais kerziniais batais nebėga pats ir dar, jopštvailiok, diena iš dienos niekaip netrumpėja! Dėdė Viktoras dabar

tikriausiai kuria krosnį, gremėzdiską kaip dramblys, nuo kurios daugiau dvelkia šalčiu, o ne šiluma. Senoji Stankūnienė jau antrus metus nesikelia iš lovos, o kito žmogaus, teisingiau, žmonos, jopštvailiok, Viktoras vis dar nesuieško. Gedimino tėtis beveik kiekvienais metais – ar tai važelyje, ar tai ratuose – porą trejetą vakarų paskraidina dėdę Viktorą po apylinkes, palodo šunis pagarsėjusių senmergių kiemuose. Dėdė Viktoras ta proga užsivelka juodą išveiginį kostiumą, užsimauna Rygoje pirktus juchto batus, nesvarbu, koks tai būtų metas: ar žiema, ar vasara – užsideda baltą šilkinį šaliką ir dar labiau paniuręs, išblyškęs, liūdnei, sučiaupęs lūpas įsitaiso šalia tėčio pastotėje. Dešinys jo skruostas paženklintas puslankiu randu – vaikystėje Viktoras buvo užsimanęs joti ant kiaulės – ima trukčioti ir tol nesiliauja, kol Bėrukas pargabena dėdę Viktorą ir tėtį vidurnaktį namo, abu girtutėlius ir laimingus, kaip visada nieko neradusius, bet nieko ir nepradusius.

Sužimba, sumirkčioja žiburėliai ir Bulavo gryčiūtėje (sklinda gandai – kitais metais ir į Prūsokų kaimą pagaliau atves elektrą), švarutėje, rudai dažytomis grindimis, visada atsiduodančioje išrūgomis, kuriomis abi Bulavo dukros Violeta ir Regina kas vakarą, motinai paliepus, trinkia galvas, idant jose nesi-

veistų negerai gyviai ir netrukdytų mergaitėms gilintis į mokslo paslaptis. Tos paslaptys, žinoma, įdomu, bet nemažiau smalsu yra ir kiti dalykai: kaip, sakykim, Žibei atsiranda veršiukas, kaip atrodo nuogi vyrai, kai vasaros popietėmis jie griūna į Stankūno maudyklę, kodėl taip įnirtingai ginasi Gediminas, kai jos parverčia jį avietyne...

Suvambrija Prūsokų galulaukėje Naujiko Pulka, jai skardžiai ir ilgesingai atsiliepia Kalniečio Tarzanas, tas pats Tarzanas, kuris pernai grybštelėjo Gediminui blauzdą, kai jis skynė Kalniečio sode slyvas Violetai. Blauzda, aišku, sugijo, o iš kelių kiškos liko tik gaudus prisiminimas.

Sužvanga kibiras Šerepkos tvarte, sugirgžda, sutrata atveriamos Kaičiūškio daržinės dirys.

Vieškeliu be garso praplaukia rogės ir jose susigūžęs nuo šalčio keleivis. Krosnies dūmų kvapas turbūt jam irgi kutena nosį ir namų ilgesys smilkteli širdin. Ar tolima jo kelionė?

Sutemos galutinai užgulė upės slėnį. Žiemos naktis ilgam užtvino baltai pasiklojusius sniego laukus.

Gediminas žvilgterį atgal, Verkiūnų kaimo pusėn, ant kurio kalno jis dabar stovi. Ten irgi loja šunys, mirksi trobų languose žiburiai, suprunkščia girdomas prie šulinio arklys, ir vyro balsas, raminantis gyvulį, jaukiaai dūdena vakaro tamsoje.

* Vikšrinis traktorius DT-54.

Gražus yra Verkiūnų kaimas, pri-
gludęs Atabrado miško pašonėje.
Ypač smagu į jį žiūrėti šalnotą tylų
rytą, kai patekanti saulė ima raus-
vinti pusnynuose skęstančių trobų
langus ir mėlynam šerkšno rūke iš
kaminų sutartinai putena į dangų
permatomas dūmelis. Atrodo, kad
ir žmonės tenai gyvena taip pat tai-
kiai, tyliai, džiaugdamiesi vienas ki-
to buvimu.

Gražus Verkiūnų kaimas, bet Ge-
diminas gimė ne jame, ir Atabrado
miškas, dūluojantis šią valandą už jo
nugaros, anaipol nėra jau toks pa-
žįstamas ir savas.

Gediminas kniūbsčias atsigula
roglėse, abiem rankom įsitveria už
skersinio, ir roglės pajuda nuo skar-
džio. Vėjas laputena, užverčia kepu-
rės ausines, traukia iš akių ašaras. Ge-
diminas užsimerkia, visu kūnu ūmai
pajusdamas roglių skrydį, baugų
pavažų grūdesį, pranykstantį vėjo
švilpesy, nors tai tik pati nuokalnės
pradžia, dar labai toli ir slėnis, ir pie-
va, ir upės vaga. Gediminą plėšia nuo
roglių, kartkartėmis jie drauge lekia
oru, su kiekviena sekunde artėdamas
prie savo kaimo; užtįrptas pirštai,
spaudžiantys roglių skersinį, krū-
tinėje ima trūkti kvapo – vėtra, pra-
plėšusi nakties tamsą, įsiūbuoja pas
šulinį žydinčias iveras, paskraidina
kieme padžiautus skalbinius ir, su-
virpinusi daržinės palėpėje voratin-
klį, nušniokščia sodo vėdrynais...

– Gediminai!.. – šaukia pravėru-
si trobos langą motina. Čirškinamų
spirgų kvapas sklinda po kiemą.

– Gediminai! – tėvas įbeda prie-
tvartyje mėšlinas šakes, žiūri pro lan-
gą į kamarėlės vidų.

Bet Gedimino sodyboje nėra.

Šią valandą jis sėdi su Tautvydu
ant Verpetos kranto. Virš meldynų
ir vandens lelijų saulės atokaitoje
siaudžia laumžirgiai. Dulkėta mies-
telio gatvė darda vežimai, kudakuo-
ja kiemuose vištos, nykiai dūžia pie-
ninėje motoriukas.

– Klaipėdos uoste pasiprašysim į
kokį nors laivą, – sako Tautvydas.

– O jeigu mūsų nepriims?

– Tada teks ieškoti valties, – ne-
sutrinka Tautvydas ir šnirpšteli no-
simi – tai reiškia, kad ginčytis nėra
prasmės.

– Valtimi per jūrą? – vis dėlto
išdrįsta suabejoti Gediminas.

– Nu ir kas? Aš paskaičiavau –
iki Švedijos nebus ir trijų šimtų ki-
lometrų. Savaitė kelio.

Trys šimtai, pakartoja mintyse
Gediminas. Keturiasdešimt kartų to-
liau negu iki Žvarebūnų. Ir aplink –
nei trobos, nei krūmelio, vanduo ir
vanduo. Visą savaitę!

– O jeigu... audra?

– Visaip gali būti, – sutinka
Tautvydas. – Svarbiausia – prasi-
mušti pro pasienio sargybą. Čia
mums gali padėti tik du dalykai: rū-
kas ir kompasas.

Kompasą jie nudžiovė iš moky-
tojų kambario. Juodai žvilgančiu
metalinio korpusu ir dailiai iš-
gaubtu ciferblato stiklu jis dabar
guli Tautvydo vidinėje švarkelio ki-
šenėje.

Ir taip – šiąnakt, kai nusileis sau-
lė ir kaimo daržais ims sėlinti vaka-
ras, Gediminas išlips pro kamarė-
lės langą. Pušynėlyje, durpyno jau-
nuolyne, jo lauks Tautvydas. Iki
ryto jie pėsčiomis turi pasiekti Žva-
rebūnus, ten sės į autobusą, vežantį į
Rygą.

Jeigu viskas pasiseks, koku nors
būdu Švedijoje užsidirbs pinigų, o
tada patrauks į Amerikos žemyną. Jie
apkeliaus jį skersai ir išilgai, paskui
drauge parašys nuotykių knygą, gal
net geresnę už „Tomą Sojerį“. Susi-
žers krūvą pinigų ir, labai galimas
dalykas, kad Bolivijoje ar Čilėje Taut-
vydas susiras savo tėvą, iš kurio Taut-
vydo senelis neseniai gavo laišką (kad
tik nepamirštų apsirūpinti tuo laišk-
ku!). Gediminas niekaip nesusigau-
dė, kodėl Tautvydo motina gyvena
kažkokiam Tomske, tėvas Bolivijo-

je, o jis pats – Patilčiuose. Šiaip ar
taip, jų sumanytam žygiui tas netu-
rėjo jokios reikšmės. Vien tik nuo
minties, kad jis pamatys miestus, ku-
rių vardai skamba taip keistai ir pa-
slaptingai – Los Andželas, San Fran-
ciskas, Montevidėjus – plauks Mi-
sisipe ar Hudzono ežeru –
Gediminui imdavo svaigti galva.
Reikėjo būti visišku asilu, kad lik-
tum sėdėti Patilčių mokyklos suole,
perpieštum į sąsiuvinį varlės griau-
čius ar valandomis suktum galvą dėl
kažkokio ygreko, kai tavęs laukia Flo-
ridos paplūdimiai ir subtropikų sau-
lė, palmių giraitės Jamaikoje ir Las
Vego lošimų namai.

Tą vakarą Gediminas anksčiau
negu paprastai užsidarė savo kama-
raitėje. Jis girdėjo, kaip antrajame
trobos gale motina dar kuitėsi vir-
tuvėje, žvangino kibirais, brūžino
šluota grindis. Šlepsėdamas baso-
mis kojomis, į priemenę išėjo tėvas,
skardžiu spjūviu užgesino delne
nuorūką, užšovė duris, grįždamas
žvilgterėjo į gulintį kamaraitėje Ge-
diminą.

Paskui viskas nutilo.

Gediminas atsikėlė, ištraukė iš
palovio drobinį maišelį. Jame iš
anksto buvo sudėjęs vilnones piršti-
nes, kojines, bryzą lašinių, „Tomo
Sojerio nuotykius“ ir žiūronus, ku-
riuos jis gavo mainais už vokišką lū-
pinę armonikėlę.

Jis atsargiai atidarė langą, išsoko
į sodą.

Šalia klėties, liesdama šakomis
stogą, augo saldinė obelis. Rugpjū-
čio mėnesį obuoliai prinokdavo, gel-
toni, su rausvais dryžiukais, veik
peršviečiami jie tyliomis naktimis
garsiai plumpsdavo į rasotą žolę. Te-
reikėdavo išsokti kelioms minutėms
pro langą, kad grįžtum į lovą su pil-
nu užančiu. Obuoliai atsiduodavo
medumi ir naktine sodo vėsa.

Pavasari obelis buvo lipte aplipusi
kvapniais rusvais žiedais. Kai ateis
metas ir obuoliai ims plumpseti į

rasotą žolę, Gediminas sėdės kokiam nors traukinyje, dundančiame bekrastėmis prerijomis.

Verkiūnų kaimo pusėje tvyktelėjo tolimas žaibas, akimirksniui iš tamso išgriebdamas sodybos medžių viršūnes. Galulaukėje vamptelėjo Naujiko Pulka.

Nuo vėjo gūsio gailiai pravirko langinė, suplakė šakomis eglės. Dar vakar bėgo pro jas saulės išildytu taku pas Bulovą skolintis sieto. Ir labai nustebo, išvydęs po eglėmis žaliuojančius jaunučius serbentų krūmus. Iš kur jie čia atsirado? Pernai jų čia nebuvo.

Reikia eiti, pagalvojo Gediminas jau laikas.

Bet jis vis dar tebestovėjo sode.

Rytą, mindamas dviračiu į mokyklą, Pušynėlyje sustojo. Sušvilpė tris sykius.

Iš beržynėlio tankmės, gūždamasis švarkelyje, išniro Tautvydas.

– Kas atsitiko? – piktai paklausė, šnipstelėjo paraudusia nosimi. – Ko neatėjai? Aš laukiau, laukiau... Sušalau kaip šuo.

– Mama susirgo, – slėpdamas akis, pasakė Gediminas.

– Meluoji! – nepatikėjo Tautvydas. – Jei bijai, taip reikėjo ir sakyt.

– Aš nemeluojau.

– Tai ką dabar darysim?

Gediminas tylėjo.

– Jei apsigalvosi, vakare lauksiu šitoje pat vietoje. Lauksiu iki sutemų. Jei neapsigalvosi, iškelsiu vieną.

Bet Gediminas neapsigalvojo.

Kitą rytą Pušynėlyje Tautvydo neberado. Gediminas lyg ir apsidžiaugė, kad nebereikės išsisukinėti draugo akyse. Tačiau džiaugsmas buvo laikinas, krūtinę užgulė įkyrus neramumas: neįsivaizdavo Tautvydas iškelia vienas? Vadinasi, suprato, kad Gediminas jį išdavė?

Baigiantis paskutinei pamokai, į klasę, trinksėdamas lazda, išlubaavo Tautvydo senelis, aukštas, žilaplaukis skvarbiomis veik nemirksinčiomis akimis vyras. Gediminas neprisiminė, jog bent sykį būtų matęs jo veidą šypseną. Nekreipdamas dėmesio į mokytoją, Tautvydo senelis akimom peržvelgė klasę ir atšlubčiojo tiesiai prie Gedimino suolo.

– Kur Tautvydas? – paklausė be užuolankų, nenuleisdamas akių nuo Gedimino.

– Nežinau... – atsistojo Gediminas.

– Kada tu jį paskutinį kartą matėi?

– Užvakar, – pasakė Gediminas ir nuraudo.

– Kur?

– Prie upės... Vyrų maudykloje.

– O paskui?

– Tautvydas nuėjo namo. Aš irgi.

– Tu matei, kaip jis nuėjo?

– Mačiau, – atlaikė senio žvilgsnį Gediminas.

Paskui jis visą savaitę braidys su klase paupiais, kartimis ir žeberklais graibys Verpetos dugną. Kelis kartus jis ryšis eiti pas Tautvydo senelį, kad pasakytų jam teisybę. Tačiau neišdrįs. Ir visai ne todėl, kad būtų ko bijojęs. Gediminas tiesiog negalėjo suprasti, kas su juo atsitiko aną vakarą, kai jis išlipo pro langą į sodą. Gal jam pagailo tėvų? Tikriausiai, bet tai nebuvo pagrindinė priežastis. Gal suvokė, kad jų žygis tėra kvaila vaikiška fantazija, priklydusi iš nuotykių knygų? Ne, jis šventai tikėjo, kad viskas bus taip, kaip sako Tautvydas. Gal paprasčiausiai išsigando? Ne, tada jis dar nežinojo, kas yra tikroji baimė.

Tautvydas prapuolė iš Patilčių padangės. Daug kas galvojo, kad jis išvažiuojo pas motiną. Tautvydas ne kartą guodėsi draugams, kad gyventi pas senelį jam nemiela, kad Patilčiuose jis nežada ilgai pasilikti. Senelis, reikia manyti, parašė laišką dukrai, ir netrukus paaiškėti – Tomske Tautvydo niekas nematė!

Štai tada Gediminas ir pasakė teisybę.

Tik visa bėda, kad niekas juo nepatikėjo. Netgi Tautvydo senelis.

Valerija Inčiūraitė

Prisipažinimas

toms,
kurios rašo ne žodžiais

*Jūs atsikeliat pirma visų. Kaip kasryt
ne vien žodžiais meiliais
maitinat savo meilės kūdikius.*

*Atleiskit –
gal apvagių Jus (kai turiu laiko eilėms) –
o juk –*

*aš apvagių save. Kai tebesiūbuoju
eilutėmis. Iš to, ko
pasigendu. Ko gal niekados neturėsiu...*

*O išsiūbuotoji ATMINTIS – it
Kriauklė ant nesamo kranto ———*

*———— Kerepla ši... Panaši
į aštrią gyvenimo jūros ausį. Prisiklausiusią
gelmės mauruotų dainų——*

... Jaunystės nuodėmė! – Ošė !

*Dabar ruošiasi
Kitaip gyventi (ant tualetinio staliuko?)
———— kur kur ?*

*... Apkurto senoji... (bet kaip jau gražiai
įsikomponuoja tarp kitų
čia išdėliotųjų niekučių) ——— Perku
gyvenimo laukų žaliu krauju lakuotą
kriauklę.*

Tuščių ?

———— išrašytą ———

*Kalnai kalneliai, keliai keleliai (Lietuvos), jūs
jau man atleiskit – ir jūsų dienos, ir jūsų
dainos ne amžinai gyvuos (netgi atvirtusios
nuo kojų ant galvos) –
ne patys skriejat –*

tik prisiglaudžiat prie aukšto medžio, tik
 isikniaubiat į peršauto beržo dar karštą
 krūtinę, ir nepradingsi iš šito krašto! – su
 indriliūniška (širviška)

daina – dalgeliu ant peties.

Su naują Kodą (širdies raštą – rankos
 raštą) tebeskrebinančiu

pirštu ——— GLAUDŽIUOS prie JŲ krauju
 pirktujo

LAISVĖS Medžio ———

... einu pro aplytą senamiesčio namelį,
 nusiskinu asfalto plyšelyje prasikalusią
 pienę, girdžiu:

jį dar atsimena ir protina
 mane:

dabar tavu lauku plačiu
 nubėgs (atbėgs) tiktai pačių stipriausių
 atlapširdis

posmas. Gal prie Kupos – tos
 dienos – dainos tarsi gegužės rypuos.
 Gal prie Lėvens jos dar ilgai ilgai
 gyvens, sparnais nepasiduodančiais
 mosuos / ir saugos mus visus –
 tos senos valandos jaunom akim –
 ... Kasvakar atidarancios
 tą patį aukštą dangų, pernakt
 išlaisvinančios ir savo žemą pragarą—
 —————(ir taip... aš tuo
 ir atverčiu / bene trečią savo

Pradžią?) –

TĖVYNĖS NAMŲ DVASIA!

tik tavo puslapių lankose aš drąsi.
 Galiu, dar galiu ranka į rašomąjį
 stalą trinktelėt. Dėl

teisybės! ————— o šįryt
 bijau. Ir vaikštau tolima gatve...

Sapne bandau atrakinti pragaro
 dėžę. Iš kurios gal jau išvežė tą
 prakeiktąjį per atvirą laišką –

PRISIPAŽINIMĄ. Kuris

ir skiria, ir riša prie Jūsų – aš juk
 ne Kriaukliškai nuplagijavau,
 Lietuva, dar bevardį šnarėjimą tavo
 javų – aš tik buvau arti arti –
 prie jūruojančių laukų širdies
 prigludusi:

————— kaip ir Jūs – viską
 atiduodu saviesiems –
 mini – midė esė – savo negražiams
 vaikams, kurie / taip pat nori būti
 geri, tik

klysta ir vis neišmoksta
 visiems įtikti

Rimgaudas Graibus

Ruduo

*O mus lietus ir vėjas vėlei iškolios,
Kad vėly metą neužkėlėm vartų.
Spalvoti vėl paveikslai. Pameluok,
Kad pamatei juos tiktai pirmą kartą.*

*Ir kiemo klevas vis rudyn, rudyn,
Toks pamaldus prie lapkričio altoriaus
O mūsų prašymai pabūti laikui dzin.
Lankstytis jam tada praeina noras.*

Vienas

*Ar taip sunku padauginus atimt
Ir pažiūrėt tiktai į meilės pusę.
O gal viltis ir vėl užsikabins
Už to kabliuko – mylimas dar būsi?*

*Galbūt. O tas – galbūt – tikėjimo šalis,
Kad dar ne viskas prarasta, ištrinta?
Net vilties kodą atsimint gali,
Tačiau naudotis – jau žinai – užginta.*

*Kaip liūdna, kad esi vien meilės taikiny
Ir dar sapne vis statomas prie sienos.*

*Tikrovėje vėl vienas gyveni
Ir net pamiršęs, kad buvai ne vienas.*

Danutė Tumonytė-Mažeikienė

Gimė 1942 metais sausio 31 d. Jurkupių kaime, Panemunėlio seniūnijoje. Mokėsi Salų septynmetėje, Rokiškio jaunimo mokyklose. Ilgą laiką dirbo Šetekšnų pieno supirkimo punkto vedėja. Dabar – pensininkė. Intensyviai eiliuoti pradėjo nuo 1999 metų. Išleido eilėraščių knygą „Ilgesio žalvarnė“ (2005 m.). Danutė yra Lietuvos kaimo rašytojų sąjungos narė. 2007 metais už eilėraščių knygą apdovanota šios sąjungos diplomu. D. Mažeikienė aktyvi literatų klubo narė, yra „Poezijos pavasario“ Rokiškyje laureatė.

Mane prakalbino lietus,
Išblaškęs saldų ryto miegą,
Nuplovęs priešaušrio skliautus
Tarytum vakarykštį sniegą.

Mane prakalbino lietus,
Nutraukęs trapią sapno giją,
Atvėręs šnarančius vartus
Į keisto grožio viešpatiją.

Mane prakalbino lietus.
Jo nuoširdumo pakerėta
Sudyksniavau vilčių skutus
Dainų melodija girdėta...

Kiek liko dar laišku neparašytų
Dainų neišdainuotų ir minčių
Dar niekam niekada neišsakytų
Kiek praradimų ir svajų tuščių.

Kiek liko valandų dienų ir metų
Kiek vasarų karštų ir kiek žiemų
Baltų pūgų šėliojančių verpetų
Ir rytmečių aušrų ir sutemų

Kiek liko nerimo vilčių ir džiaugsmo
Kiek ašarų – nežinom nieko mes
Pasaulis pilnas to aistringo gausmo
Vis krintančio į nebūtį gelmes...

Širdis prabilo.
Ar ne per vėlai?
Mieloji mano gal nebereikėjo?
Sumirgo godos
Lyg vandens ženklai.
O kūnas žemės vieškeliais dulkėjo.

Kodėl ir kam,
Kur viso to esmė,
Kai laiko smiltys jau bemaž auksinės?
Ką reiškia paukščiui
Alkanam giesmė
Ir margos plunksnos ant randų krūtinės?..

Aurimas Vėta

Pristatyti, reiškia beveik pastatyti. O pastatyti iš naujo daug sunkiau.

Gimiau 1989 09 24 kažkur Rokiškio ligoninėje, lygiadienio naktį. Esu tipiškas Svarstyklių ženklo atstovas, nors gimimo data žymi ribą. Taip ir svirduliuoju nuo kampo iki kampo. Nuo žodžio iki garso, nuo knygos iki durų, nuo durų iki savęs. Savyje pasiklystu, ir vėl... Iš kampo iki kampo.

Nemanau, kad verta pradėti girtis, kad rašau, groju, net dainas kuriu, o dar ir vaidinu. Žmogus juk turi kažką veikti šioj žemėj, o kodėl tai turėtų būti ne rašymas, kūryba. Kai kas tai sugeba įtaigiau pavadinti, bet, deja, aš tai vadinu tik savo gyvenimo dalimi (kaip kvėpavimas, valgymas, ėjimas niekur ir t. t.). Kada rašau, neišduosiu, ir pats nežinau, jie tik veisiasi, veisiasi... Kam? Pasauliui, ne tik rutuliui ar žodžiui, pasaulis kartais ir stalčiuje telpa. Tai turbūt tiesiogiai veikia idealų nesiekimas ir atsibodęs stereotipizavimas. Jautrus kategoriškumas valdo mane: viską išbandyk arba mirk dabar iš lėto. Kūrybos bruožai štai ir yra tokie. Pristatymas, priešpastatymas ir statybos baigtos. Beje, aš Aurimas Vėta.

Haiku

Septyniolika trielių septynioliksiemenių

*Kūryba kūrybai
Nusineša vėliavą
Ir į mane*

*Žiema varvindama seiles
Užšaldydavo jas
Nebyliai*

*Nebeprisikiškiakopūsteliaudamas
Kiškis
Numirė*

*Šuo loja žmogui
Žmogus girdi kaip
Atsidėkodamas*

*Aš tik kulka iš
Kalašnikovo per paliaubas
Žudanti*

*Vanduo arbatinuke
Daug skanesnis be priemaišų
Ir šviežias*

*Numetu batus
Kaip buvusį etapą
Lieka kojinės*

*Kada bešeitum
Visada surasi
Taką ar kelią*

*Šalta virvė geba
Primesti kaklui
Neįprastą karštį*

*Budi rami
Išganyta Buda
Su pasekėjais toli*

*Moterys jaunos
Moka plėsti antakius
Ir taip pat kojas*

*Saulė ištirpsta sniege
Sniegas dega
Karštoje saulėje*

*Nešiosi kirvį
Į mišką taku
Prakirsti gyvenimą*

*Dogmos į popierių
Saulę į akis
Kaip nusirašiusįjį*

*Rūkas atleidžia visus
Nuo vilties deja
Ir šviesią dieną*

*Šviesa atšąla
Pilant vandenį
Kaip pirtyje*

*Tiesa lentoje
Užrašyta būna
Matomai paslėpta*

Nedidelio gyvenimas

visi mes žmonės

GYVENAM VILTIM IR TIEK

užbaigiame smilkyti pagalius

plaštakose

išmetam plastmasę tuščią

nevertingą

ir kylam iš griuvėsių

apleistų ieškoti

pažadėto gėrio

ir visgi

GYVENAM VILTIM IR TIEK

per kalkes per

šieną ir žolę

upeliais

trypiam ir baubiam

gyvenam gedėdami

samanas sėdami

naktyš šaukiančios

tylinčios

kyšančios

kad ir kas bebūtų

GYVENAM VILTIM IR TIEK

vartojam ambroziją

smilkom miškus

plytom aplyti ieškom tikėjimo

brendam upėmis tylaus tekėjimo

suspaukę smilkinius sakom

GYVENAM VILTIM IR TIEK

praradę viltis gyventi laisvai

mes šauksim

GYVENSIM VILTIM IR TIEK

neužteks

SkyLANČIO atomo periodo minties apžvalga

sintetinė simfonija

smegenų vingiais

į baltymą

myliu!

drebulys ir šaltas

gurkšnis oro

noriu!

tamsoje įsižiebia švyturys

smilksta

man kelio nerodo

aš juk ne laivas ir audra dar nekilusi

pasiklydau!

maištas viduje

už odos ir kaulų

raumenų ir gyslų

keikiu!

ir toliau švitinu tamsą

švyturiu

jis greit perdegis

įtraukiu karštą į save

neapykanta – atsiranda – išblėsta

bėgu!

sėdžiu vietoje

keliauju laiku ant lovos krašto

bėgimas manęs nepaveja

distancija!

nuo taško M iki taško G

užtvindė kelią prie finišo G

neplaukiau koordinatės to nenorėjo

atsidūriau prie gretimo taško P

o netoliese švytėjo taškas X

sėdžiu!

noriu būti daktaru

ir išsipjauti iš smegenų

tas sritis kurios kelia

jausmus ir asociacijas

sintetinė simfonija

smegenų vingiais

į tuštumą

trūksta!

...rudenio dievo bandymai...

Rudenio dievas užkūrė ugnį

Po dangaus vartais įleidžiančius

Į debesis

Rudenio dievas uždarė vartus

Vedančius į debesis

Kad dūmai nepakliūtų

Rudenio dievas pakurstė ugnį

Kylančią į dangų kartu su dūmais

O jie skirstosi ir nusėda į Rudenio žmones

Rudenio dievas neatveria vartų

Vedančių į debesis

Dūmai žemėje lieka

Rudenio dievas trokšta nuo ugnies ir dūmų

Rudenio žmonių akys ašaroja

Gaili ugnies ir dūmų

Rudenio dievas toliau kursto ugnį

Rudenio dievas trokšta ir verkia dusdamas

Dangaus vartai vis dar Rudenio dievo

neatidaryti

Dangaus vartai sudegė

Ugnis ir dūmai pateko

Į dangų

Žemė ir dangus džiaugėsi

Svarstyklės veikia

Kaip žemėje taip ir danguje

Rudenio dievas kursto ugnį

Po dangaus vartais įleidžiančius

Į debesis

du-iptik-os komle-k-s-tas

Dažnai man sako
Tai
Kad aš vaikausi miražus
Ir tik kelyje aš
Supratau
Kad tai šventa tiesa
Ir tik tada besivydamas
Vieną iš tų miražų
Ir atradau kelią į namus
Tiesų ir saugų
Išbridęs iš lauko tamsaus
Apgaubto rūku
Kur kelio nesimato

Dažnai man kala į galvą
Tai
Kad aš vaikausi miražus
Ir tik sekdamas vieną iš tų miražų
Išėjau iš kelio
Tiesaus ir saugaus vedančio
Į Namus
Apšviestus žvaigždžių

Aš supratau
Tai
Kad aš vaikausi miražus
Bet kai paklystu
Namių melodija
Suranda kelią
Į mane

sumaliau peizažą
išspaudžiau neaiškias ir tirštas
sultis
gavau mintis visai neskaidrias
pridėsiu cukraus
išgyvenimų ir jausmų
pripildysiu tarą ir
paliksiu kvėpuojančią šlangom
dešiniajame kampe už sienos

išrūgo mintys, jausmai, išgyvenimai,
beveik skaidru ir svaigu nuo tokio gėrio
supyliau į burną
palaikiau ir išvėmiau
ant popieriaus
eilerastis jau čia!

aš pas tave einu lėtai
skaičiuoju plyteles
ieškau pėjos
ieškau vienatvės
prieš įsiklausant tavęs

tu manyje skambi
kaip miesto garsai
pavirtę muzika
su visomis sėklėmis

laikas sustojęs manyje
užgauta styga virpa ir verkia
nežinodamas takto pabaigos
kuris prasidėjo gimus
vakar ar prieš ankstesnę mano mirtį

einu pas tave lėtai
ilgai neieškosiu grįšiu greitai
nėra kur eiti
aš bėgu – dar reikia laukti

Guli po uosiu
Mano
Protėvių kaulai
Mano
Tėvo kaulai
Mano
Kaulai mano

Dūla po uosiu
Mano
Senelio kaulai
Mano
Tėvo kaulai mano
Mano
Kaulai mano

Kenčia po uosiu
Mano
Tėvo mano kaulai
Mano
Kaulai mano

Veržiasi iš po uosio
Mano
Kaulai mano
Mano
Tėvo kaulai
Mano
Protėvių kaulai
Mano
Ateičių kaulai
Mano

Guli po uosiu
Mano kaulai
Mano

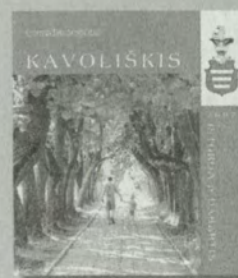
2007 metais išleistos rokiškėnų knygos

*Sudarė AUDRONĖ TUPALSKIENĖ
Rokiškio J. Keliuočio viešosios bibliotekos Bibliografijos, informacijos
ir kraštotyros skyriaus vyresnioji bibliografė*

Blaževičius, Petras

Kavoliškis. – Rokiškis: I. Skripkos individuali įmonė, 2007. – 32 p.: iliustr. – Tiražas 500 egz.

Rokiškėno, daugelio knygų autoriaus apie rajono kultūrą leidinys, skirtas gimtojo kaimo Kavoliškio istorijai, įamžinantis jame gyvenusius ir gyvenančius žmones bei jų darbus.

Blaževičius, Petras

Laisvalaikio organizavimas: mokomoji priemonė. – Rokiškis: I. Skripkos individuali įmonė, 2006. – 56 p. – 400 egz.

Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo dėstytojo ir knygų autoriaus mokomoji priemonė, skirta studentams, studijuojantiems kultūrinės veiklos vadybą ir kitas specialybes.

Dranevičienė, Nijolė

Vienbalsių dainų harmonizacija bei aranžuotė [Natos]: praktiniai patarimai studentams / Panevėžio kolegija. – Rokiškis [i. e. Vilnius: Biznio mašinų kompanija], 2006 (Vilnius: BMK). – 71 p. – Tiražas [60] egz.

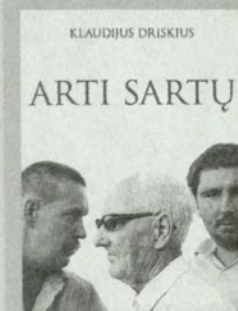
Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo dėstytojos mokymosi priemonė, skirta neuniversitetinių studijų muzikos pedagogikos studentams.

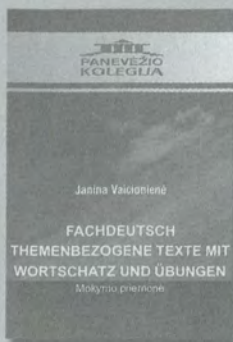

Driskius, Klaudijus

Arti Sartų: albumas / sudarytojas Vytautas Ališauskas. – Vilnius: Aidai, 2007. – 144 p.: iliustr. – Tiražas 1000 egz.

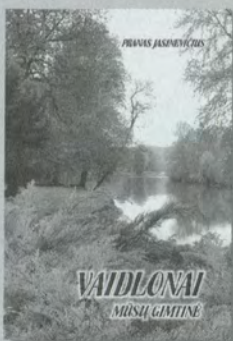
Kraštiečio fotomenininko ir žurnalisto 104 nespaltotų fotografijų albumas su gimtinės žmonėmis.

Fachdeutsch Themenbezogene Texte mit Wortschatz und Übungen: [mokymo priemonė] / zusammengestellt und bearbeitet von Janina Vaičionienė; Panevėžio kolegija. – Rokiškis [i. e. Vilnius: Biznio mašinų kompanija], 2007 ([Vilnius: BMK]). – 222 p. – Tiražas [50] egz.

Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo dėstytojos Janinos Vaičionienės mokymo priemonė vokiečių kalbai.

Jasinevičius, Pranas (1922–)

Vaidlonai: mūsų gimtinė: trumpa istorinė apybraiža skiriama II-ajam vaidloniečių suvažiavimui (2007-07-28), Vaidlonų kaimo 315-kos metų sukakčiai (1692–2007), Lietuvos vardo tūkstantmečiui (1009–2009) / Pranas Jasinevičius. – Vilnius: P. Jasinevičius, 2007 (Vilnius: Karminas). – 85, [1] p., [6] iliustr. lap.: iliustr. – Tiražas 300 egz.

Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras: informacinis leidinys / Rokiškio J. Keliuočio viešoji biblioteka; Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras; sudarytojos Rita Viskaitienė, Daiva Vilkickienė. – Rokiškis: Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras, 2007 (Ukmergė: UAB „Valdo leidykla“). – 12 p.: iliustr.

Rokiškio viešojoje bibliotekoje 2004 m. įkurto brolių J. ir A. Keliuočių palikimo studijų centro leidinys apie centro veiklą.

Junokienė, Stasė

Gyvenimo taurė: eilėraščiai. – Rokiškis: Bajorų šnekutis, 2007. – 64 p.

Antroji literatų klubo „Vaivorykštė“ literatės poezijos knygelė, kurioje ilgesingai prisimenama praeitis, draugai, artimieji, gyvenimas...

Krasauskas, Alfonsas

Amžiaus etiudai: istoriniai beletristiniai pasakojimai ir vaizdai. – Rokiškis: I. Skripkos individuali įmonė, 2007. – 248 p.: iliustr. – Tiražas 700 egz.

Istoriko mokytojo, ilgamečio Rokiškio krašto muziejaus direktoriaus, rašytojo A. Krasausko jau ketvirtoji knyga, į kurią sudėti istoriniai beletristiniai pasakojimai ir vaizdai iš mūsų krašto praeities.

Mėnuli baltas [Garso įrašas]: [albumas] / Pievos; muzika Virginijos Skeirienės: [atlieka] grupė „Pievos“. – Vilnius: Dangus, 2007. – 1 garso diskas: [stereo] + 1 lapelis (sulankst. į 8 p.; iliustr.)

1996 m. Rokiškyje susikūrusios ir 2003 m. atgimusios vienos originaliausių lietuviškos alternatyvios muzikos grupių „Pievos“, vadovaujamos Virginijos Skeirienės ir grojančios folkroką, antrasis albumas CD formatu, apimantis 11 savitu stiliumi atliekamų dainų.

Mūsų krašto dvarai [Vaizdo įrašas]: Projektas: kraštotyra ir etninio paveldo puoselėjimas / vykdytojai Rokiškio suaugusiųjų mokymo centro moksleiviai. – Rokiškis: RSMC, 2007. – 1 kompaktinė plokštelė.

Rokiškio suaugusiųjų mokymo centro moksleivių fotografijos su krašto dvarais.

Pažįstamas ir nepažįstamas Lionginas Šepka / sudarytoja Marijona Mieliauskienė. – Rokiškis: Rokiškio krašto muziejus, 2007. – 184 p.: iliustr. – Tiražas 1000 egz.

Rokiškio krašto muziejaus parengtoje knygoje publikuojami L. Šepkos laišakai žmonai Danutei, jį pažinojusių žmonių atsiminimai.

Prie Nemunėlio: Rokiškio krašto kultūros žurnalas / Rokiškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka; Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras / redaktorė Alicija Matiušienė. – Vilnius: Margi raštai, 2006, Nr. 1(17). – 52 p.: iliustr.

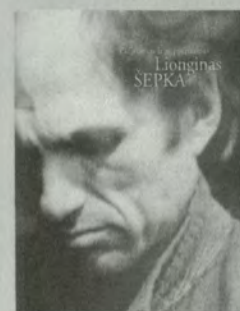
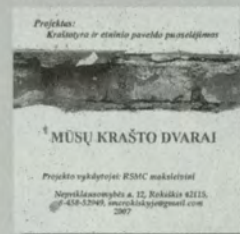
Atgimęs Rokiškio krašto kultūros leidinys, kurio tikslas – puoselėti kultūrinį krašto paveldą ir pristatyti nūdienos kultūros erdvę rajone.

Rokiškio krašto garbės piliečiai [Vaizdo įrašas] / Rokiškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka. – Rokiškis: Rokiškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, 2006. – 1 kompaktinė plokštelė.

Kompaktinėje plokštelėje pateikta 10 žymių kraštiečių ir rokiškėnų, kuriems 1999–2004 metais buvo suteikti Rokiškio krašto garbės piliečio vardai, biografijos, bibliografijos, foto ir vaizdo medžiaga.

Rokiškio šv. apaštalo Evangelisto Mato bažnyčiai – 130 / sudarytoja Danguolė Urbušenė; Dariaus Baltakio, Gintauto Dainio, Igorio Skripkos nuotraukos. – Rokiškis: Rokiškio krašto muziejaus turizmo informacijos centras, 2007. – [8] p.: iliustr. – Tiražas 1000 egz.

Rokiškio krašto muziejaus turizmo informacijos centro leidinys Šv. Mato bažnyčios jubiliejui.

Rokiškis 2001–2007: [Liongino Šepkos skulptūrų parko kūrimo istorija] / teksto autorė ir sudarytoja Marijona Mieliauskienė; Dariaus Baltakio, Gintauto Dainio, Ligito Keraičio, Igorio Skripkos, Dalios Kiukienės nuotraukos. – Rokiškis: Rokiškio krašto muziejus, 2007. – 29, [1] p.: iliustr. – Tiražas 550 egz.

Rokiškio krašto muziejaus leidinys apie Liongino Šepkos skulptūrų parko kūrimo istoriją.

Rokiškis – sūrio sostinė / sudarytoja ir teksto autorė Aušra Zibolienė. – Rokiškis: Rokiškio sūris, 2007. – 136 p.: iliustr. – Tiražas 2000 egz.

AB „Rokiškio sūris“ trečioji knyga apie įmonę, skirta bendrovės 15-os metų jubiliejui.

Tyzenhauzai Lietuvoje ir kaimyninėse valstybėse: konferencijos pranešimai / [Rokiškio krašto muziejus; sudarytoja Ona Mackevičienė]. – Rokiškis: Rokiškio krašto muziejus, [2007] (Utena: Utenos Indra). – 100, [1] p.: iliustr. – Gretut. tekstas liet., rus. ir liet., baltar. – Aut.: Bronius Deksnys, Vladas Gasiūnas, Ona Mackevičienė, Danutė Mukienė, Eglė Piščikaitė, Igoris Michailovičius Prakupovičius, Grita Skujienė, Eglė Virpilaitienė, Paulius Zovė. – Bibliogr. išnašose. – Tiražas 200 egz.

Rokiškio krašto muziejaus birželio mėnesį rengtos konferencijos Tyzenhauzų giminei paminėti pranešimų medžiaga.

Uzdila, Juozas Vytautas (1940–)

Rokiškėnų Gandis: monografija / Vilniaus pedagoginio universiteto Socialinės komunikacijos institutas. – Vilnius: Mokslo tyros institutas, 2007 (Vilnius: Spauda). – 209 p.: iliustr., faks., portr.

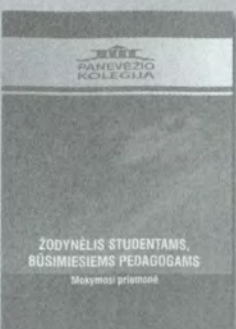
Monografinė knyga apie rokiškėną laisvės kovotoją, partizaną Alfonsą Gasiūną, slapyvardžiu Gandis.

Zabulis, Juozas

Aranžuotė muzikos pedagogikos neuniversitetinių studijų programoje: mokymo ir mokymosi priemonė studentų savarankiškam darbui. – Rokiškis: I. Skripkos individuali įmonė, 2007. – 32 p. – Tiražas 100 egz.

Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo docento mokymo ir mokymosi priemonė muzikos pedagogikos kurso studentams.

Žodynėlis studentams, būsimiesiems pedagogams: mokymosi priemonė / Panevėžio kolegija; [sudarė Stanislava Juškienė]. – [Vilnius: Biznio mašinų kompanija], 2007. – 95 p. – Tiražas [75] egz.

Panevėžio kolegijos Rokiškio filialo direktorės docentės S. Juškienės sudarytas žodynėlis, skirtas aukštųjų mokyklų, rengiančių pedagogus, studentams.

Rokiškio dailininkų klubui „RODA“ – 10 metų

ARŪNAS AUGUTIS
Raimondo Gailiūno ekslibris

ARŪNAS AUGUTIS
Algio Čepulio ekslibris

DALIA VARNAITĖ
Ekslibris Vaivai Mainelytei

ARŪNAS AUGUTIS
Antano Rudoko ekslibris

ARŪNAS AUGUTIS
Vytauto Valiušio ekslibris

ARŪNAS AUGUTIS
Jono Korenkos ekslibris

63